

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Türkiye Cumhuriyeti
Ticaret Bakanlığı

Republic of Türkiye
Ministry of Trade

KİGALİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

“YAŞ SEBZE VE MEYVE” SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

RUANDA

Raporu Hazırlayan-Report Written By :
Kigali Ticaret Müşavirliği
Office of Commercial Counsellor in Kigali
Ticaret Müşaviri Emrah UZUN
2026

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ (RUANDA GENEL BİLGİLER)

2. RUANDA YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜ

- 2.1. Ruanda Tarım Sektörü Genel Ekonomik Bilgiler
- 2.2. Yaş Sebze ve Meyve Sektörü Genel Bilgiler, Tüketim, Üretim ve Ortalama Fiyatlar
 - 2.2.1. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü- Üretim
 - 2.2.2. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü- Hektar Başına Katma Değer
 - 2.2.3. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü- Ortalama Fiyatlar

3. YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜNDE RUANDA’NIN DIŞ TİCARETİ

- 3.1. Giriş
- 3.2. Sektörde Ruanda’nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı 10 Ülke ve Ürün
- 3.3. Sektörde Ruanda’nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı 10 Ülke ve Ürün

4. YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜNDE ÜLKEMİZDEN İHRACAT

- 4.1. Yaş Sebze ve Meyve Sektöründe Ülkemizin Ruanda’ya İhracatı ve İthalatı

5. SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ

- 5.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler
- 5.2. Sektörde Faaliyet Gösteren Kurum Kuruluş ve Firma Bilgileri
- 5.3. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler
- 5.4. Sektörde Sevk Öncesi İnceleme Zorunluluğu ve Yetkilendirilmiş Gözetim Şirketleri
- 5.5. Sektördeki Önemli Fuarlar (Milli Katılım Olup Olmadığı) ve Tarihleri
- 5.6. Sektör Firmalarına Hitap Eden ve Gerçekleştirilmesi Planlanan Ticaret Heyetleri
- 5.7. Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler
- 5.8. Sektörde Standartlar, Etiketleme ve Ambalajlama
- 5.9. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları
- 5.10. Sektörde Lojistik ve Dağıtım Kanalları
- 5.11. Sektörde Vergiler
 - 5.11.1. Kurumlar Vergisi
 - 5.11.2. KDV(Katma Değer Vergisi)
 - 5.11.3. ÖTV (Özel Tüketim Vergisi)
 - 5.11.4. İthalat Vergileri
 - 5.11.5. Gelir Vergisi
- 5.12. Özel Günler, Bayramlar, Yerel Saat
- 5.13. Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler
- 5.14. Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

6. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN TEHDİTLER

7. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN FIRSATLAR ve ÖNERİLER

8. YARARLI ADRESLER VE KAYNAKÇA

9. EKLER

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Kigali Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da oraya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

Hukuki ve mali danışmanlık şirketleri dahil Türk ihracatçı ve yatırımcılarımızın Ruanda ile ilgili her türlü ihtiyaçlarını, Kigali Ticaret Müşavirliği ofisine sorarak ve danışarak hareket etmesinde fayda görülmekte olup Ticaret Bakanlığımızın sistemi olan Müşavire Danışın uygulamasından soruların iletilmesi mümkündür (<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>).

RUANDA GENEL BİLGİLER

Resmi Adı: Ruanda Cumhuriyeti

Başkenti: Kigali

Bağımsızlık Tarihi: 1 Temmuz 1962

Yönetim Biçimi: Cumhuriyet

Devlet Başkanı: Paul Kagame

Başbakan: Edouard NGIRENTE

Resmi Dil: Kinyarwanda, İngilizce ve Fransızca

Yüzölçümü: 26.338 km²

Nüfus: 13.8 milyon kişi

Diplomatik İlişkilerin Tesisi: 1976'da açılan Kinşasa Büyükelçiliğimizin Ruanda'ya akredite olması ile diplomatik ilişkilerimiz başlamış, Aralık 2014'te Kigali Büyükelçiliğimiz açılmıştır.

Büyükelçimiz: Aslan Alper Yüksel

Ticaret Müşavirimiz: Emrah UZUN (23 Temmuz 2024 tarihi itibarıyla atanmış olup Kigali Ticaret Müşavirliği ofis kurulum faaliyetleri Aralık 2024 itibarıyla faaliyete geçmiştir.)

Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar: ACP, AfDB, AU, COMESA, EAC, FAO, G-77, ILO, IMF, Interpol, ISO, UN, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, WHO, WTO

Çok Taraflı İlişkilerde Ruanda'nın Pozisyonu: 22 Mayıs 1995 tarihinden bu yana Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesidir. Afrika Grubu, AB tarafından tarım alanında tercih sağlanan Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri'nden oluşan ACP grubu üyesidir. Afrika Grubu üyesi ülkeler, ACP grubu üyesi ülkeler ve En Az Gelişmiş Ülkelerden oluşan G90'a üyedir. En az Gelişmiş Ülkeler grubuna üyedir

Ruanda'nın Ülkemizdeki Temsilcileri: Ankara Büyükelçisi Charles KAYONGA

KEK Eşbaşkanları: KEK'i kurucu anlaşma henüz yürürlüğe girmemiştir.

İş Konseyi Eşbaşkanları: Selim Bora (Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş., Yönetim & İcra Kurulu Başkanı) Jeanne Françoise Mubiligi (Ruanda Özel Sektör Federasyonu)

THY Seferleri: THY, İstanbul-Kigali-Entebbe-İstanbul seferleri haftada 7 uçuş olmak üzere devam etmektedir.

Dış Ticaret:

Ülkenin Dünyadan İthalatı: 2024: 7.420 Milyar \$, 2025: 5.526 Milyar \$, 2026/2.Çeyrek:2.975 Milyar \$
Ülkenin Dünyadan İhracatı: 2024: 3.047 Milyar \$, 2025: 2.265 Milyar \$, 2026/2.Çeyrek:1.322 Milyar \$
Türkiyenin Ülkeden İthalatı: 2024: 4.793 Milyon \$, 2025: 7.505 Milyon \$, 2026/2.Çeyrek:1.945 Milyon \$
Türkiyenin Ülkeden İhracatı:2024: 35.540 Milyon \$, 2025: 130.042 Milyon \$,2026/2.Çeyrek:37.115 Milyon \$
İkili Dış Ticaret Hacmi: 2024: 39.467 Milyon \$, 2025: 137.547 Milyon \$,2026/2.Çeyrek:39.060 Milyon \$
İkili Dış Ticaret Dengesi: 2024: 29.881 Milyon \$, 2025: 122.537 Milyon \$,2026/2.Çeyrek:35.170 Milyon \$

GSYİH: 2023: 14.09 Milyar \$, 2024: 14.28 Milyar \$, 2025: 15.90 Milyar \$, 2026/2.Çeyrek: 4.35 Milyar \$

Kişi Başına Düşen GSYİH: 2023: 1.040 \$, 2024: 1.029 \$, 2025: 1.048 \$, 2026/2.Çeyrek: 649 \$

İşsizlik Oranı: 2024:%15,30, 2025: %13,4, 2026/2.Çeyrek: %13.4

Döviz Kuru: 1 Dolar=1.470 RWF (2026 Temmuz)

1.GENEL BİLGİLER

Ruanda ekonomisi, 1994 yılında yaşanan soykırımdan derinden etkilenmiş, geçiş dönemiyle birlikte toparlanma sürecine girmiştir. 2000'den sonra ise Afrika'nın en hızlı gelişen ekonomilerinden birine dönüşmüştür. Ruanda Hükümeti'nin öncelikli hedefleri arasında ülkeyi bölgesel ticaret ve finans, turizm ve IT hizmetleri açısından bir merkez haline getirmek yer almaktadır.

Tarım sektörü Ruanda ekonomisinin en önemli sektörlerinden birisidir. Toplumun % 90'ı tarımla uğraşmaktadır. Bununla birlikte son dönemde tarım sektörünün GSMH'dan aldığı payda azalma gözlemlenmektedir. Son yıllarda Ruanda'da hizmet sektörü, tarımın yerine geçerek ülkenin en önde gelen sektörü haline gelmiştir. GSMH'nin yarısından fazlasını oluşturan hizmet sektörünün içine turizm, bankacılık ve finans, toptan ve perakende satış, otel ve restoranlar, ulaşım, depolama, iletişim, emlak, iş dünyası hizmetleri, ayrıca eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetleri girmektedir. Ülkede sanayi sektörü gelişme göstermektedir. Ruanda'da ithalata bağımlı olarak gelişse de imalat sektörünün önemi de artmaktadır.

Özel sektörün büyümesine büyük önem atfedilmektedir. Özel sektörün geliştirilmesi hedefinin üç ayağı bulunmaktadır: başta ulaştırma ve enerji alanları olmak üzere altyapının geliştirilmesi, finansal sektörün geliştirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi. Bu itibarla bankacılık sektörü önemli gelişme göstermiştir. Son dönemdeki yüksek büyüme oranları büyük oranda tarım ve hizmetler sektörlerindeki performansa bağlıdır. Artan tüketim ve yatırım harcamaları da büyümenin temel kaynaklarından. Kamu yönetimine ilişkin gerçekleştirilen reformlar da büyümeyi desteklemektedir. Benzer büyüme performansının sanayide de gerçekleştirilmesi hükümetin öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu itibarla ülkedeki altyapı çalışmalarına hız kazandırılmaktadır.

Bu kapsamda, Ruanda'da yoksulluğu azaltmak, gelirleri artırmak, yaşam standartlarını iyileştirmek, istikrarı korumak, Ruanda ekonomisini dönüştürmeyi ve tüm Ruandalıların hayatlarını modernize etmeyi hedeflemek için hazırlanan “**2050 Vizyon Belgesine**” göre (2020-2050 yılları arasında her 5 yılda bir gözden geçirmelerle), Ruanda'nın 2035 yılında orta gelirli ülkeler, 2050 yılında ise yüksek gelirli ülkeler arasında girmesi hedeflenmektedir.

Bu hedefler doğrultusunda;

RUANDA	Mevcut	Hedef 2035	Hedef 2050
Kişi Başına Düşen GSYİH	1.040 USD	4.036 USD	12.476 USD
GSYİH Büyüme Oranı	%6,90	%12	%10
İşsizlik Oranı	%17	%7	%5
Yatırımların GSYİH'daki Payı	%26	%32,6	% 35,1
Tarımın GSYİH'ya katkısı	%25	%21	%16
Sanayinin GSYİH'ya Katkısı	%20	%24	%33
İşgücüne katılım oranı (Erkek-Kadın)	1.8-1	1.5-1	1-1
Kişi Başına Enerji Tüketimi	60 Kwh	1.026 Kwh	3.080 Kwh
İnternet Kullanan Nüfus	%25	%60	%80

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

-2035'e kadar

- Yaklaşık 1.000\$ olan **kişi başına düşen GSYİH'nin** 4.036\$'a yükseltilmesi,
- Yaklaşık %7 olan **GSYİH büyüme oranının** en az %12'ye yükseltilmesi,
- Yaklaşık %17 civarlarında olan **işsizlik oranının** %7'ye düşürülmesi,
- Yaklaşık %26 olan **yatırımların GSYİH'daki payının** ise 32.6'ya yükseltilmesi,
- Yaklaşık %25 olan **tarım sektörünün GSYİH'daki payının** %21'e düşürülmesi,
- Yaklaşık %20 olan **sanayi sektörünün GSYİH'daki payının** %24'e yükseltilmesi,
- 1.8-1 olan **erkek-kadın işgücüne katılım oranının** 1.5-1 oranına yükseltilmesi,
- Yaklaşık 60 Kwh olan **kişi başına enerji tüketiminin** 1.016 Kwh'ya çıkarılması
- Hali hazırda %25 olan **internete ulaşabilen nüfus oranının** %60'a yükseltilmesi,

-2050'ye kadar ise;

- **Kişi başına düşen GSYİH'nin** 12.476\$'a yükseltilmesi,
- **GSYİH Büyüme oranının** en az %10'a yükseltilmesi,
- **İşsizlik oranının** %5'e düşürülmesi,
- **Yatırımların GDP'deki payının** ise 35.1'e yükseltilmesi,
- **Tarım sektörünün GSYİH'daki payının** %16'ya düşürülmesi,
- **Sanayi sektörünün GSYİH'daki payının** %33'e yükseltilmesi,
- **Erkek-kadın işgücüne katılım oranının** 1-1 oranına yükseltilmesi, kişi başına enerji tüketiminin 3.080 Kwh'ya yükseltilmesi, internete ulaşabilen nüfus oranının %80'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.

IMF tarafından yapılan tahminlere göre ise;

Yıllar	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
GSYİH (Milyar Dolar)	13,31	14,02	13,7	14,14	15,18	16,37	17,8	19,48
Büyüme	8,2	6,9	6,9	7	7,3	7,3	7,3	7,3
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Dolar)	1005	1039	989	998	1049	1107	1183	1271
Enflasyon	13,9	14	5,8	5	5	5	5	5
Nüfus	13,25	13,5	13,86	14,16	14,47	14,79	15,05	15,32
Devlet Borçlanması/ GSYİH	61,1	62,1	69,9	71,7	71,6	69,9	65,5	61,8

Kaynak: IMF Tahmini Veriler

2024 yılı itibariyle yaklaşık 14 milyar \$ olan GSYİH'nın 2029 yılında 19,48 milyar \$, yaklaşık %7 olan büyümenin 2029 yılında %7,3, 1039 \$ olan kişi başına düşen gelirin 2029 yılında 1.271 \$, %14 olan enflasyonun 2029 yılında %5, 13,5 milyon olan nüfusun 2029 yılında 15,32 milyon olması beklenmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Öte yandan IMF'nin 2025 yılı Nisan ayında yayımladığı ve Sahraaltı Afrika'daki ülkelerin 2024 yılı büyüme oranları ve 2025 ve 2026 tahmini büyüme oranlarına ilişkin yayımlamış olduğu rapora göre, Ruanda, Sahraaltı Afrika'da 2024 yılında Nijer'den sonra %8.9 oranla en fazla büyüme kaydeden ikinci ülke olmuştur.

Bu büyüme oranıyla Ruanda, Sahraaltı Afrika'da, Kenya, Tanzanya, Etiyopya gibi büyük ekonomileri geride bırakmıştır. Aynı Rapora göre, Ruanda'nın 2025 yılında %7.1, 2026 yılında ise %7.5 oranında büyüme kaydedeceği projeksiyonunu yapmıştır.

Sonuç olarak Ruanda,

- Afrika'nın 2024 yılında **en hızlı büyüyen 2. ekonomisi** (2007'den beri yıllık %7,5, % 8 büyüme) olması,
- Afrika'da **iş yapma kolaylığında 2. sırada** olması,
- Dünyada insani gelişmede **en fazla ilerleme kaydeden ülke** olması,
- Yaklaşık 14 milyonluk nüfusunun **%65'inin 30 yaşından genç olması**, ortalama medya yaşı 19.7 olması
- Dünyada **kadınların gece sokakta yürümesinde en güvenli 5. ülke** olması,
- Afrika'da **devlet şeffaflığında(en az yolsuzluğun olduğu) 4. sırada**.
- Dünyada parlamentoda **en fazla kadın temsil oranı (%63,7)** olması,
- Afrika'nın **merkezi olma (hub) potansiyelinin** olması,
- Afrika'da **kongre turizminde (MICE) 2. sırada olması** (son 4 yılda 19 basamak yükseldi)
- Doğu Afrika'da **ağ altyapısında 1. sırada**, Afrika genelinde 5. Sırada olması,
- **%95 4G LTE fiber kapsama alanı, 7.000 km fiber internet ağına** sahip olması,
- Bilişim Teknolojileri Teşviklerinde (ICT) **Afrika'da 2. sırada** olması,
- Yatırımcı Dostu Ülke (MICEA) **endeksinde Afrika'da 3. sırada** olması, Ruanda'nın iş dostu politikaları, dijital altyapısı ve güvenli ortamıyla yatırımcılar için cazip bir ülke olduğunu göstermektedir.

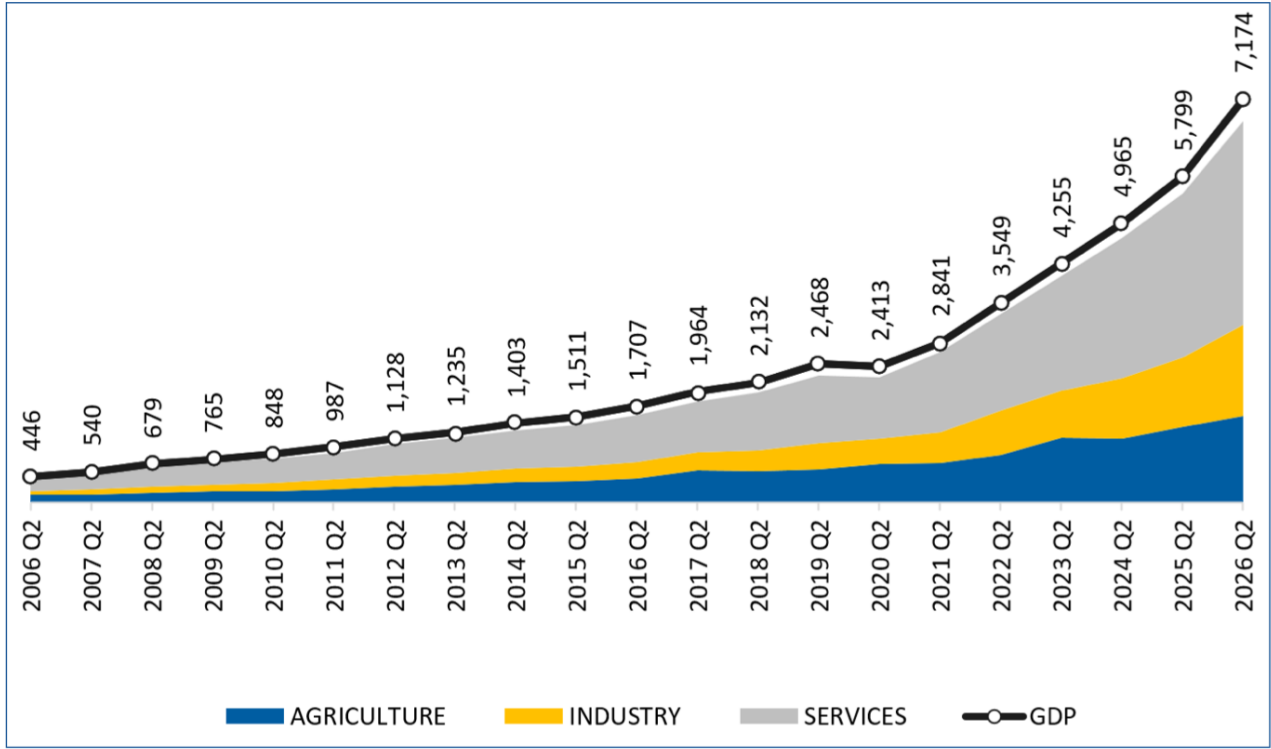

1.1-Temel Ekonomik Veriler

1.2-Ruanda Gayri Safi Yurt İçi Hasılası

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR)-(National Institute of Statistic of Rwanda) kayıtlarına göre;

Figure 1: Gross Domestic Product (billions of Rwandan Franc)

Ruanda GSYİH:

-2024 yılında **19.918 milyar RWF**, 2025 yılında **23.388 milyar RWF(15.23 Milyar USD)** olarak gerçekleşmiştir.

-2024 yılı **birinci çeyrekte %9,7, ikinci çeyrekte %9.8, üçüncü çeyrekte %8.1, dördüncü çeyrekte** ise %8 büyüme kaydetmiştir. Ortalama da ise **%8.9** büyüme kaydetmiştir.

-2025 yılı **birinci çeyrekte %6.5, ikinci çeyrekte %7.8, üçüncü çeyrekte %11.8, dördüncü çeyrekte** ise %11.2 büyüme kaydetmiştir. Ortalama ise **%9.4** büyüme kaydetmiştir.

-2026 yılı **birinci çeyrekte** ise **%10.00** büyüme, 2026 yılı **ikinci çeyrekte** ise **%9.4** büyüme kaydetmiştir.

Öte yandan Ruanda'nın GSYİH:

- 2025 yılı ilk çeyrekte **5.276 milyar RWF (3.760 milyar USD)**,
- 2025 yılı ikinci çeyrekte **5.799 milyar RWF (4.078 milyar USD)**
- 2026 yılı ilk çeyrekte ise **6.346 milyar RWF (4.355 milyar USD)**
- 2026 yılı ikinci çeyrekte **7.174 RWF (4.911 milyar USD)** olarak gerçekleşmiştir.

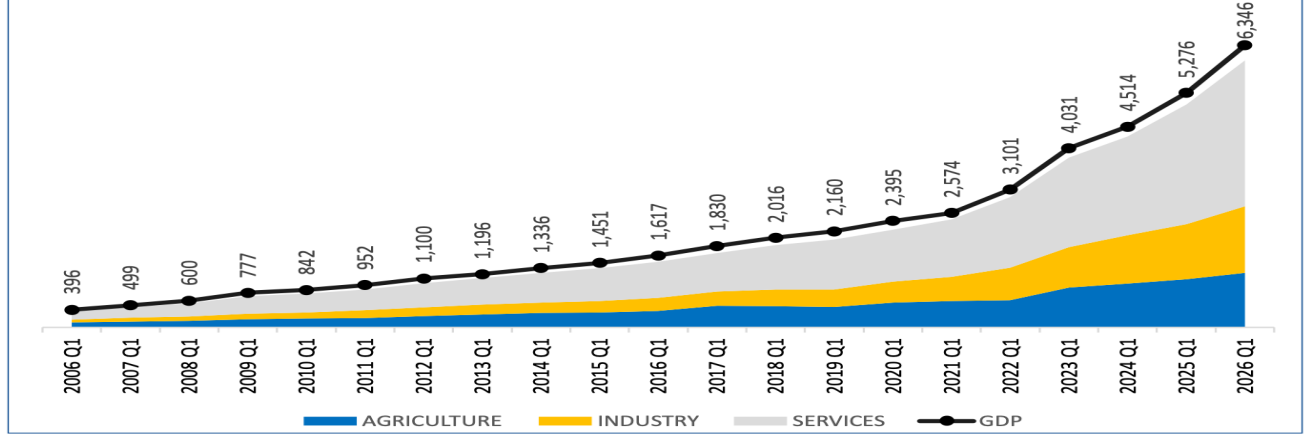

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

1.3-Ruanda Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasılası

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR)-(National Institute of Statistic of Rwanda) kayıtlarına göre; 2023 yılında 1.040 \$, 2024 yılında 1.029 \$, 2025 yılı sonu itibariyle ise 1.048\$ olarak gerçekleşmiştir. (Söz konusu rakamlar güncellenmiş olup daha önce 2017 yılı cari fiyatları ile ortaya çıkan rakamlar 2024 yılı cari fiyatları ile güncellenmiştir. 2024 yılı cari fiyatları ile ortaya çıkan kişi başı GSYİH **2023 yılında 1.054 \$, 2024 yılında 1.091\$, 2025 yılında 1.156\$** olarak gerçekleşmiştir.

Figure 1: Gross Domestic Product (billions of Rwandan Franc)

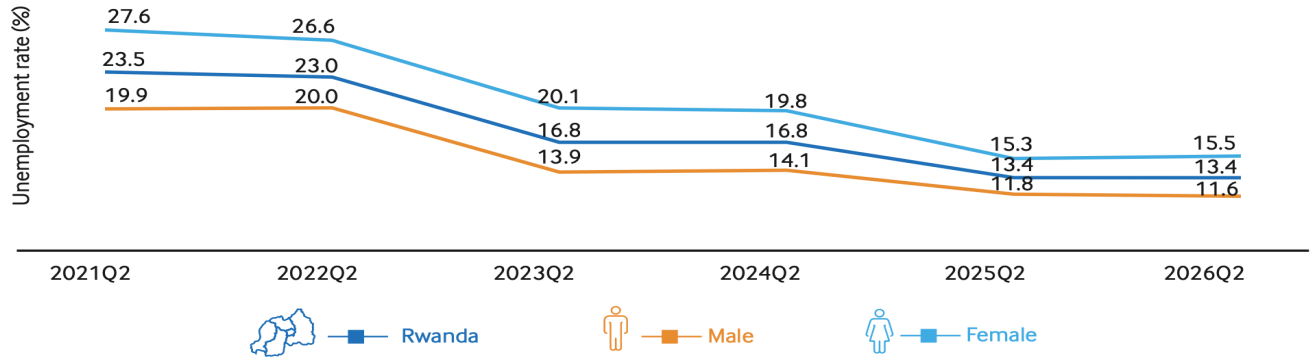

Öte yandan; Ruanda'da kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla

- 2025 yılı ikinci çeyrekte ise **561\$**,
 - 2026 yılı ikinci çeyrekte ise **649 \$**
- olarak gerçekleşmiştir.

1.4-Ruanda İşsizlik Oranı

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR)-(National Institute of Statistic of Rwanda) kayıtlarına göre;

- **Ruanda'da İşsizlik Oranı:**
 - 2023 yılı ikinci çeyrekte **%16,80**,
 - 2024 yılı ikinci çeyrekte yine **%16,80**,
 - 2025 yılı ikinci çeyrekte **%13,4**,
 - 2026 yılı **ikinci çeyrek itibariyle** yine **%13.4** olarak gerçekleşmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

1.5-Ruanda Asgari Ücret

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR)-(National Institute of Statistic of Rwanda) kayıtlarına göre; Ruanda'da, ilk olarak ulusal asgari ücret 1973 yılında İş Kanununda yapılan değişiklikle 100 Ruanda Frangı olarak belirlenmiş, bu rakam hali hazırda yaklaşık 0.068 Dolar, 3,07 Türk Lirasına tekabül etmektedir. (2026 Nisan ayı itibariyle) Bu tarihten sonra Ruanda'da asgari ücret ile ilgili herhangi bir somut rakam belirlenmemiş, bu nedenle bu rakam güncelliğini ve gerçekliğini yitirmiştir. Ruanda'da NISR(Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü) tarafından yayımlanan Ruanda İşgücü Anketlerine göre asgari aylık ücretlere yıllara göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Sektör/Yıl	2022	2023	2024	2025
Tarım Sektörü	22.532 RWF	28.257 RWF	30.012 RWF	33.326
Sanayi Sektörü	75.148 RWF	88.877 RWF	95.703 RWF	104.169
Hizmet Sektörü	122.879 RWF	130.699 RWF	140.606 RWF	141.653
Ortalama	58.784 RWF	68.481 RWF	74.446 RWF	82.996 RWF

Kaynak: NISR(Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü)

Öte yandan, uzmanlaşmış işçiler (teknisyen, sağlık çalışanı) 250.000 - 350.000 RWF/ay (~150-270 USD), beyaz yakalı (ofis çalışanı, öğretmen): 200.000 - 500.000 RWF/ay (~150-400 USD), yönetici ve profesyonel pozisyonlar: 500.000 RWF ve üzeri (~400-750+ USD), Devlet memurları ise ortalama 450.000 - 700.000 RWF (~300-500 USD) arasında maaş almaktadır.

1.6-Ruanda Enflasyon Oranı

Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü (NISR)-(National Institute of Statistic of Rwanda) kayıtlarına göre;

2025 yılı sonu (Aralık ayı) itibariyle enflasyon oranı **%7.2** olarak gerçekleşmiştir.

2025 yılı Ağustos ayı itibariyle **%7.10** olan yıllık enflasyon, **2026 yılı Ağustos ayı** itibariyle **15,70'e** çıkarak **iki kattan** fazla artmıştır.

Ağustos 2026 enflasyonundaki yükselişin temel nedenleri, enerji ve konut maliyetlerindeki güçlü artış, ulaştırma ve akaryakıt fiyatlarındaki yükseliş, Ruanda Frangı'nın değer kaybı nedeniyle ithalat maliyetlerinin artması, gıda fiyatlarının yükselmesi, ekonomik büyümeye bağlı güçlü iç talep ve küresel emtia ve lojistik maliyetleri önemli rol oynamıştır.

1.7-Ruanda Döviz Kuru

Ruanda Merkez Bankası(NBR) (National Bank of Rwanda) kayıtlarına göre

- 2024 yılı sonu itibariyle (**1 Dolar**=1.383 RWF, **1 Euro**=1.439, **1 GBP**=1.735 olduğu,)
- 2025 yılı sonu itibariyle (**1 Dolar**=1.454 RWF, **1 Euro**=1.683, **1 GBP**=1.927) olduğu,
- 2026 yılı Eylül ayı itibariyle ise (**1 Dolar**=1.476 RWF, **1 Euro**=1.724, **1 GBP**=1.982)

Bu döviz kurları resmi olarak duyurulan rakamlar olup **serbest piyasada** ise döviz kurları bu rakamlardan biraz daha yüksek olarak işlem görmektedir.

2-RUANDA YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜ

2-1-Ruanda Tarım Sektörü Genel Ekonomik Bilgiler

Ruanda ekonomisi, 1994 yılında yaşanan soykırımdan derinden etkilenmiş, geçiş dönemiyle birlikte toparlanma sürecine girmiştir. 2000'den sonra ise Afrika'nın en hızlı gelişen ekonomilerinden birine dönüşmüştür. Doğu Afrika'da denize kıyısı olmayan bir ülke olan Ruanda, büyük ölçüde **tarıma dayalı kırsal bir nüfusa** sahiptir. Küçük yüz ölçümüne rağmen, ülke çeşitli mahsulleri ve hayvancılığıyla zengin bir tarımsal peyzaja sahiptir. Tarım, Ruanda ekonomisinin temel taşlarından biri olup, nüfusun **%69'unu istihdam** etmektedir.

Ruanda'nın 2035 yılında orta gelirli ülkeler, 2050 yılında ise yüksek gelirli ülkeler arasında girmesinin yol haritası olan Vizyon 2050 belgesiyle uyumlu olarak, sürdürülebilir tarım ve gıda sektörü ve sistemi inşa etmek adına 2024-2029 yıllarında arasında uygulanması planlanan **Beşinci Tarımsal Dönüşüm Stratejik Planı (PSTA 5)** kabul edilmiştir. Bu plan, bütüncül bir tarım-gıda sistemi yaklaşımı benimsemiş ve ana teması "dayanıklı ve sürdürülebilir tarım-gıda sistemleri inşa etmek" olarak özetlenmektedir. Bu plan özetle,

- Tüm nüfus için yeterli, besleyici gıdaya erişim.
- Verimliliği artırmak için teknoloji ve iklim dostu uygulamalar.
- **İhracat Odaklı Büyüme**, tarımsal ihracatı 2024-2029 yılları arasında 800 milyon dolardan 1.5 milyar ABD Dolarına çıkarma.
- Sulama altyapısını genişletme (100.000 hektar hedefi), hasat sonrası kayıpları %30'dan %15'e düşürme.
- Tarım-gıda sektöründe 150.000 yeni iş sağlanması,
- **AgriHubs** modeliyle (tarım-gıda değer zincirini tek çatı altında toplayan; üretim, işleme, pazarlama ve eğitimi entegre eden "akıllı tarım merkezleri") çiftçi-sanayici entegrasyonu.
- Dijital pazarlama platformlarıyla küçük çiftçilerin pazara erişimi.
- **GIRINKA Programı'nın** devamı (2006 yılında başlayan ve fakir ailelerin beslenme ve gelir düzeyini artırmak için uygulamaya alınan bu program ile bugüne kadar 467,984 adet inek dağıtılmış yılda 20.000 inek dağıtımı da plan kapsamında devam edilecektir. Bu sayede yılda 1.2 milyon litre süt artışı sağlanmış, kadınların istihdamı artırılmış, kurulan süt kooperatifleri ile Girinka markalı peynir ve yoğurt üretimi başlamıştır.)
- Tarımsal GSYİH'nin yıllık %10+ büyümesinin sağlanması,
- Yatırımlar için vergi teşvikleri, yerel tohum ve hayvan ırklarının geliştirilmesi, küçük çiftçilere düşük faizli kredilerin sağlanması amaçlanmaktadır.

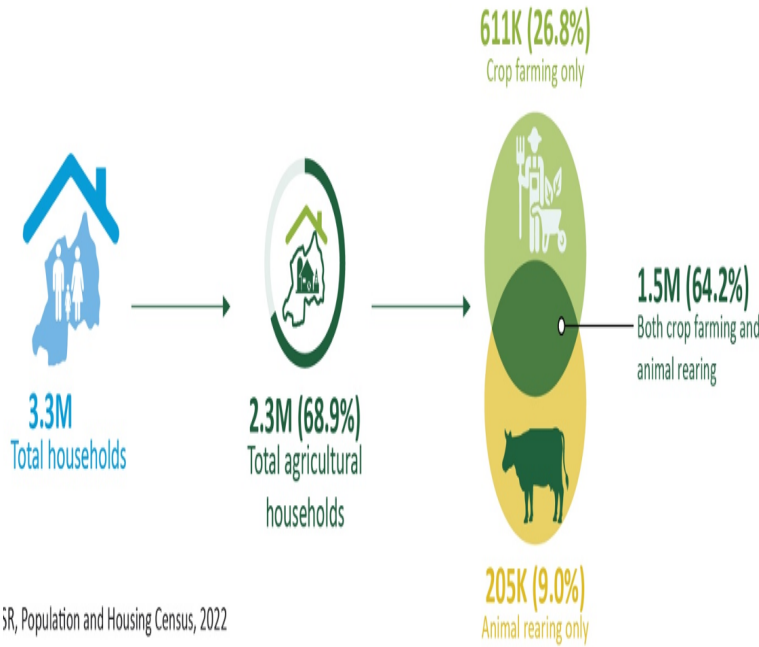
Bu bilgilerin verilmesinden sonra Ruanda tarım sektöründeki bazı temel bilgilere, **Ruanda Ulusal Tarım İhracat Geliştirme Kurulu (NAEB - National Agricultural Export Development Board)** verilerine göre aşağıda yer verilmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Tarım, nüfusun büyük çoğunluğu için temel geçim kaynağı olup, yaklaşık **3.4 milyon** çalışma çağındaki bireyi istihdam etmektedir. Bu sektörde en büyük payı **1.7 milyon** kişi ile geçimlik tarım yapan çiftçiler oluştururken, onu **1.4 milyon** tarım işçisi takip etmektedir. Ticari çiftçiler ise tarım işgücünün **%7'sini** temsil etmektedir.

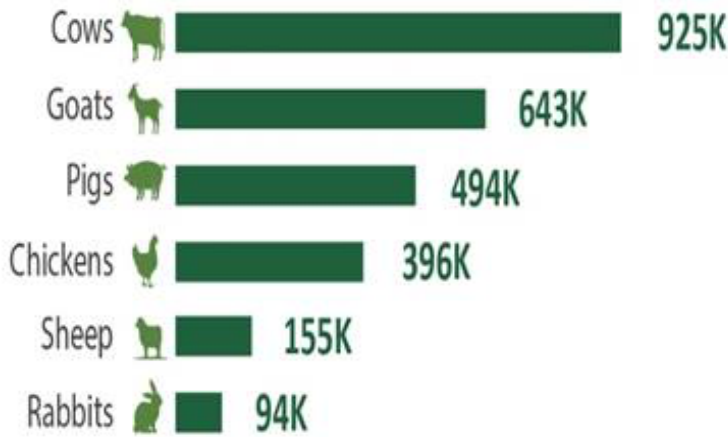
Ruanda'daki toplam hane sayısının (3.3 milyon) yaklaşık üçte ikisinden fazlası ise (2.3 milyon) tarımla uğraşmaktadır.

-Sadece bitkisel tarım yapan hane sayısı **611 bin** (%26.8),

-Sadece hayvancılıkla uğraşan hane sayısı **205 bin** (%9),

-Her ikisi ile iştigal eden hane sayısı ise **1.5 milyon** (%64.2) olmuştur.

Dolayısıyla hayvancılıkla uğraşan hane sayısı toplam **1.7 milyon** iken, bitkisel tarımla uğraşan hane sayısı ise **2.1 milyon** olarak gerçekleşmiştir.

Ruanda'da **hayvancılıkla uğraşan**

1.7 milyon haneden,

-925 bini sığır,

-643 bini keçi,

-494 bini domuz,

-396 bini tavuk,

-155 bini koyun,

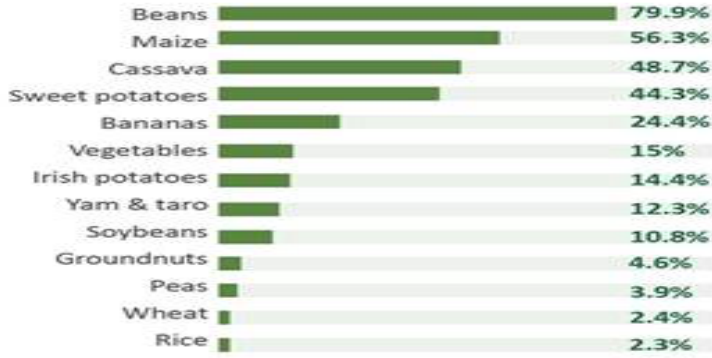
-94 bini ise tavşan yetiştiriciliği ile iştigal etmektedir.

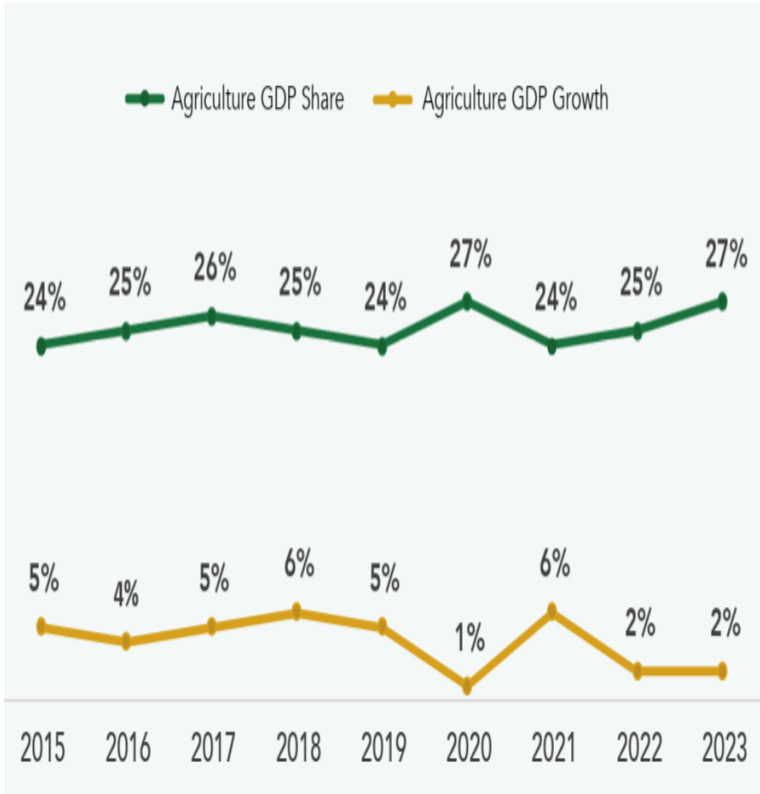
Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

IV. Food crops farming

Ruanda'da **bitkisel üretimle uğraşan** toplam 2.1 milyon haneden
-%79.9'u fasulye,
-56.3'ü mısır,
-%48.7'si cassava (manyok: mısır ve patatese alternatif kök sebze),
-%44.3'ü tatlı patates,
-%24'ü muz yetiştiriciliği,
-%15'i sebzecilik,
-%10.8'i soya fasulyesi
-%10'u ise tahıl (pirinç, bulgur vb) ile
iştigal etmektedir.

Ruanda'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) içinde **tarım sektörünün katkısı %27**, diğer bir deyişle, Ruanda'daki toplam ekonomik üretiminin neredeyse üçte birinin tarımdan gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran genellikle <%5'tir. (Örn: ABD'de %1, Almanya'da %0.8, Türkiye'de %5.5, Afrika ortalaması ise ~%15-20'dir). Bu ekonomide tarımın dominant sektör olduğu, istihdamın büyük kısmının tarıma dayalı olduğunu (Ruanda'da %60), sanayileşme ve hizmet sektörlerinin henüz tam gelişmediğini göstermektedir.

Öte yandan, Ruanda tarım sektörünün bir önceki yıla göre **%2 oranında katma değer ürettiği**, görülmüştür. (Gelişmiş ülkelerde bu oran genellikle <%1'dir. (Örn: ABD'de %0.5, AB

ortalaması %0.3, Türkiye'de %1.2, Afrika ortalaması ise ~%3-4'tür).

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın Gayri Safı Yurtiçi Hasılası (GSYİH) içinde **tarım sektörünün katkısı yukarıda da belirtildiği üzere %27'dir.**

Tarım sektörünün dağılımına bakıldığında,

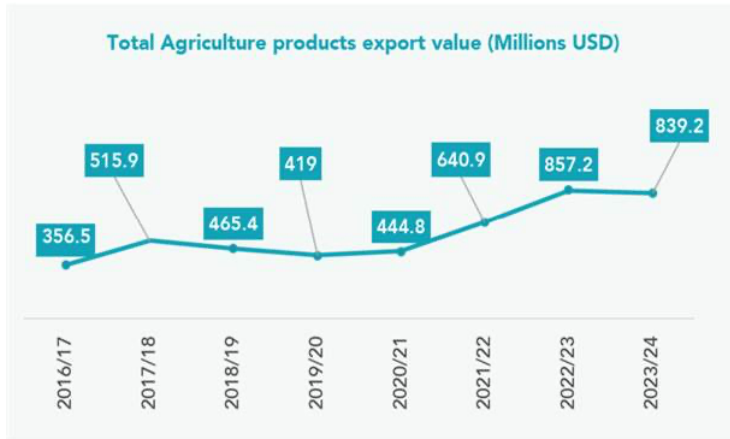
-%62'si temel tarım ürünlerinde,

-%20'si ormancılık,

-%13'ü hayvancılık,

-%4'ü ihracat tarım ürünleri,

-%1'i balıkçılıkla istigal etmektedir.

Ruanda'nın tarım sektöründeki toplam ihracatı:

-2021-2022 döneminde **640 milyon**

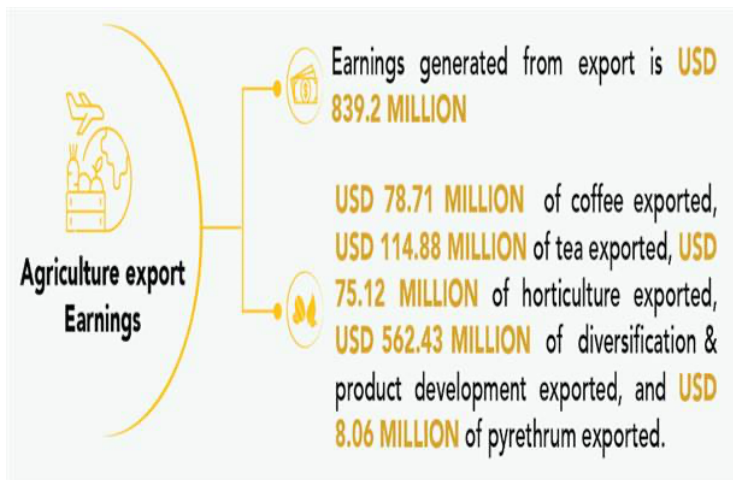
-2022-2023 döneminde **857.2 milyon**

-2023-2024 döneminde **839.2 milyon**

-2024-2025 döneminde **893 milyon**

-2025-2026 döneminde ise **1.1 milyar**

dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bu ihracatın,

-193.59 milyon \$'ı kahve ve çay,

-75,12 milyon \$'ı Bahçecilik ürünleri,

-562,53 milyon \$'ı Ürün geliştirme ve çeşitlendirme,

-8,06 milyon \$'ını Pyrethrum (böcek ilacı hammaddesi)

oluşturmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın

-Süt Üretimi, yıllık 1.09 milyon Litredir. 2006 yılında başlayan ve fakir ailelerin beslenme ve gelir düzeyini artırmak için uygulamaya alınan GIRINKA programı ile bugüne kadar 467,984 adet inek dağıtılması sayesinde süt üretimi son 10 yılda %300 artış göstermiştir. Kişi başı süt tüketimi yıllık 80 litre olup dünya ortalaması: 120 litredir. Bu nedenle işlenmiş süt ürünleri (peynir, yoğurt) ihracatı için fırsatlar

mevcuttur.

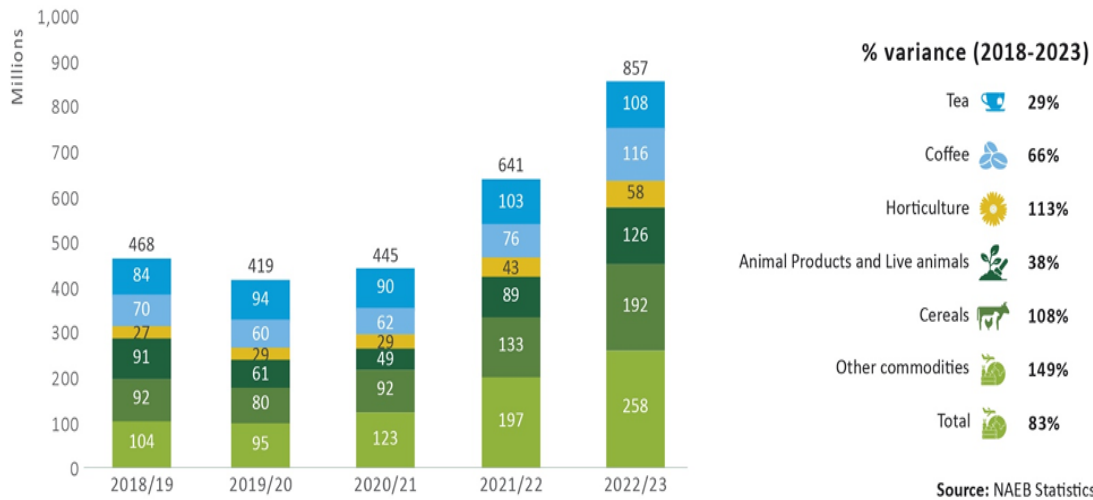
-Et Üretimi, 207.097 tondur. Toplam üretimin %65'ini kümes hayvanları oluşturmaktadır. Bu nedenle hayvan yemi ve Veteriner hizmetleri eksikliği nedeniyle ilaç vb fırsatlar barındırmaktadır. Ayrıca soğuk zincir altyapısı eksikliği nedeniyle bu alanda da büyük potansiyel vardır.

-Balık Üretimi, 48.133 tondur. Balıkçılığın ana kaynağı, Kivu Gölü'dür. Hedef, sürdürülebilir balıkçılık projeleriyle 2026'da 70.000 tona çıkarmaktır. **-Yumurta, 20.211 tondur** ve Ruanda'nın üretimi, 13,8 milyon nüfus için **kişi başı 1,5 kg/yıl iken** Türkiye'de bu rakam 14 kg/yıl'dır.

-Bal, 7.621 tondur. Organik bal potansiyeli yüksek ancak modern kovan kullanımı düşüktür.

VI. EXPORTS PERFORMANCE

Agriculture exports increased by 38% between 2018 and 2023. Coffee and tea remain the largest export value chains.

Ruanda'nın 2018-2023 arası tarım ihracatı %38 büyümüştür. 2023'te tarım sektöründeki toplam ihracat ise 857 milyon dolardır. Aynı dönemde, çay ihracatındaki yüzdesel artış %29, kahvede %66, sebzecilikte %113, hayvancılıkta %38, tahıl %108, diğer ürünlerde ise %149 olarak gerçekleşmiştir.

Tarım sektörü, Ruanda'nın gelişiminde en stratejik sektörlerden biri olup toplam nüfusun yaklaşık %65'i bu tarıma uygun olan bu verimli topraklarda (ülke topraklarının %61'i) iştilal etmektedir. Ruanda'nın tarımsal üretiminin %83,1'i küçük çiftçilerden gelmektedir. Tarım sektörü,

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın GSYİH' sına yaklaşık %25'lik bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca Ruanda'da, **bahçecilik, gıda işleme, dağıtım, soğuk zincir, büyük ölçekli çiftçilik için sulama ve tarım ekipmanlarının satışı, ürünlerin depolanması, süt, yoğurt, peynir ve tereyağının işlenmesi ve mekanizasyonu, et ve yem fabrikaları inşası** alanlarında yatırım fırsatları bulunmaktadır. Bu fırsatlara ek olarak Ruanda hükümeti, **tüm girdilerin gümrüksüz ithalatı, tarım ekipmanları için vergi muafiyeti**, Ruanda'da üretilen ürünlerin cirosunun %50'sini ihraç eden kayıtlı bir yatırımcıysanız **kurumlar vergisinde %50 indirim**, İhracat odaklı kayıtlı yatırım projeleri için **7 yıllık vergi tatili (7 year tax holiday)** gibi mali teşvikler sunmaktadır.

Ruanda hükümetince hayata geçirilmesi planlanan tarım ve gıda projeleri arasında;

Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanı Sayın Ildephonse Musafiri, 25 Ekim 2024 tarihinde yaptığı açıklamada, FAO El Ele Girişimi kapsamında Ruanda'nın tarım sektöründe toplam değeri 785 milyon dolar olan beş önemli yatırım fırsatını aşağıdaki şekilde özetlemiştir.

Sığır Üretimi: Ticari sığır **eti kombine üretim sistemleri** geliştirmek için 40,2 milyon ABD doları tutarında yatırım. Gako ve Gabiro tarım merkezlerinde belirlenen uygun alanlarda sığırların yeniden stoklanması, modern bir mezbaha, bir hayvan yemi fabrikası ve deri ve post işleme için yatırım yapılacaktır.

Hayvancılık: Artan yerel ve bölgesel talepleri karşılamak için **et ve kümes hayvanı ile domuz üretimini** hedefleyen 169,8 milyon ABD doları tutarında bir yatırım. Planlanan yatırımlar arasında bir adet et ve yem fabrikası inşası, bir adet yumurta tavuğu kuluçkahanesi, bir üreme çiftliği, bir yem işleme tesisi ve kümes hayvanı ve domuz yemi için silo depolama tesisleri kurulması yer almaktadır. Ayrıca model kümes hayvanı ve domuz çiftlikleri de geliştirilecek.

Çay: Ruanda'nın elverişli çay yetiştirme koşullarından ve artan küresel talepten yararlanmayı amaçlayan 289 milyon ABD doları tutarında bir yatırım. Plan, 300 milyon çay fidanı üretmeyi, çay ekimini 17.000 hektara yaymayı ve Nyamagabe Bölgesi'nde yeni bir çay fabrikası kurmayı içeriyor. Ayrıca, verimli tedarik zinciri lojistiğini sağlamak için tali yolların inşası alanında yatırım yapılacak.

Patates: Yerel tüketim ve ihracat için patates üretimi ve işlemenin genişletilmesini desteklemek için 63,8 milyon ABD doları tutarında yatırım. Ayrıca doku kültürü bitkileri ve mikro yumrular gibi erken nesil patates tohumları üretmek, standart depolama tesisleri kurmak ve bir patates işleme tesisi kurmak da planlanan yatırımlar arasındadır.

Horticulture (Bahçecilik): Meyve bahçesi plantasyonlarına odaklanan avokado üretim merkezleri için 40,5 milyon ABD doları ve yüksek değerli pazarları hedefleyen acı biberler için 181,8 milyon ABD doları dahil olmak üzere toplam 222,3 milyon ABD doları tutarında yatırım.

2-2- Yaş Sebze ve Meyve Sektörü Genel Bilgiler, Tüketim, Üretim ve Ortalama Fiyatlar

2.2.1. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü-Üretim

Ruanda'nın üç tarım mevsimi bulunmaktadır.

A Mevsimi: Eylül'den Şubat'a kadar

B Mevsimi: Mart'tan Haziran'a kadar

C Mevsimi: Temmuz'dan Eylül'e kadar süren mevsimdir.

2025 tarım yılında ülkenin toplam arazi varlığı 2.376 milyon hektar olarak ölçülmüştür.

A Mevsimi'nde 1.399 milyon hektar (%59) tarımsal amaçlı kullanılmış olup, bunun 1.019 milyon hektarı mevsimlik ürünlere, 0.492 milyon hektarı çok yıllık ürünlere ve 0.096 milyon hektarı ise sürekli çayır/meralara ayrılmıştır.

B Mevsimi'nde 1.423 milyon hektar (%60) tarımsal amaçlı kullanılmış olup, bunun 1.022 milyon hektar mevsimlik ürünlere, 0.524 milyon hektar çok yıllık ürünlere ve 0.1 milyon hektar sürekli çayır/meralara ayrılmıştır.

C Mevsimi'nde 1.146 milyon hektar (%55) tarımsal amaçlı kullanılmış olup, bunun 1.008 milyon hektar mevsimlik ürünlere, 0.504 milyon hektar çok yıllık ürünlere ve 0.091 milyon hektar sürekli çayır/meralara ayrılmıştır.

Tarımsal girdiler; geliştirilmiş tohumlar, organik ve kimyasal gübreler ile pestisit ve fungusitleri içermektedir.

2025 yılında,

A Mevsimi'nde çiftçilerin %37,3'ü geliştirilmiş tohum kullanırken, bu oran B Mevsimi'nde %18 ve C Mevsimi'nde %18,9 olmuştur.

Organik gübre A Mevsimi'nde çiftçilerin %88'i tarafından kullanılırken, bu oran B Mevsimi'nde %80,8 ve C Mevsimi'nde %83,5 olmuştur.

Buna karşılık, inorganik (kimyasal) gübre A Mevsimi'nde çiftçilerin %63,2'si tarafından kullanılırken, B Mevsimi'nde %55,5 ve C Mevsimi'nde %65,8 olmuştur.

Pestisit ve fungusitler A Mevsimi'nde çiftçilerin %41,9'u tarafından kullanılırken, B Mevsimi'nde %36,6 ve C Mevsimi'nde %67 olmuştur.

2025 A Mevsimi'nde çiftçilerin %13,4'ü sulama yaparken, B Mevsimi'nde çiftçilerin %11,5'i ve C Mevsimi'nde %58,9'u sulama yapmıştır.

2025 A Mevsimi'nde çiftçilerin %90,3'ü erozyonla mücadele faaliyetlerinde bulunurken, B Mevsimi'nde çiftçilerin %89,9'u ve C Mevsimi'nde çiftçilerin %94,7'si bu faaliyetlerde bulunmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda da yetiştirilen ana ürünler ise şu şekildedir. -Mısır, -Sorgum -Çeltik -Buğday, -Cassava (Manyok), -Tatlı Patates (Sweet Potato), - Irish Potato - Muz, -Fasulye (Beans), -Soya (Soybean) -Yerfıstığı, Sebze (Vegetables) ve Meyve (Fruits)'dir

SAS main indicators	2023			2024			2025		
	Season			Season			Season		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Production for major crops (MT)									
Maize	390,879	117,613	-	507,985	119,101		481,246	117,711	
Sorghum	46,296	139,425	-	47,452	140,314		54,994	125,656	
Paddy Rice	63,688	69,940	-	69,098	72,834		69,680	72,976	
Wheat	3,527	13,129	-	3,371	13,045		3,144	11,667	
Cassava	608,693	736,686	-	518,044	783,294		542,874	852,541	
Sweet potato	667,598	620,185	24,595	692,945	666,814	38,293	656,320	652,515	41,289
Irish potato	454,355	326,677	83,981	460,830	285,596	80,929	475,785	314,093	94,892
Yams & Taro	85,259	106,665	-	91,306	112,370		82,307	117,941	
Banana	1,219,408	1,089,377	-	1,294,683	1,142,552		1,278,234	1,166,247	
Cooking banana	555,973	493,865	-	587,981	515,798		590,252	527,109	
Dessert banana	129,371	149,266	-	133,317	152,891		125,014	154,315	
Banana for beer	534,065	446,246	-	573,386	473,863		562,968	484,822	
Beans	197,212	244,194	3,485	233,142	242,239	3,046	230,456	240,721	3,178
Pea	6,834	4,822	461	7,042	4,628	549	5,984	4,586	569
Groundnut	4,687	8,509	-	5,328	9,062		4,678	7,747	9
Soybean	11,771	17,288	563	19,171	17,051	483	15,657	16,388	507
Vegetables	132,699	171,530	73,504	145,933	177,549	65,980	149,806	181,272	67,626
Fruits	22,556	26,084	-	25,250	27,219		28,440	29,798	

Yukarıdaki tablodan Ruanda'nın 2023-2024-2025 yıllarına ait başlıca ürünlerin üretim miktarları, üç tarım mevsimi olan A, B ve C sezonlarına göre metrik ton-MT olarak gösterilmiştir.

Buna göre;

-Mısır: Üretimin ağırlıklı olarak **A sezonunda** gerçekleştirildiği görülmektedir. A sezonunda üretim 2023 yılında **390.879 MT**, 2024 yılında **507.985 MT** ve 2025 yılında **481.246 MT** olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık B sezonu üretimi 2023 yılında **117.613 MT**, 2024 yılında **119.101 MT** ve 2025 yılında **117.711 MT** seviyesinde kalmıştır. C sezonunda ise üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında yaklaşık **508.492 MT** iken 2024 yılında **627.086 MT**'ye yükselmiş, 2025 yılında ise **598.957 MT** olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler, mısırın Ruanda'da belirgin biçimde **A sezonu ağırlıklı bir tarla ürünü** olduğunu ve 2024 yılında üretimde önemli bir artış yaşandığını göstermektedir.

-Sorgum: Sorgum üretiminde **B sezonu**, A sezonuna kıyasla daha yüksek üretim hacmine sahiptir. B sezonunda üretim 2023 yılında **139.425 MT**, 2024 yılında **140.314 MT** ve 2025 yılında **125.655 MT** olmuştur. A sezonu üretimi ise sırasıyla **46.296 MT**, **47.452 MT** ve **54.994 MT** seviyesindedir. C sezonunda üretim bulunmamaktadır. Toplam üretim 2023 yılında **185.721**

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

MT, 2024 yılında **187.766 MT** ve 2025 yılında **180.649 MT** olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sorgum, özellikle **B sezonunda yoğunlaşan** ve 2025 yılında toplam üretiminde bir miktar gerileme görülen bir üründür.

-Çeltik: Çeltik üretiminde A ve B sezonları birbirine yakın olmakla birlikte **B sezonu hafif şekilde öne çıkmaktadır**. 2023 yılında A sezonunda **63.688 MT**, B sezonunda **69.940 MT** üretim yapılmıştır. 2024 yılında bu miktarlar sırasıyla **69.098 MT** ve **72.834 MT**, 2025 yılında ise **69.680 MT** ve **72.976 MT** olmuştur. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023'te **133.628 MT** iken 2024'te **141.932 MT'ye**, 2025'te ise **142.656 MT'ye** yükselmiştir. Bu durum, çeltik üretiminin üç yıllık dönemde **istikrarlı ve hafif artış eğiliminde** olduğunu göstermektedir.

-Buğday: Buğday üretiminde belirgin biçimde **B sezonu ağırlığı** bulunmaktadır. B sezonunda üretim 2023 yılında **13.129 MT**, 2024 yılında **13.045 MT** ve 2025 yılında **11.667 MT** olarak gerçekleşmiştir. A sezonu üretimi ise sırasıyla **3.527 MT**, **3.371 MT** ve **3.146 MT** seviyesindedir. C sezonunda üretim bulunmamaktadır. Toplam üretim 2023 yılında **16.656 MT** iken 2024 yılında **16.416 MT'ye**, 2025 yılında ise **14.813 MT'ye** gerilemiştir. Veriler, buğday üretiminin nispeten düşük hacimli olduğunu ve son üç yıllık dönemde **azalma eğilimi** gösterdiğini ortaya koymaktadır.

-Manyok: Manyok, tabloda yer alan en yüksek üretimli ürünlerden biri olup üretim ağırlığı **B sezonundadır**. B sezonunda üretim 2023 yılında **736.686 MT**, 2024 yılında **783.294 MT** ve 2025 yılında **852.541 MT** seviyesine ulaşmıştır. A sezonu üretimi ise 2023 yılında **608.593 MT**, 2024 yılında **518.041 MT** ve 2025 yılında **542.874 MT** olmuştur. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında **1.345.279 MT**, 2024 yılında **1.301.335 MT** ve 2025 yılında **1.395.415 MT** olarak gerçekleşmiştir. Özellikle 2025 yılında B sezonundaki üretimin güçlü şekilde artması, manyok üretiminin **B sezonunda yoğunlaştığını ve üretim kapasitesinin yüksek olduğunu** göstermektedir.

-Tatlı patates(Sweet Potato): Tatlı patates, üç sezonun da kullanıldığı ürünlerden biridir. A sezonu üretimi 2023 yılında **667.598 MT**, 2024 yılında **692.945 MT** ve 2025 yılında **656.320 MT** olarak gerçekleşmiştir. B sezonu üretimi sırasıyla **620.185 MT**, **666.814 MT** ve **652.515 MT** seviyesindedir. C sezonunda ise üretim **24.953 MT'den 38.293 MT'ye**, ardından **41.289 MT'ye** yükselmiştir. Toplam üretim 2023 yılında **1.312.736 MT**, 2024 yılında **1.398.052 MT** ve 2025 yılında **1.350.124 MT** olmuştur. Üretimin temel ağırlığı A ve B sezonlarında olmakla birlikte, C sezonundaki üretimin düzenli şekilde artması dikkat çekmektedir.

-İrlanda patatesi(Irish Potato): Üretim ağırlıklı olarak **A sezonunda** gerçekleşmektedir. A sezonu üretimi 2023 yılında **454.355 MT**, 2024 yılında **460.830 MT** ve 2025 yılında **475.785 MT** olmuştur. B sezonunda üretim 2023 yılında **326.677 MT**, 2024 yılında **285.596 MT** ve 2025 yılında **314.093 MT** seviyesinde gerçekleşmiştir. C sezonu üretimi ise sırasıyla **83.891 MT**, **80.929 MT** ve **94.802 MT** olmuştur. Toplam üretim 2023 yılında **864.923 MT**, 2024 yılında **827.355 MT** ve 2025 yılında **884.680 MT** olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılında toplam üretimin yeniden yükselmesi ve C sezonundaki artış, ürünün yıl içinde **üç sezona yayılan önemli bir üretim yapısına** sahip olduğunu göstermektedir.

-Yam ve Taro: Bu ürün grubunda üretim ağırlıklı olarak **B sezonunda** gerçekleşmektedir. B sezonu üretimi 2023 yılında **106.665 MT**, 2024 yılında **112.370 MT** ve 2025 yılında **117.941 MT** seviyesine yükselmiştir. A sezonunda ise üretim sırasıyla **85.750 MT**, **91.306 MT** ve **87.307**

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

MT olarak gerçekleşmiştir. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında **192.415 MT**, 2024 yılında **203.676 MT** ve 2025 yılında **205.248 MT** olmuştur. Veriler, özellikle B sezonunda **kademeli bir üretim artışı** bulunduğunu göstermektedir.

-Muz: Muz, tabloda yer alan ürünler arasında **en yüksek üretim hacmine sahip ürünlerden biridir** ve üretimin temel ağırlığı A sezonundadır. A sezonunda üretim 2023 yılında **1.219.408 MT**, 2024 yılında **1.294.683 MT** ve 2025 yılında **1.778.234 MT** gibi oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. B sezonunda üretim sırasıyla **1.089.377 MT**, **1.142.552 MT** ve **1.166.247 MT** olmuştur. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında **2.308.785 MT**, 2024 yılında **2.437.235 MT** ve 2025 yılında **2.944.481 MT** olarak gerçekleşmiştir. Özellikle 2025 yılında A sezonunda görülen güçlü artış, muzun Rwanda tarımında **stratejik ve yüksek hacimli ürünlerden biri** olduğunu göstermektedir.

-Yemeklik Muz (Cooking Banana): Yemeklik muz üretiminde A sezonu B sezonundan sürekli olarak daha yüksek gerçekleşmiştir. A sezonunda üretim 2023 yılında **555.973 MT**, 2024 yılında **587.981 MT** ve 2025 yılında **590.252 MT** olmuştur. B sezonu üretimi ise sırasıyla **493.855 MT**, **515.798 MT** ve **527.109 MT** seviyesindedir. C sezonunda üretim bulunmamaktadır. Toplam üretim 2023 yılında **1.049.828 MT**, 2024 yılında **1.103.779 MT** ve 2025 yılında **1.117.361 MT** olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, yemeklik muz üretiminin hem **yüksek hacimli** hem de yıllar itibarıyla **istikrarlı bir artış eğiliminde** olduğunu göstermektedir.

11. Tatlı Muz (Dessert Banana)

-Tatlı muz: Tatlı muz üretiminde **B sezonu** A sezonundan daha yüksek üretim seviyesine sahiptir. B sezonunda üretim 2023 yılında **149.266 MT**, 2024 yılında **152.891 MT** ve 2025 yılında **154.315 MT** olmuştur. A sezonunda üretim sırasıyla **129.371 MT**, **133.317 MT** ve **125.014 MT** olarak gerçekleşmiştir. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında **278.637 MT**, 2024 yılında **286.208 MT** ve 2025 yılında **279.329 MT** seviyesindedir. Üretim genel olarak istikrarlı olmakla birlikte, 2025 yılında A sezonundaki düşüş nedeniyle toplam üretimde hafif gerileme görülmektedir.

-Bira üretiminde kullanılan muz: Bu ürün grubunda A sezonu üretimi B sezonundan daha yüksektir. A sezonunda üretim 2023 yılında **534.065 MT**, 2024 yılında **573.306 MT** ve 2025 yılında **562.968 MT** olarak gerçekleşmiştir. B sezonu üretimi ise **446.246 MT**, **473.863 MT** ve **484.822 MT** seviyelerinde gerçekleşmiştir. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam üretim 2023 yılında **980.311 MT**, 2024 yılında **1.047.169 MT** ve 2025 yılında **1.047.790 MT** olarak gerçekleşmiştir. Veriler, üretimin 2024 yılında önemli ölçüde arttığını ve 2025 yılında yüksek seviyesini koruduğunu göstermektedir.

-Fasulye: Fasulye üretimi üç sezona da yayılan ürünlerden biridir. A sezonunda üretim 2023 yılında **197.212 MT**, 2024 yılında **233.142 MT** ve 2025 yılında **230.456 MT** olmuştur. B sezonunda ise üretim sırasıyla **244.194 MT**, **242.239 MT** ve **240.721 MT** seviyesindedir. C sezonunda üretim **3.485 MT**, **3.046 MT** ve **3.178 MT** olarak gerçekleşmiştir. Toplam üretim 2023 yılında **444.891 MT**, 2024 yılında **478.427 MT** ve 2025 yılında **474.355 MT** olmuştur. Fasulye üretiminin özellikle **B sezonunda yoğunlaştığı**, ancak A sezonunun da önemli bir üretim kapasitesine sahip olduğu görülmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

-Bezelye: Bezelye üretiminde **A sezonu** B sezonundan daha yüksek üretim hacmine sahiptir. A sezonunda üretim 2023 yılında **6.834 MT**, 2024 yılında **7.042 MT** ve 2025 yılında **5.984 MT** olarak gerçekleşmiştir. B sezonunda üretim **4.822 MT**, **4.628 MT** ve **4.586 MT** seviyesindedir. C sezonu üretimi ise **461 MT**, **549 MT** ve **569 MT** olarak gerçekleşmiştir. Toplam üretim 2023 yılında **12.117 MT**, 2024 yılında **12.219 MT** ve 2025 yılında **11.139 MT** seviyesinde kalmıştır. Dolayısıyla bezelye, diğer büyük tarla ürünlerine kıyasla **daha düşük hacimli** bir ürün olmakla birlikte üç sezonda da üretim yapılmaktadır.

-Yer fıstığı: Yer fıstığı üretiminde belirgin biçimde **B sezonu ağırlığı** bulunmaktadır. B sezonu üretimi 2023 yılında **8.509 MT**, 2024 yılında **9.062 MT** ve 2025 yılında **7.747 MT** olmuştur. A sezonunda üretim sırasıyla **4.587 MT**, **5.328 MT** ve **4.578 MT** olarak gerçekleşmiştir. C sezonunda 2023 ve 2024 yıllarında üretim kaydedilmezken 2025 yılında **9 MT** üretim gerçekleşmiştir. Toplam üretim 2023 yılında **13.096 MT**, 2024 yılında **14.390 MT** ve 2025 yılında **12.334 MT** olmuştur. Bu nedenle yer fıstığı üretiminin özellikle B sezonunda yoğunlaştığı, ancak 2025 yılında toplam üretimin gerilediği görülmektedir.

-Soya fasulyesi (Soybean): Soya üretiminde **B sezonu** A sezonundan daha yüksek seviyededir. B sezonu üretimi 2023 yılında **17.288 MT**, 2024 yılında **17.051 MT** ve 2025 yılında **16.388 MT** olarak gerçekleşmiştir. A sezonunda üretim **11.771 MT**, **19.171 MT** ve **15.657 MT** seviyesindedir. C sezonunda ise sırasıyla **563 MT**, **483 MT** ve **507 MT** üretim yapılmıştır. Toplam üretim 2023 yılında **29.622 MT**, 2024 yılında **36.705 MT** ve 2025 yılında **32.552 MT** olmuştur. 2024 yılında özellikle A sezonundaki güçlü artış toplam üretimi yukarı taşımış, 2025 yılında ise bir miktar gerileme yaşanmıştır.

-Sebzeler: Sebze üretimi üç sezona yayılan ve özellikle **B sezonunda yoğunlaşan** önemli bir üretim grubudur. B sezonunda üretim 2023 yılında **177.530 MT**, 2024 yılında **177.549 MT** ve 2025 yılında **181.272 MT** olmuştur. A sezonunda üretim sırasıyla **132.699 MT**, **145.933 MT** ve **149.906 MT** seviyesine yükselmiştir. C sezonunda ise üretim **73.504 MT**, **65.980 MT** ve **67.626 MT** olarak gerçekleşmiştir. Toplam sebze üretimi 2023 yılında **383.733 MT**, 2024 yılında **389.462 MT** ve 2025 yılında **398.804 MT** olmuştur. Veriler, sebze üretiminin üç yıllık dönemde **istikrarlı bir büyüme eğilimi** gösterdiğini ve özellikle B sezonunun üretimdeki temel dönem olduğunu ortaya koymaktadır.

-Meyveler: Meyve üretiminde **B sezonu** A sezonundan daha yüksek üretim seviyesine sahiptir. B sezonu üretimi 2023 yılında **26.084 MT**, 2024 yılında **27.219 MT** ve 2025 yılında **29.798 MT** olarak gerçekleşmiştir. A sezonunda üretim ise sırasıyla **22.556 MT**, **25.250 MT** ve **28.440 MT** olmuştur. C sezonunda üretim kaydedilmemiştir. Toplam meyve üretimi 2023 yılında **48.640 MT**, 2024 yılında **52.469 MT** ve 2025 yılında **58.238 MT** seviyesine yükselmiştir. Bu veriler, meyve üretiminin üç yıllık dönemde **istikrarlı ve belirgin bir artış eğilimi** sergilediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, 2023–2025 dönemindeki veriler, Rwanda tarımsal üretiminin ürünlere göre **belirgin sezonlaşma özellikleri** taşıdığını göstermektedir. Mısır, İrlanda patatesi ve muz gibi ürünlerde **A sezonu** öne çıkarken; sorgum, manyok, yam ve taro, sebzeler ve meyvelerde **B sezonu** daha yüksek üretim sağlamaktadır. Tatlı patates, fasulye, bezelye, soya fasulyesi ve sebzeler gibi bazı ürünlerde ise üretimin **C sezonuna da yayıldığı** görülmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Üretim hacmi açısından özellikle **muz, manyok ve tatlı patates** öne çıkmaktadır. Muz toplam üretimi 2023 yılında yaklaşık **2,31 milyon MT** iken 2025 yılında **2,94 milyon MT**'ye yükselmiştir. Manyok üretimi 2025 yılında yaklaşık **1,40 milyon MT**, tatlı patates üretimi ise yaklaşık **1,35 milyon MT** seviyesinde gerçekleşmiştir. İrlanda patatesi de yaklaşık **885 bin MT** ile yüksek üretim hacmine sahip ürünlerden biridir.

2023–2025 döneminde toplam üretimde en dikkat çekici artışlardan biri **muzda** görülmüş ve toplam üretim yaklaşık **%27,5** artmıştır. Meyve üretimi yaklaşık **%19,7**, mısır üretimi yaklaşık **%17,8** ve soya fasulyesi üretimi yaklaşık **%9,9** oranında artmıştır. Buna karşılık buğday, bezelye, yer fıstığı ve sorgum gibi bazı ürünlerde dönem sonunda daha düşük üretim seviyeleri görülmektedir.

Genel olarak tablo, Rwanda'da tarımsal üretimin **yüksek hacimli kök ve yumru bitkileri, muz grubu, tahıllar, bakliyat, sebze ve meyvelerden oluşan çeşitlendirilmiş bir yapıya** sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle yüksek üretim hacmine sahip muz, manyok, tatlı patates ve İrlanda patatesi; gıda işleme, hayvan yemi, nişasta ve un üretimi, iç tüketim ve tarımsal ticaret açısından önemli potansiyel taşıyan ürün grupları olarak

2.2.2. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü-Hektar Başına Katma Değer

Aşağıdaki tablo, Ruanda'nın farklı tarımsal ürünlerde hektar başına yarattığı **Gayri Safi Katma Değer (GVA)**, tarımsal üretimin yalnızca miktar açısından değil, ekonomik değer yaratma kapasitesi bakımından da değerlendirilmesine imkân vermektedir.

Table 8 : Main crops GVA in constant 2017 prices (Frw /ha)

Crops	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Maize	309,457	365,527	373,066	389,059	387,754	390,303	407,284	468,156	455,212
Sorghum	296,000	298,689	274,485	280,068	299,996	302,122	323,073	337,745	294,679
Paddy rice	1,633,520	1,492,544	1,718,397	1,691,890	1,799,480	1,799,248	1,757,086	1,764,837	1,760,822
Wheat	282,068	306,210	329,278	289,132	303,795	321,878	348,790	353,248	236,723
Cassava	305,145	1,377,459	1,629,739	1,642,935	1,653,322	1,648,255	1,597,292	1,566,447	1,589,152
Sweet potato	784,244	899,497	890,254	932,227	903,969	950,888	966,903	1,020,942	1,059,622
Irish potato	1,713,831	1,444,199	1,700,490	1,544,227	1,551,234	1,425,235	1,421,940	1,487,821	1,499,369
Cooking banana	199,565	3,715,919	3,623,122	3,180,479	3,089,892	3,119,720	3,130,968	3,144,537	3,134,223
Dessert banana	117,981	2,163,072	1,481,763	1,162,979	1,162,822	1,132,818	1,154,426	1,168,674	1,130,323
Banana for beer	102,332	1,122,757	879,672	931,198	958,935	974,510	1,009,727	1,043,529	1,046,908
Beans	391,605	410,264	391,121	318,642	334,063	333,464	334,969	340,775	335,525
Pea	1,060,761	964,611	1,049,992	1,365,309	1,355,647	1,284,987	1,059,662	1,085,232	963,758
Groundnut	187,362	221,069	183,218	187,008	186,608	185,329	187,590	193,099	153,291
Soybean	52,694	48,631	61,358	57,232	55,754	60,963	48,952	59,482	54,877

Source: NISR, SAS 2025

Tablodaki rakamlar **sabit 2017 fiyatlarıyla Frw/ha** olarak ifade edildiğinden, yıllar arasındaki değişim esas olarak fiyat artışlarından arındırılmış bir üretim/değer yaratma değişimini göstermektedir. Bu nedenle tablo, Ruanda tarımında hangi ürünlerin birim arazi başına daha yüksek ekonomik değer oluşturduğunu ve hangi ürünlerde verimlilik veya ekonomik değer yaratma kapasitesinin zayıfladığını analiz etmek açısından önem taşımaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

2025 yılı verileri incelendiğinde hektar başına en yüksek GVA yaratan ürünler arasında;

- Yemeklik muz (3.134.223 Frw/ha),
- Çeltik (1.760.822 Frw/ha),
- Manyok (1.589.152 Frw/ha),
- İrlanda patatesi (1.499.369 Frw/ha),
- Bira üretiminde kullanılan muz (1.046.908 Frw/ha),
- Tatlı patates (1.059.622 Frw/ha) ve
- Tatlı muz (1.130.323 Frw/ha)

öne çıkmaktadır. Buna karşılık **soya fasulyesi, yer fıstığı, fasulye ve buğday** gibi ürünlerin hektar başına ekonomik değerleri daha düşük seviyededir.

Özellikle **muz grubu**, Ruanda tarımının ekonomik açıdan en dikkat çekici alanlarından biridir. Yemeklik muzun 2025 yılında 3,13 milyon Frw/ha seviyesinde GVA yaratması, bu ürünü tabloda açık ara en yüksek ekonomik değer üreten ürün haline getirmektedir. Bira üretiminde kullanılan muzda GVA 1,05 milyon Frw/ha, tatlı muzda ise 1,13 milyon Frw/ha seviyesindedir. Bu tablo, muzun yalnızca gıda tüketimi açısından değil, **işleme sanayisi, içecek üretimi ve tarımsal değer zinciri açısından da önemli bir ticari potansiyel** taşıdığını göstermektedir.

Çeltik de yüksek GVA yaratan ürünler arasında yer almaktadır. 2025 yılında **1.760.822 Frw/ha** seviyesinde bulunan çeltik GVA'sı, 2024 yılındaki 1.764.837 Frw/ha seviyesine oldukça yakındır. Dolayısıyla çeltik üretiminde 2025 yılında önemli bir değer kaybı yaşanmamıştır. Bununla birlikte 2017 yılındaki 1.633.520 Frw/ha seviyesine kıyasla 2025 değeri yaklaşık **%7,8 daha yüksektir**. Bu durum, çeltik üretiminde uzun vadeli bir artış olmakla birlikte son yıllarda daha çok istikrarın öne çıktığını göstermektedir.

Manyok açısından, 2017 yılında yalnızca 305.145 Frw/ha olan GVA, 2018'de 1.377.459 Frw/ha'ya yükselmiş ve sonraki yıllarda 1,56–1,65 milyon Frw/ha bandında seyretmiştir. 2025 yılında 1.589.152 Frw/ha seviyesine ulaşan manyok GVA'sı, 2017 yılına göre nominal olmayan, sabit fiyatlarla hesaplanan ölçekte dahi çok yüksek bir artış göstermektedir. Bu nedenle manyok, Ruanda'da **yüksek arazi verimliliği ve işleme sanayisine girdi sağlama kapasitesi açısından stratejik ürünlerden biri** olarak değerlendirilebilir. Manyoktan un, nişasta, hayvan yemi ve çeşitli işlenmiş gıda ürünlerinin elde edilebilmesi, bu ürünün ticari önemini daha da artırmaktadır.

İrlanda patatesi ise 2025 yılında 1.499.369 Frw/ha GVA yaratmıştır. Ancak bu rakam 2017 yılındaki 1.713.833 Frw/ha seviyesinin yaklaşık **%12,5 altında** bulunmaktadır. 2024 yılında 1.487.821 Frw/ha olan GVA'nın 2025'te sınırlı şekilde yükselmesine rağmen, uzun dönem açısından bakıldığında ürünün hektar başına ekonomik değer yaratma kapasitesinin 2017 seviyesine ulaşmadığı görülmektedir. Bu durum, patates üretiminde verimlilik, girdi maliyetleri, hastalıklar, iklim koşulları veya üretim teknolojileri gibi unsurların yakından takip edilmesini gerekli kılmaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Öte yandan, **2025 yılında birçok temel ürünün GVA'sında 2024'e kıyasla gerileme yaşanmıştır.** Bu durum özellikle tahıl ve bakliyat grubunda belirgindir.

Mısırın GVA'sı 2024 yılında 468.156 Frw/ha iken 2025 yılında **455.212 Frw/ha'ya** gerilemiştir. Bu yaklaşık **%2,8'lik** bir düşüşe karşılık gelmektedir. Bununla birlikte 2017 yılında 309.457 Frw/ha olan mısır GVA'sı ile karşılaştırıldığında 2025 değeri yaklaşık **%47 daha yüksektir**. Dolayısıyla mısırdaki kısa vadeli bir gerileme söz konusu olmakla birlikte uzun vadeli üretim değerinde önemli bir artış bulunmaktadır. Mısırın Ruanda'nın gıda güvenliği ve hayvan yemi sektörleri açısından stratejik konumu dikkate alındığında, verimlilik artışı sağlayacak tohum, gübre, sulama ve mekanizasyon çözümleri açısından ticari fırsatlar bulunmaktadır.

Sorgumda ise 2024 yılında 337.745 Frw/ha olan GVA'nın 2025 yılında 294.679 Frw/ha'ya düşmesiyle yaklaşık **%12,8'lik önemli bir gerileme** görülmektedir. 2017 seviyesine göre ise 2025 değeri hemen hemen aynı düzeydedir. Bu durum, sorgumda uzun dönemli hektar başına ekonomik değer artışının sınırlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sorgum üretiminde yalnızca üretim miktarını artırmaya değil, **işlenmiş ürünlerin ve katma değerli kullanım alanlarının geliştirilmesine** odaklanılması önem taşımaktadır.

En dikkat çekici gerilemelerden biri **buğdayda** meydana gelmiştir. 2024 yılında 353.248 Frw/ha olan GVA, 2025 yılında **236.723 Frw/ha'ya** düşmüştür. Bu yaklaşık **%33'lük bir düşüş** anlamına gelmektedir. Ayrıca 2025 değeri 2017 seviyesinin de yaklaşık %16 altındadır. Bu durum, Rwanda'nın buğday üretiminde verimlilik açısından belirgin bir sorun veya dalgalanma bulunduğu işaret etmektedir. Buğdayın un ve fırıncılık sektörleri açısından temel bir hammadde olduğu dikkate alındığında, üretim açığının ithalat ihtiyacını artırması ve dolayısıyla dış ticaret açısından hassasiyet yaratması mümkündür.

Tatlı patates ise olumlu ayrışan ürünlerden biridir. GVA 2024 yılında 1.020.942 Frw/ha iken 2025 yılında **1.059.622 Frw/ha'ya** yükselmiştir. Bu yaklaşık %3,8'lik bir artıştır. Ayrıca 2017 yılına göre GVA yaklaşık %35 daha yüksektir. Bu gelişme, tatlı patatesin Ruanda'da hem gıda güvenliği hem de ekonomik değer yaratma açısından güçlü bir üretim alanı olduğunu göstermektedir.

Bakliyat grubunda ise genel olarak zayıf bir görünüm bulunmaktadır. **Fasulye** GVA'sı 2024'te 340.775 Frw/ha iken 2025'te 335.525 Frw/ha'ya gerilemiştir. 2017 yılında 391.605 Frw/ha olan değer dikkate alındığında, 2025 seviyesi yaklaşık **%14 daha düşüktür**. Ruanda'da fasulyenin temel gıda ürünlerinden biri olması nedeniyle bu gelişme yalnızca ticari değil, aynı zamanda gıda güvenliği açısından da önemlidir.

Bezelye GVA'sı 2025 yılında 963.758 Frw/ha ile 2024 seviyesine göre yaklaşık %11,2 gerilemiştir. **Yer fıstığında** ise 193.099 Frw/ha'dan 153.291 Frw/ha'ya düşüş gerçekleşmiş ve gerileme yaklaşık %20,6 olmuştur. Bu iki ürün açısından 2025 verileri, üretim verimliliğinin ve ekonomik değer yaratma kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik yeni tarımsal teknolojilere ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.

Soya fasulyesi de 2025 yılında 54.877 Frw/ha ile 2024'teki 59.482 Frw/ha seviyesinin altında kalmıştır. Ancak 2017 yılına kıyasla halen yaklaşık %4'lük bir artış bulunmaktadır. Soya açısından özellikle hayvan yemi, bitkisel yağ ve gıda işleme sanayileri dikkate alındığında, hektar başına GVA'nın yükseltilmesi halinde Rwanda'nın tarımsal sanayi zincirinde daha önemli bir hammadde kaynağı haline gelmesi mümkündür.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Tablo, Ruanda tarımında ticari açıdan iki farklı eğilimin bulunduğunu göstermektedir. Birinci grupta **yüksek GVA yaratan ve değer zinciri geliştirmeye uygun ürünler**; ikinci grupta ise GVA'sı düşük veya son yıllarda gerileyen ve verimlilik artırıcı yatırımlara ihtiyaç duyan ürünler bulunmaktadır.

İlk grupta özellikle **yemeklik muz, manyok, çeltik, İrlanda patatesi, tatlı muz, bira üretiminde kullanılan muz ve tatlı patates** öne çıkmaktadır. Bu ürünler açısından yalnızca tarımsal üretim değil, **işleme, paketleme, soğuk zincir, depolama, kurutma, nişasta üretimi, un üretimi, gıda teknolojileri ve tarımsal makine-ekipman** alanlarında ticari fırsatlar bulunmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında özellikle **tarım makineleri, sulama sistemleri, seracılık ve tarımsal teknoloji, gıda işleme makineleri, paketleme teknolojileri, soğuk hava depoları, kurutma sistemleri, un ve nişasta üretim ekipmanları, gübreleme sistemleri ve tarımsal girdiler** Ruanda pazarında değerlendirilebilecek alanlardır. Rwanda'nın küçük arazi yapısı ve yüksek arazi kullanım baskısı dikkate alındığında, sadece üretim alanını genişletmeye dayalı modeller yerine **birim hektar başına verimi ve katma değeri artıran teknolojiler** daha fazla önem taşımaktadır.

Özellikle **muz ve manyok** sektörleri Türk firmaları açısından dikkatle takip edilmelidir. Muz grubunda yüksek GVA, büyük üretim hacmiyle birleştiğinde işleme sanayisi için önemli bir hammadde tabanı oluşturmaktadır. Manyokta ise un, nişasta ve diğer işlenmiş ürünlere yönelik sanayi yatırımları hem iç pazara hem de bölgesel Doğu Afrika pazarına yönelik fırsatlar yaratabilir.

Bunun yanında **çeltik ve patates** sektörleri de gıda işleme ve tarımsal mekanizasyon açısından önemlidir. Çeltikte üretim değerinin yüksek ve istikrarlı olması; değirmencilik, pirinç işleme, paketleme ve depolama yatırımları için uygun bir zemin oluşturmaktadır. İrlanda patatesinde ise yüksek GVA'ya rağmen uzun vadede 2017 seviyesinin altında kalınması, verimlilik artırıcı teknolojiler açısından bir ihtiyaç bulunduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak tablo, Ruanda tarımında **yüksek ekonomik değer yaratan ürünlerin bulunduğunu, ancak birçok üründe hektar başına katma değer son yıllarda gerilediğini** ortaya koymaktadır. 2025 yılında özellikle buğday, sorgum, yer fıstığı, bezelye ve soya fasulyesinde görülen düşüşler dikkat çekicidir. Buna karşılık tatlı patates, manyok ve İrlanda patatesi gibi ürünlerde daha olumlu bir görünüm bulunmaktadır.

Ticari açıdan temel sonuç, Ruanda'nın tarım sektöründeki fırsatların yalnızca **ürün ihracatı veya tarımsal hammadde ticareti** ile sınırlı olmadığıdır. Asıl potansiyel, üretim ile işleme sanayisini birbirine bağlayan **katma değer zincirinde** bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye-Ruanda ticari ilişkileri bakımından tarımsal makine ve ekipman, sulama, gıda işleme, paketleme, depolama, soğuk zincir, tarımsal girdiler ve agro-processing yatırımları öncelikli sektörler olarak değerlendirilebilir.

Genel çerçevede 2025 verileri, Ruanda tarımının önemli bir ekonomik değer yaratma kapasitesine sahip olduğunu; ancak bu kapasitenin sürdürülebilir şekilde artırılması için **verimlilik, mekanizasyon, sulama, işleme ve katma değerli üretime** daha fazla yatırım yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu alanlar, Türk firmalarının Rwanda ve daha geniş Doğu Afrika pazarına yönelik ticari ve yatırım faaliyetleri açısından değerlendirilebilecek başlıca fırsat alanlarıdır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

2.2.3. Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektörü-Ortalama Fiyatlar

Ruanda yaş sebze meyve sektöründe piyasada oluşan yaklaşık ortalama fiyatlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Ürün	2026 Yaklaşık Fiyat (RWF/kg)	Ürün grubu
Mısır	700-850	Tahıl
Sorgum	750-900	Tahıl
Çeltik/Pirinç	900-1150	Tahıl
Buğday	820-1100	Tahıl
Manyok	390-700	Kök/yumru
Tatlı patates	310-600	Kök/yumru
İrlanda patatesi	510-750	Kök/yumru
Yam	700-900	Kök/yumru
Taro	600-800	Kök/yumru
Yemeklik muz	600-700	Meyve
Tatlı muz	600-800	Meyve
Bira üretimlik muz	400-650	Meyve
Fasulye	1.120-1400	Bakliyat
Bezelye	2.150-2500	Bakliyat
Yer fıstığı	1.850-2000	Yağlı tohum
Soya fasulyesi	880-1250	Yağlı tohum
Domates	740-980	Sebze
Soğan	1.130-1250	Sebze
Lahana	290-380	Sebze
Havuç	580-700	Sebze
Salatalık	930-1120	Sebze
Patlıcan	500-750	Sebze
Marul	1.300-1500	Sebze
Ispanak	500-750	Sebze
Pırasa	1.130-1250	Sebze
Bamya	800-1000	Sebze
Biber	800-1.100	Sebze
Kabak	450-700	Sebze
Bezelye (taze)	2.100-2.500	Sebze
Avokado	480-690	Meyve
Mango	1.190-1300	Meyve

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ürün	2026 Yaklaşık Fiyat (RWF/kg)	Ürün grubu
Ananas	390-560	Meyve
Passion fruit (çarkıfelek)	2.050-2400	Meyve
Papaya	610-850	Meyve
Portakal	790-980	Meyve
Limon	1.350-1500	Meyve
Guava	225-500	Meyve
Karpuz	1.100–1.600	Meyve
Muz – genel	330-490	Meyve
Kabak/bal kabağı	370-470	Meyve/sebze
Üzüm	1.700–2.500	Meyve

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Ruanda'da tarımsal ürünlerin piyasa fiyatları ürünün niteliği, üretim sezonu, kalite, arz koşulları, bölgesel farklılıklar ve ürünün çiftlik çıkışı veya tüketici piyasasına sunulmasına bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Fakat piyasada oluşan güncel (*Ağustos 2026 itibariyle 1 Dolar=1470 RWF olarak hesaplanmıştır*) **yaklaşık piyasa fiyat aralıkları** aşağıdaki şekildedir.

Mısır: Mısırın piyasada geçerli yaklaşık fiyatı **700–850 RWF/kg** arasında olup, dolar bazında yaklaşık **0,48–0,58 USD/kg** seviyesindedir. Mısır, Ruanda'nın önemli tahıl ürünlerinden biri olması nedeniyle yüksek hacimli bir pazara sahiptir. Fiyatların sezon döneminde arz miktarına bağlı olarak değişmesi beklenmektedir.

Sorgum: Sorgumun yaklaşık piyasa fiyatı **750–900 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı yaklaşık **0,51–0,61 USD/kg**'dır. Sorgum özellikle geleneksel gıda tüketimi ve bira üretiminde kullanılan önemli bir tarımsal hammadde niteliğindedir.

Çeltik/Pirinç: Çeltik/pirincin yaklaşık piyasa fiyatı **900–1.150 RWF/kg** seviyesinde olup, dolar karşılığı **0,61–0,78 USD/kg** arasındadır. Pirinçte ithalat, işleme ve paketleme faaliyetleri nedeniyle yalnızca tarımsal üretim değil, gıda sanayisi açısından da ticari fırsatlar bulunmaktadır.

Manyok: Manyok fiyatı yaklaşık **390–700 RWF/kg** arasında olup, dolar bazında **0,27–0,48 USD/kg** seviyesindedir. Yüksek üretim hacmi nedeniyle manyok, nişasta, un, hayvan yemi ve diğer işlenmiş ürünlerin üretimi açısından önemli bir hammadde.

Tatlı patates: Tatlı patatesin piyasa fiyatı **310–600 RWF/kg** civarında olup, dolar karşılığı yaklaşık **0,21–0,41 USD/kg**'dır. Düşük birim fiyatına karşın yüksek üretim hacmi, ürünü gıda işleme açısından önemli hale getirmektedir.

İrlanda patatesi: İrlanda patatesinin yaklaşık fiyatı **510–750 RWF/kg**, yani **0,35–0,51 USD/kg** seviyesindedir. Rwanda'da patates, hem hanehalkı tüketimi hem de otel, restoran ve gıda işleme sektörleri bakımından önemli bir üründür.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Yam: Yam fiyatı yaklaşık **700–900 RWF/kg** olup, dolar karşılığı **0,48–0,61 USD/kg**'dir. Üretimin artırılması ve işleme altyapısının geliştirilmesi halinde ticari değerinin yükselmesi mümkündür.

Taro: Taro için yaklaşık piyasa fiyatı **600–800 RWF/kg**, dolar karşılığı ise **0,41–0,54 USD/kg** seviyesindedir.

Yemeklik muz: Yemeklik muzun yaklaşık fiyatı **600–700 RWF/kg** olup, dolar karşılığı **0,41–0,48 USD/kg**'dir. Rwanda'nın yüksek muz üretimi dikkate alındığında kurutulmuş muz, muz unu, püre ve diğer işlenmiş ürünler açısından önemli fırsatlar bulunmaktadır.

Tatlı muz: Tatlı muzun yaklaşık piyasa fiyatı **600–800 RWF/kg**, dolar karşılığı ise **0,41–0,54 USD/kg** seviyesindedir.

Bira üretimlik muz: Bira üretiminde kullanılan muzun fiyatı yaklaşık **400–650 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,27–0,44 USD/kg** seviyesindedir. Bu ürün, Rwanda'nın yerel içecek ve gıda değeri zincirleri açısından önem taşımaktadır.

Fasulye: Fasulyenin yaklaşık piyasa fiyatı **1.120–1.400 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,76–0,95 USD/kg** seviyesindedir. Fasulye, Rwanda'da temel protein kaynaklarından biri olduğundan istikrarlı iç talebe sahip önemli bir üründür.

Bezelye: Bezelyenin yaklaşık fiyatı **2.150–2.500 RWF/kg**, dolar karşılığı ise **1,46–1,70 USD/kg** seviyesindedir. Birim fiyatının yüksek olması, bezelyeyi daha yüksek ekonomik değere sahip tarımsal ürünlerden biri haline getirmektedir.

Yer fıstığı: Yer fıstığının yaklaşık piyasa fiyatı **1.850–2.000 RWF/kg** olup, dolar bazında **1,26–1,36 USD/kg** seviyesindedir. Yer fıstığı yağ, ezme, atıştırmalık ve gıda sanayisinde değerlendirilebilmesi nedeniyle işleme açısından önemlidir.

Soya fasulyesi: Soya fasulyesinin yaklaşık fiyatı **880–1.250 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,60–0,85 USD/kg**'dir. Özellikle hayvan yemi, soya yağı ve protein ürünleri açısından sanayiye yönelik önemli bir hammaddestir.

Domates: Domatesin yaklaşık piyasa fiyatı **740–980 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,50–0,67 USD/kg**'dir. Domatesin yüksek bozulabilirlik özelliği nedeniyle soğuk zincir, depolama, paketleme ve işleme yatırımları önem taşımaktadır.

Soğan: Soğan fiyatı **1.130–1.250 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı yaklaşık **0,77–0,85 USD/kg**'dir. Depolanabilir olması, soğanı diğer taze sebzelere kıyasla daha avantajlı bir ticari ürün haline getirmektedir.

Lahana: Lahana fiyatı **290–380 RWF/kg**, dolar karşılığı ise **0,20–0,26 USD/kg** seviyesindedir. Düşük birim fiyatına rağmen yaygın tüketim nedeniyle önemli bir iç pazara sahiptir.

Havuç: Havuç yaklaşık **580–700 RWF/kg** seviyesinde olup, dolar karşılığı **0,39–0,48 USD/kg**'dir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Salatalık: Salatalık fiyatı yaklaşık **930–1.120 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,63–0,76 USD/kg** seviyesindedir. Otel, restoran ve modern perakende sektörlerindeki tüketim potansiyeli nedeniyle ticari açıdan önemlidir.

Patlıcan: Patlıcanın fiyatı **500–750 RWF/kg**, dolar karşılığı yaklaşık **0,34–0,51 USD/kg**'dır.

Marul: Marul fiyatı **1.300–1.500 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,88–1,02 USD/kg** seviyesindedir. Özellikle Kigali'deki otel, restoran ve modern perakende kanalları açısından yüksek katma değerli bir sebze niteliğindedir.

Ispanak: Ispanak yaklaşık **500–750 RWF/kg**, yani **0,34–0,51 USD/kg** seviyesindedir.

Pırasa: Pırasa fiyatı **1.130–1.250 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,77–0,85 USD/kg**'dır.

Bamya: Bamyanın yaklaşık fiyatı **800–1.000 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,54–0,68 USD/kg** seviyesindedir.

Biber: Biber fiyatı **800–1.100 RWF/kg**, dolar karşılığı yaklaşık **0,54–0,75 USD/kg**'dır. Taze tüketimin yanı sıra kurutulmuş ve işlenmiş ürünler bakımından da değerlendirilebilir.

Kabak: Kabağın yaklaşık piyasa fiyatı **450–700 RWF/kg** olup, dolar karşılığı **0,31–0,48 USD/kg**'dır.

Taze bezelye: Taze bezelyenin fiyatı **2.100–2.500 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **1,43–1,70 USD/kg** seviyesindedir. Bu fiyat seviyesi, taze bezelyeyi tabloda yer alan yüksek birim değerli sebzelerden biri yapmaktadır.

Avokado: Avokadonun yaklaşık piyasa fiyatı **480–690 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,33–0,47 USD/kg** seviyesindedir. Avokado, özellikle ihracata yönelik üretim, sınıflandırma, paketleme ve soğuk zincir yatırımları açısından Rwanda'nın dikkat çeken meyve ürünlerinden biridir.

Mango: Mangonun yaklaşık piyasa fiyatı **1.190–1.300 RWF/kg** olup, dolar karşılığı **0,81–0,88 USD/kg** seviyesindedir. Bu fiyat seviyesi mangoyu Rwanda'daki görece yüksek değerli meyvelerden biri konumuna getirmektedir.

Ananas: Ananasın yaklaşık fiyatı **390–560 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,27–0,38 USD/kg**'dır. Ananas suyu, konsantre, kurutulmuş ürün ve konserve gibi alanlarda işlenme potansiyeline sahiptir.

Passion fruit (çarkıfelek): Passion fruit fiyatı **2.050–2.400 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **1,39–1,63 USD/kg** seviyesindedir. Birim fiyat bakımından tabloda bulunan en dikkat çekici meyvelerden biridir. Özellikle meyve suyu, konsantre ve ihracat açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Papaya: Papaya fiyatı yaklaşık **610–850 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,41–0,58 USD/kg** seviyesindedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Portakal: Portakalın yaklaşık piyasa fiyatı **790–980 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,54–0,67 USD/kg**'dır. Taze tüketimin yanı sıra meyve suyu ve konsantre üretimi bakımından değerlendirilebilir.

Limon: Limon fiyatı **1.350–1.500 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı yaklaşık **0,92–1,02 USD/kg** seviyesindedir. Limon, birim fiyatı yüksek meyvelerden biridir ve otelcilik, restoran, içecek ve gıda işleme sektörlerinde düzenli talebe sahiptir.

Guava: Guava fiyatı **225–500 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,15–0,34 USD/kg** seviyesindedir.

Karpuz: Karpuzun yaklaşık piyasa fiyatı **1.100–1.600 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **0,75–1,09 USD/kg** seviyesindedir. Karpuzun yüksek su içeriği nedeniyle nakliye ve depolama maliyetleri önemli olmakla birlikte, özellikle sıcak dönemlerde güçlü bir tüketici talebi bulunmaktadır.

Muz – genel: Genel muz fiyatı **330–490 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,22–0,33 USD/kg** seviyesindedir.

Kabak/bal kabağı: Kabak/bal kabağı için yaklaşık fiyat **370–470 RWF/kg**, dolar karşılığı **0,25–0,32 USD/kg** seviyesindedir.

Üzüm: Üzümün yaklaşık fiyatı **1.700–2.500 RWF/kg** arasında olup, dolar karşılığı **1,16–1,70 USD/kg** seviyesindedir. Bu fiyat seviyesi üzümü yüksek birim değerli meyveler arasına sokmaktadır; ancak Rwanda'da üretim, iklim ve lojistik koşulları nedeniyle tedarik yapısı ayrıca değerlendirilmelidir.

Verilen fiyat aralıkları dolar bazında değerlendirildiğinde **en yüksek birim fiyatlı ürünler** arasında taze bezelye (**1,43–1,70 USD/kg**), bezelye (**1,46–1,70 USD/kg**), passion fruit (**1,39–1,63 USD/kg**), üzüm (**1,16–1,70 USD/kg**), limon (**0,92–1,02 USD/kg**) ve marul (**0,88–1,02 USD/kg**) öne çıkmaktadır. Buna karşılık guava (**0,15–0,34 USD/kg**), tatlı patates (**0,21–0,41 USD/kg**), manyok (**0,27–0,48 USD/kg**) ve lahana (**0,20–0,26 USD/kg**) daha düşük birim fiyatlı ürünlerdir.

Üretim hacmi, yıl boyunca arz sürekliliği, bozulabilirlik, soğuk zincir ihtiyacı, işleme kapasitesi ve ihracat pazarlarına erişim birlikte değerlendirilmelidir. Bu çerçevede **avokado, passion fruit, mango, ananas, sebzeler ve muz**; paketlenme, soğuk hava depoları, meyve-sebze işleme, meyve suyu/konsantre, kurutma ve ihracat lojistiği açısından özellikle incelenmesi gereken değer zincirleridir.

3-YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜNDE RUANDA’NIN DIŞ TİCARETİ

3.1.Giriş

Ruanda’nın toplam ihracatı,

-2023 yılında 2,32 milyar \$,

-2024 yılında 3.04 milyar \$,

-2025 yılında ise 2.26 milyar \$

olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan;

-2025 yılı ikinci çeyreğinde **1.104.660.000 \$ (Bir milyar yüz dört milyon altı yüz altmış bin dolar)** olarak gerçekleşen toplam ihracat,

-2026 yılı ikinci çeyreğinde ise **1.322.220.000 \$ (Bir milyar üç yüz yirmi iki milyon iki yüz yirmi bin dolar)** olarak gerçekleşmiştir.

Ruanda’nın toplam ithalatı ise,

-2023 yılında 6,18 milyar \$,

-2024 yılında ise 7,42 milyar \$,

-2025 yılında ise 5,52 milyar \$

olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan;

2025 yılı ikinci çeyreğinde **2.581.020.000 \$ (İki milyar beş yüz seksen bir milyon yirmi bin dolar)** olarak gerçekleşen toplam ithalat,

2026 yılı ikinci çeyreğinde ise **2.975.270.000 \$ (İki milyar dokuz yüz yetmiş beş milyon iki yüz yetmiş bin dolar)** olarak gerçekleşmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın **2026 yılı ikinci çeyrek itibariyle EN ÇOK İHRACAT** yaptığı ülkeler içerisinde;

- İlk sırayı toplam 547,36 milyon \$ ile **Demokratik Kongo Cumhuriyeti**,
- İkinci sırayı 239,20 milyon \$ ile **Çin Halk Cumhuriyeti**,
- Üçüncü sırayı 149,23 milyon \$ ile **Birleşik Arap Emirlikleri**,
- Dördüncü sırayı 38,15 milyon \$ ile **Amerika Birleşik Devletleri**,
- Beşinci sırayı ise 34,54 milyon \$ ile **Hollanda** almıştır.

Bu ülkeleri sırasıyla **Hindistan, Tayland, İngiltere, Burundi, Pakistan** izlemiştir.

Ruanda'nın 2026 yılı ikinci çeyrek itibariyle **toplam ihracatının (1.322 milyon \$)** yaklaşık %41'ini tek başına Demokratik Kongo Cumhuriyetine yaptığı ihracat oluşturmuştur. Demokratik Kongo Cumhuriyetini yaklaşık %18 ile Çin Halk Cumhuriyeti takip etmiştir. Yaklaşık %11'lik payı Birleşik Arap Emirlikleri, %2,88'lik payı USA, %2.61'lik payı ise Hollanda'ya yaptığı ihracat oluşturmuştur. Zikredilen 5 ülkeye yapılan ihracat, Ruanda'nın toplam ihracatının %76'sını oluşturmuştur.

Ruanda'nın **2026 yılı ikinci çeyrek itibariyle dünyaya ihracatında** en büyük paya sahip ürün grupları (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına (S.I.T.C) göre);

- “**Yakıtlar hariç, yenmeyen ham maddeler**” 394.95 milyon \$,
- “**Gıda ve canlı hayvanlar**” 350.22 milyon \$
- “**Esas Olarak Materyellere Göre Sınıflan. Mamül Mallar**” 117.36 milyon \$
- “**Diğer emtialar ve işlemler**” 115.14 milyon \$
- “**Mineral Yakıtlar, Yağlayıcılar ve İlgili Materyaller**” 101.77 milyon \$
- “**Hayvanlar, Bitkisel Yağlar, Yağ ve Mumlar**” 69.86 milyon \$,
- “**Kimyasallar ve İlgili Ürünler**” 60.57 milyon \$
- “**İçecekler ve Tütün**” 46.52 milyon \$,
- “**Makine ve Ulaşım Ekipmanları**” 35.42 milyon \$
- “**Çeşitli Mamül Maddeler**” 30.40 milyon \$

olarak gerçekleşmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın **2026 yılı ikinci çeyrek itibariyle EN ÇOK İTHALAT** yaptığı ülkeler içerisinde;

- İlk sırayı toplam **788.56 milyon \$** ile **Çin Halk Cumhuriyeti**,
- İkinci sırayı **303.68 milyon \$** ile **Tanzanya**,
- Üçüncü sırayı **271.79 milyon \$** ile **Hindistan**,
- Dördüncü sırayı **199.11 milyon \$** ile **Kenya**,
- Beşinci sırayı **178.94 milyon \$** ile **Birleşik Arap Emirlikleri** almıştır.

Bu ülkeleri sırasıyla **Uganda, Malezya, Pakistan, USA ve Kamerun** izlemiştir.

Ruanda'nın 2026 yılı ikinci çeyrek **itibariyle toplam ithalatının (2.975 milyon dolar)** yaklaşık %26'sını tek başına Çin Halk Cumhuriyetinden yaptığı ithalat oluşturmuştur. Çin Halk Cumhuriyetini %10,20 ile Tanzanya takip etmiştir. Tanzanya'yı %9.13 ile Hindistan, %6.69 ile Kenya, %6.01 ile BAE takip etmiştir. Zikredilen 5 ülkeden yapılan ithalat, Ruanda'nın toplam ithalatının yaklaşık %59'unu oluşturmuştur.

Ruanda'nın **2026 yılı ikinci çeyrek itibariyle dünyadan ithalatında** en büyük paya sahip ürün grupları (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına (S.I.T.C) göre);

- **“Makine ve Ulaşım Ekipmanları”** 575.24 milyar dolar,
- **“Esas Olarak Materyellere Göre Sınıflan. Mamül Mallar”** 524.08 milyon dolar
- **“Gıda ve canlı hayvanlar”** 491.30 milyon dolar
- **“Mineral Yakıtlar, Yağlayıcılar ve İlgili Materyaller”** 412.35 milyon dolar
- **“Kimyasallar ve İlgili Ürünler”** 328.04 milyon dolar,
- **“Çeşitli Mamül Maddeler”** 174.37 milyon dolar,
- **“Diğer emtialar ve işlemler”** 146.76 milyon dolar
- **“Hayvanlar, Bitkisel Yağlar, Yağ ve Mumlar”** 127.58 milyon dolar,
- **“Yakıtlar hariç, yenmeyen ham maddeler”** 104.87 milyon dolar,
- **“İçecekler ve Tütün”** 80.69 milyon dolar

olarak gerçekleşmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

3.2. Sektörde Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazındaki İhracatı ve En Fazla İhracat Yaptığı İlk 10 Ülke ve Ürün

Ruanda'nın yaş sebze ve meyve ihracatı 2024–2025 döneminde önemli bir büyüme potansiyeli göstermiştir. MINAGRI verilerine göre 2024/25 mali yılında sebze ihracatı 53,85 milyon ABD dolarına ve 69.331 tona ulaşırken, meyve ihracatı 27,63 milyon ABD doları ve 33.376 ton olarak gerçekleşmiştir. Sebze ihracatındaki artışta özellikle yüksek değerli horticulture ürünlerinin ve Avrupa pazarlarına yönelik ihracatın etkisi görülmektedir. DRC, Ruanda'nın en önemli bölgesel pazarı olmaya devam ederken, Birleşik Krallık özellikle French beans ve diğer taze sebzeler açısından, BAE ise avokado ve diğer tropikal meyveler açısından öne çıkmaktadır. Avrupa pazarında Fransa, Hollanda, Belçika ve Almanya da potansiyel pazarlar durumundadır.

Ürün grubu	İhracat miktarı	İhracat değeri
Yaş Sebze Grubu	69.331 ton	53,85 milyon \$
Yaş Meyve Grubu	33.376 ton	27,63 milyon \$
Toplam	102.707 ton	81,48 milyon \$

Sıra	Ürün	GTİP	En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2024/2025)	İhracatında Öne Çıkan Ürünler
1	Yaş Sebze ve Meyve	0701-0702-0703-0704-0705-0705-0706-0707-0708-0709 0801-0802-0803-0804-0805-0805-0806-0807-0808-0809-0810	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Sebze, patates, biber, meyve
			Birleşik Krallık	French beans, taze sebzeler
			Birleşik Arap Emirlikleri	Avokado, mango
			Fransa	Sebze ve meyve
			Vietnam	Meyve
			Hollanda	Sebze ve Meyve
			Uganda	Sebze ve Meyve
			Kenya	Sebze ve Meyve
			Belçika	Sebze ve Meyve
			Almanya	Sebze ve Meyve
Kaynak: Trade Map, MINAGRI(Ruanda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)				

3.3. Sektörde Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazında İthalatı ve En Fazla İthalat Yaptığı İlk 10 Ülke ve Ürün

Ruanda'nın yaş sebze ve meyve ithalatı 2024/2025 döneminde toplam **53.121 ton ve 29,88 milyon ABD doları** seviyesine ulaşmış olup, bunun **35.223 tonu ve 15,23 milyon doları yaş sebze, 17.898 tonu ve 14,65 milyon doları ise yaş meyve** grubundan oluşmaktadır. İthalatın ülke bazında dağılımında **Uganda ve Kenya başta olmak üzere Doğu Afrika ülkeleri** öne çıkarken, Güney Afrika, Tanzanya, Şili ve Mısır da önemli tedarikçiler arasında yer almaktadır. Uganda özellikle **portakal, karpuz, ananas ve çeşitli sebzelerde**, Kenya ise sebze ve meyve tedarikinde güçlü konumdadır. Güney Afrika'nın **elma, armut ve turunçgillerde**, Şili'nin ise özellikle **elma ve diğer meyvelerde** öne çıkması, Ruanda'nın sadece bölgesel değil, uzak pazarlardan da taze ürün tedarik ettiğini göstermektedir. **Türkiye'nin yaklaşık 9. sırada yer alması ve özellikle elma ve diğer meyvelerde tedarikçi konumunda bulunması**, Türk yaş meyve-sebze ihracatçıları açısından mevcut bir pazar varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, bölgesel ülkelerin lojistik ve fiyat avantajları dikkate alındığında Türkiye açısından özellikle **yüksek kaliteli, farklılaşmış ve katma değerli meyve-sebze ürünleri** ile pazara yönelik **soğuk zincir, paketleme ve hasat sonrası teknolojilerinin** ön plana çıkarılması uygun olacaktır.

Ürün grubu	İthalat miktarı(2024/2025)	İthalat değeri(2024/2025)
Yaş Sebze Grubu	35.223 ton	15.23 milyon \$
Yaş Meyve Grubu	17.898 ton	14.65 milyon \$
Toplam	53.121 ton	29,88 milyon \$

Sıra	Ürün	GTİP	En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2024/2025)	İthalatında Öne Çıkan Ürünler
1	Yaş Sebze ve Meyve	0701-0702-0703-0704-0705-0705-0706-0707-0708-0709 0801-0802-0803-0804-0805-0805-0806-0807-0808-0809-0810	Uganda	Portakal, Karpuz, Sebze, Ananas
			Kenya	Sebze, Meyve, Portakal
			Güney Afrika	Elma, Armut, Turunçgiller
			Tanzanya	Portakal, Karpuz, sebze
			Şili	Elma ve Diğer Meyveler
			Mısır	Turunçgiller
			Çin	Elma, Armut ve Çeşitli Ürünler
			BAE	Hurma
			Türkiye	Elma ve diğer meyveler
			İtalya	Elma ve diğer meyveler
Kaynak: Trade Map, MINAGRI(Ruanda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)				

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

4- YAŞ SEBZE VE MEYVE SEKTÖRÜNDE ÜLKEMİZDEN İHRACAT

4.1- Yaş Sebze ve Meyve Sektöründe Ülkemizin Ruanda'ya İhracatı ve İthalatı

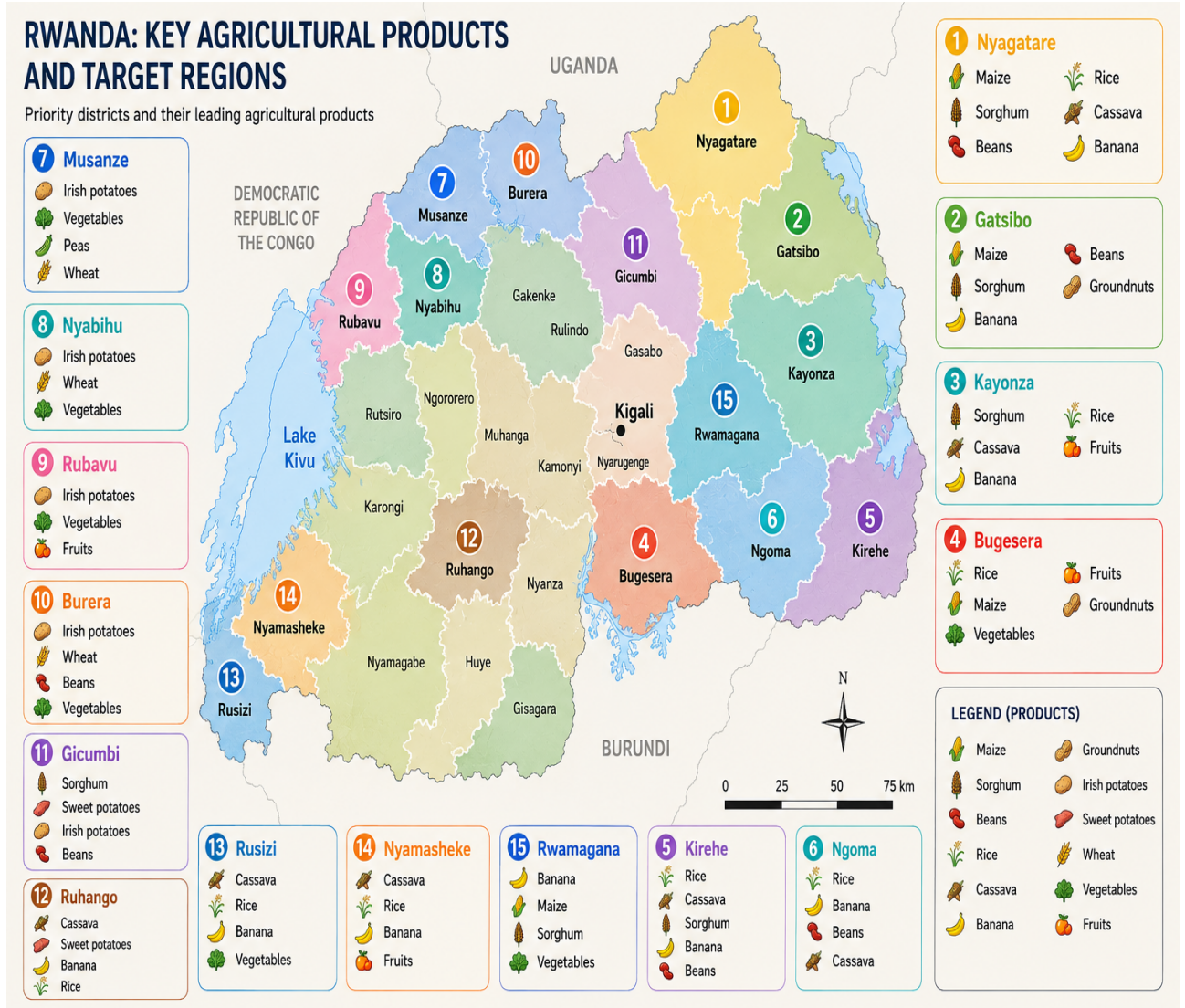
Sıra	Ürün	GTİP	İhracat(2025)	İthalat(2025)
1	Kurutulmuş Sebzeler	0712	68.000	0
2	Kuru Baklagiller	0713	23.005	0
3	Hindistan Cevizi Kaju (Taze/Kurutulmuş)	0801	513.000	0
4	Diğer Sert Kabuklu Meyveler	0802	406.000	0
5	Hurma İncir Ananas Avokado Guava Armudu Mango	0804	694.000	0
6	Üzümler	0806	311.000	0
7	Elma Armut ve Ayva	0808	56.340	0
8	Meyveler (Kurutulmuş)	0813	392.000	0
	Toplam		2.463.345	0
Kaynak: Trade Map, MINAGRI(Ruanda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) IBYS				

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

5. SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ

5.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Ruanda, 5 eyalet (Kuzey Eyaleti, Güney Eyaleti, Batı Eyaleti, Doğu Eyaleti ve Kigali) ve 30 şehirden oluşmaktadır.

Ruandadaki ana tarım havzaları ise aşağıdaki gibidir.

1. Doğu Ruanda – en önemli ticari tarım bölgesidir. Nyagatare – Gatsibo – Kayonza – Kirehe – Ngoma – Rwamagana – Bugesera şehirleri özellikle mısır, sorgum, pirinç, fasulye, yer fıstığı, soya, manyok, muz, mango, ananas, papaya, narenciye, karpuz ve sıcak iklim sebzeleri için öncelikli hedef bölge olarak ortaya çıkmaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

2. Kuzey Ruanda – patates ve yüksek rakım sebzeciliği- Musanze – Nyabihu – Burera – Gicumbi – Rubavu şehirleri özellikle: ırlanda patatesi, buğday, bezelye, taze bezelye, havuç, lahana, soğan, pırasa, passion fruit çeşitli sebzeler için öncelikli hedef bölge olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle **Musanze–Nyabihu–Rubavu–Burera** hattı, İrlanda patatesi açısından çok güçlü bir üretim havzasıdır. Dolayısıyla **tarım makineleri, sulama sistemleri, sera ekipmanları, gübre, tohum, paketlenme ve soğuk zincir** ürünleri açısından da burası çok önemli bir Pazar

3. Güney Ruanda: Huye – Gisagara – Nyanza – Ruhango – Muhanga – Kamonyi – Nyaruguru – Nyamagabe şehirleri özellikle: manyok, tatlı patates, fasulye, pirinç, avokado, muz sebzeler, soya, yam/taro için öncelikli hedef bölge olarak ortaya çıkmaktadır.

4. Batı/Kivu bölgesi: Karongi – Rutsiro – Rubavu – Rusizi – Nyamasheke – Ngororero şehirleri özellikle: ırlanda patatesi, tatlı patates, yam/taro, manyok, muz, sebze, avokado, passion fruit meyveler için öncelikli hedef bölge olarak ortaya çıkmaktadır. Rusizi ve Nyamasheke ayrıca **pirinç + manyok + muz** açısından dikkat çekmektedir.

Yukarıda belirtilen bilgileri başka bir sınıflandırma ile belirtirsek aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır.;

No	Bölge	Öne çıkan ürünler
1	Nyagatare	Mısır, sorgum, fasulye, pirinç, manyok, muz
2	Gatsibo	Mısır, sorgum, muz, fasulye, yer fıstığı
3	Kayanza	Sorgum, manyok, muz, pirinç, meyveler
4	Bugesera	Pirinç, mısır, sebze, meyve, yer fıstığı
5	Kirehe	Pirinç, manyok, sorgum, muz, fasulye
6	Ngoma	Pirinç, muz, fasulye, manyok
7	Musanze	İrlanda patatesi, sebze, bezelye, buğday
8	Nyabihu	İrlanda patatesi, buğday, sebze
9	Rubavu	İrlanda patatesi, sebze, meyve
10	Burera	İrlanda patatesi, buğday, fasulye, sebze
11	Gicumbi	Sorgum, tatlı patates, İrlanda patatesi, fasulye
12	Ruhango	Manyok, tatlı patates, muz, pirinç
13	Rusizi	Manyok, pirinç, muz, sebze
14	Nyamasheke	Manyok, pirinç, muz, meyve
15	Rwamagana	Muz, mısır, sorgum, sebze

5.2. Sektörde Faaliyet Gösteren Kurum Kuruluş ve Firma Bilgileri

Ruanda'da yaş sebze ve meyve sektöründe faaliyet gösteren kurum kuruluş ve firma bilgilerinin içeren tablo aşağıda sunulmuştur.

Kurum / Kuruluş	Kurumsal Rolü	Yaş Sebze ve Meyve Sektöründeki Başlıca Görevi
MINAGRI – Ministry of Agriculture and Animal Resources	Politika ve sektör koordinasyonu	Tarım politikalarının oluşturulması, tarımsal üretimin geliştirilmesi, verimlilik ve ticarileştirme politikalarının belirlenmesi
RAB – Rwanda Agriculture and Animal Resources Development Board	Tarımsal üretim, araştırma ve teknik destek	Üreticilere teknik destek, modern üretim teknikleri, tarımsal araştırma, tohum/üretim teknolojileri ve verimlilik çalışmalarının yürütülmesi
NAEB – National Agricultural Export Development Board	İhracat ve değer zinciri geliştirme	Yaş meyve-sebze ihracatının geliştirilmesi, ihracatçıların desteklenmesi, uluslararası pazar bağlantıları, Rwanda Fresh markası ve ihracat tanıtımı
RICA – Rwanda Inspectorate, Competition and Consumer Protection Authority	Denetim, ruhsatlandırma ve SPS	Tarımsal girdiler, bitkisel ürünler, tohumlar, bitki ürünleri ve gıda ürünlerinde kalite, uygunluk, kayıt, ruhsat ve Sanitary and Phytosanitary (SPS) kontrolleri
Rwanda FDA – Rwanda Food and Drugs Authority	Gıda güvenliği ve tüketici sağlığı	İşlenmiş meyve-sebze ürünleri ve gıda ürünlerinde güvenlik, kalite ve mevzuata uygunluk
RSB – Rwanda Standards Board	Standartların oluşturulması	Yaş meyve ve sebzelerde ürün özellikleri, numune alma, ambalajlama, depolama, taşıma ve analiz standartlarının geliştirilmesi
REMA – Rwanda Environment Management Authority	Çevre yönetimi	Tarımsal faaliyetlerin çevresel etkilerinin kontrolü, çevre mevzuatının uygulanması ve sürdürülebilir üretimin desteklenmesi
RWB – Rwanda Water Resources Board	Su kaynaklarının yönetimi	Tarımsal sulamada kullanılabilecek su kaynaklarının yönetimi, su tahsisi, su kullanım izinleri ve su kalitesinin korunması
RAB / Agricultural Research Institutions	Araştırma ve teknoloji geliştirme	Yeni çeşitler, verimlilik, hastalık ve zararlı yönetimi, iklim koşullarına uygun üretim ve tarımsal teknoloji geliştirme
RCA – Rwanda Cooperative Agency	Kooperatiflerin geliştirilmesi	Üretici kooperatiflerinin örgütlenmesi, kapasite geliştirme ve küçük üreticilerin pazara erişiminin desteklenmesi
RDB – Rwanda Development Board	Yatırım ve özel sektör	Horticulture alanında yerli ve yabancı yatırımcıların çekilmesi, yatırım izinleri ve yatırım kolaylaştırma
Özel sektör / ihracatçılar / kooperatifler	Üretim, işleme ve ticaret	Üretim, toplama, sınıflandırma, paketlenme, depolama, işleme, lojistik ve ihracat faaliyetlerinin yürütülmesi

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere,

-Politika ve sektör yönetiminden sorumlu olan kurum ve kuruluşlar;

MINAGRI: yaş sebze ve meyve sektörünün politika ve stratejik yönlendirmesinden sorumlu temel bakanlıktır. Bakanlığın tarım politikası; üretkenlik, ticarileştirme, sürdürülebilir yoğunlaştırma, agro-gıda sistemlerinin geliştirilmesi ve etkin kurumsal yapıların oluşturulmasını temel almaktadır.

RAB ve **NAEB**, MINAGRI'nin temel uygulayıcı kurumlarıdır.

-Üretim ve ihracattan sorumlu olan kurum ve kuruluşlar;

RAB, üretim tarafında özellikle çiftçilere teknik destek, modern tarım teknikleri, üretim verimliliği ve tarımsal araştırma açısından önemlidir.

NAEB ise yaş meyve-sebze sektöründe özellikle kritik kurumdur. Kurumun Rwanda Fresh platformunda sebze ve meyve üreticileri, ihracatçılar ve ürünler hakkında doğrudan sektör bilgileri yayımlanmaktadır. NAEB ayrıca ihracatçı firmaların listesini ve bunların **ürünleri ile üretim bölgelerini** yayımlamaktadır.

-Kalite, SPS ve ruhsatlandırmadan sorumlu olan kurum ve kuruluşlar;

RICA, yaş meyve ve sebze sektörü açısından özellikle **ithalat, ihracat, bitkisel ürünler, tarımsal girdiler ve SPS kontrolleri** bakımından önemli bir düzenleyici kurumdur. RICA'nın Farm Products and Processes Inspection Unit'i tarımsal girdilerin kalite kontrolünü ve **Sanitary and Phytosanitary (SPS)** süreçlerinin koordinasyonunu yürütmektedir. Ayrıca kayıt ve ruhsatlandırma birimi; gıda ürünleri, bitki koruma ürünleri, agro-kimyasallar, bitkiler, tohumlar ve diğer tarımsal ürünlerin kayıt ve ruhsatlandırılmasında görev almaktadır. Özellikle **Türkiye'den Ruanda'ya tarım girdileri, tohum, bitki koruma ürünleri, paketleme malzemeleri veya tarımsal ekipman ihraç etmek isteyen firmalar** açısından RICA'nın mevzuat ve uygunluk gerekliliklerinin ayrıca incelenmesi önemlidir.

-Standartlardan sorumlu olan kurum ve kuruluşlar;

Rwanda Standards Board (RSB) yaş meyve ve sebze sektörü açısından doğrudan ilgili bir standart geliştirme mekanizmasına sahiptir. RSB bünyesindeki **TC 016 – Fresh Fruits and Vegetables** teknik komitesi; ürün tanımları, numune alma, ürün spesifikasyonları, ambalajlama, depolama, taşıma, test ve analiz konularında standartların geliştirilmesiyle ilgilenmektedir. Komitede RAB, NAEB, RICA, üniversiteler, ihracatçılar ve özel sektör kuruluşları da bulunmaktadır.

-Çevre

Rwanda Environment Management Authority (REMA) tarımsal üretimin çevresel mevzuata uygunluğu açısından önemlidir. Özellikle pestisit kullanımı, su kaynaklarının korunması, toprak ve ekosistem yönetimi ile sürdürülebilir tarım uygulamaları açısından sektörle bağlantılıdır. Bu kurumun rolü, özellikle **organik tarım, sürdürülebilir üretim, çevre dostu tarımsal girdiler ve iklim dostu tarım teknolojileri** açısından önem kazanmaktadır.

5.3. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Ruanda Gelir Kurumu (RRA) bünyesindeki **Ruanda Elektronik Tek Pencere Sistemi (Rwanda Electronic Single Window - RESW)** tüm ithalat/ihracat işlemlerinin merkezidir. Bu sistem, ithalatçıların tüm belgeleri tek bir noktadan sunmasını sağlayarak işlemleri hızlandırmaktadır. Ruanda'ya su ürünleri ithalatında aşağıdaki belgeler gereklidir:

-**Ticari Fatura** (Commercial Invoice): İhracatçı firma tarafından düzenlenir. Ürünün detaylı tanımı (GTİP kodu), miktarı, birim fiyatı, toplam değeri (USD veya RWF cinsinden), teslim şekli (Incoterms) ve ödeme koşullarını içermelidir.

-**Paket Listesi** (Packing List): İhracatçı firma tarafından düzenlenir. Her bir paketin içindeki ürünlerin dökümü, paketlerin üzerindeki işaret ve numaralar, her bir paketin ağırlığı ve boyutları gibi bilgileri içerir.

-**Konşimento** (Bill of Lading)/ **Havayolu Taşıma Belgesi** (Airway Bill): Taşıyıcı firma (gemi veya uçak şirketi) tarafından düzenlenir. Gönderici, alıcı ve yükleme/boşaltma limanları/havaalanları bilgilerini içeren taşıma sözleşmesidir.

-**Menşe Şahadetnamesi** (Certificate of Origin): İhracatçı ülkedeki yetkili kurum tarafından düzenlenir. Ürünlerin menşe ülkesini belgelemek için kullanılır.

-**İthalat Beyannamesi** (Import Declaration Form – IDF): Ruanda Gelir Kurumu (RRA) bünyesindeki Ruanda Tek Pencere Sistemi (Rwanda Electronic Single Window - RESW) üzerinden elektronik olarak doldurulur ve sunulur. İthalatçı ve gönderi hakkında detaylı bilgi gerektiren temel bir belgedir.

-**İthalat İzni / Lisansı** (Import Permit/License): Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Kurulu (RAB) veya Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından düzenlenir. Balık ve su ürünleri gibi gıda maddeleri için bu izin zorunludur. Başvuru, RESW sistemi üzerinden yapılır.

-**Sağlık Sertifikası** (Health Certificate): İhracatçı ülkedeki yetkili bir veteriner veya sağlık otoritesi tarafından düzenlenir. Ürünlerin insan tüketimine uygun olduğunu ve uluslararası sağlık standartlarına uyduğunu kanıtlar. Hayvansal gıda ürünleri için zorunludur . İthalat sürecinde, yukarıdaki belgelere ek olarak aşağıdaki kurumların düzenlemeleri ve standartları da dikkate alınmalıdır:

- Ruanda Standartlar Kurulu (RSB): İthal edilen su ürünlerinin uyması gereken kalite ve güvenlik standartlarını belirler. Bazı durumlarda, ürünlerin standartlara uygunluğunu teyit etmek için gönderim öncesi muayene sertifikası (Pre-Shipment Inspection Certificate - PSI) istenebilir .

- Ruanda Çevre Yönetim Otoritesi (REMA): İthal edilen ürünlerin ambalajı veya içeriği çevreye zararlı kimyasallar içeriyorsa devreye girebilir. Genel olarak su ürünleri için birincil otorite olmasa da, özel durumlarda izin veya onayı gerekebilir .

- Gümrük İşlemleri: Tüm belgeler tamamlandıktan ve ithalat vergileri Ruanda Gelir Kurumu (RRA) tarafından hesaplanıp ödendikten sonra ürünler gümrükten çekilebilir. Risk değerlendirmesi sonucunda gümrük, gönderiyi fiziksel olarak incelemeye de tabi tutabilir .

5.4. Sektörde Sevk Öncesi İnceleme Zorunluluğu ve Yetkilendirilmiş Gözetim Şirketleri

Ruanda'ya yapılan ihracatlarda PSI (Pre-Shipment Inspection) zorunluluğu bulunur. Bu kapsamda aşağıdaki şirketler yetkilendirilmiştir: Yetkili Gözetim Şirketleri: Bureau Veritas (BV), SGS (Société Générale de Surveillance). Bu firmalar uluslararası denetim, test, muayene ve sertifikasyon hizmetleri sunmaktadır. ithalat öncesi denetimler (PSI - Pre-Shipment Inspection), Gümrük mevzuatına uygunluk kontrolü, İhracat ve ithalat ürünlerinin kalite kontrolü, tarım ürünlerinin (kahve, çay vb.), tüketici malları ve endüstriyel ürünlerin test edilmesi, uygunluk değerlendirmesi (örneğin, Ruanda Standartlar Kurumu gerekliliklerine uygunluk), ISO 9001 (Kalite Yönetimi), ISO 14001 (Çevre Yönetimi), ISO 45001 (İş Sağlığı ve Güvenliği) gibi uluslararası standart sertifikaları, Gıda güvenliği sertifikasyonları (ör. HACCP, ISO 22000), CE, SONCAP gibi teknik uygunluk belgelendirmeleri gibi hizmetler sunmaktadır.

Sevk öncesi inceleme süreci ise ihracatçı, gözetim şirketine başvurur. Ürünün fiziki kontrolü ve belge incelemesi yapılır. Uygun bulunursa "Clean Report of Findings (CRF)" düzenlenir. CRF olmadan gümrük işlemleri tamamlanamaz.

5.5. Sektördeki Önemli Fuarlar (Milli Katılım Olup Olmadığı) ve Tarihleri

Sektörde milli katılım olmamakla beraber düzenlenen fuarlar aşağıdaki gibidir:

-AgriTech4Rwanda: Ruanda'nın dijital tarım teknolojileri(dronelar, IoT sensörler, veri analitiği) ve sürdürülebilir tarım çözümlerine(iklim dostu ve organik tarım) odaklanan önemli bir fuar ve konferans etkinliğidir. Ruanda'nın "Akıllı Tarım" hedeflerine uygun olarak, yerel ve uluslararası paydaşları bir araya getiren bir platformdur.Düzenleyen: Rwanda Ministry of Agriculture and Animal Resources (MINAGRI) ve özel sektör ortaklarıdır. Yer: Kigali Convention Centre, Ruanda. Yıllık olarak düzenlenir (genellikle Eylül ayında) En son 2024 Eylül ayında yapılmıştır. Katılımcılar, tarım teknoloji firmaları, tohum ve gübre üreticileri, sulama sistemleri uzmanları, çiftçi kooperatifleri ve STK'lar ile devlet yetkilileri ve yatırımcılardır. Beklenen Katılımcı Sayısı, 5,000+ ziyaretçi ve 150+ firmadır. <https://agritechchallenge.org/projects/agritech4rwanda> adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

-Kigali International Trade Fair: Her yıl Temmuz-Ağustos aylarında başkent Kigali'de düzenlenir. Düzenleyen, Rwanda Private Sector Federation (PSF) ve Ruanda Ticaret Bakanlığıdır. Yer, Gikondo Expo Grounds, Kigali'dir. Katılımcı Profili, yerel ve uluslararası şirketler, KOBİ'ler ve start-up'lar, yatırımcılar ve distribütörlerdir. Fuarın Öne Çıkan Sektörlerinden biri, tarım ve gıda ürünleridir. En son 24 Temmuz - 8 Ağustos 2024 tarihlerinde düzenlenmiştir. Beklenen Katılımcı Sayısı, 400'ün üzerinde firma ve 5000+ ziyaretçidir. <https://www.minicom.gov.rw/news-detail/rwanda-international-trade-fair-opens-officially-at-gikondo-expo-ground> adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

AgriShow: Her yıl Haziran-Temmuz aylarında düzenlenen fuar, ülkenin tarım politikalarını yansıtan ve modern tarım tekniklerini sergileyen önemli bir platformdur. Düzenleyen: Rwanda Ministry of Agriculture and Animal Resources (MINAGRI), Rwanda Agriculture Board (RAB), Rwanda Private Sector Federation (PSF)2dir. Yer, Rubirizi Tarım Fuar Alanı, Kigali'dir. Fuarın Ana Temaları ve İçerik genel olarak modern tarım teknolojileri, hassas tarım ekipmanları, damla sulama

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

sistemleri, tarım drone'ları ve IoT çözümleridir. Beklenen Katılımcı Sayısı: 300+ sergi stantı, 1500+ ziyaretçidir. <https://www.minagri.gov.rw/agrishow> adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

VIV Africa: VIV Africa 2024: Transforming Poultry Africa into a Complete Feed to Food Experience temasıyla 35 ülkeden 153 katılımcı ve 60 ülkeden 1.732 ziyaretçiyle 1-3 Ekim 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu yılki VIV Africa 2024 fuarında küresel tarım ve hayvancılıkta Ruanda ve Afrika'nın önemini vurgulanmıştır. Bir sonraki Fuar 7-8 Ekim 2026 tarihinde yine Kigali'de düzenlenecektir.

5.6. Sektör Firmalarına Hitap Eden ve Gerçekleştirilmesi Planlanan Ticaret Heyetleri

Ruanda yaş sebze ve meyve sektöründe, sektör firmalarına hitap eden ve planlanan herhangi bir Ticaret heyeti bulunmamaktadır.

5.7. Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

Ruanda'da tarım sektörüyle ilgili ihaleler, devlet kurumları ve uluslararası projeler tarafından yayımlanmaktadır. İşte tarım alanında ihale açan başlıca kamu kurumları ve süreçle ilgili detaylar:

-Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanlığı (MINAGRI): Ruanda'nın tarım politikalarını yönetir, projeler geliştirir ve ihaleleri yayımlar. Tohum dağıtım projeleri, sulama sistemleri kurulumu, tarım ekipmanları alımı, eğitim ve danışmanlık hizmetleri gibi ihalelere çıkmaktadır.

-Ruanda Tarımsal Kalkınma Kurumu (RAB - Rwanda Agriculture Board): Tarımsal araştırma, tohum sertifikasyonu ve çiftçi eğitim programlarını yürütmektedir. İhale Konuları, tarım teknolojileri alımı (sera, damla sulama sistemleri), tohum üretim ve paketlenme tesisleri, laboratuvar ekipmanları vb'dir.

-Ruanda Gıda ve İlaç Otoritesi (Rwanda Food and Drugs Authority - RFDA): Gıda güvenliği, ambalajlama ve tarımsal ürün denetimlerinden sorumludur. İhale Konuları, gıda analiz ekipmanları alımı, laboratuvar modernizasyon projeleri, denetim ve sertifikasyon hizmetleri vb'dir.

-Ruanda Standartlar Kurulu (RSB - Rwanda Standards Board): Tarım ürünleri standartlarını belirlemek ve kalite kontrol ihaleleri yayımlamaktadır. İhale Konuları, ambalajlama ve etiketleme sistemleri, tarım ürünleri test ekipmanları, sertifikasyon hizmetleri vb'dir.

-Ruanda İhale Kurumu (RPPA - Rwanda Public Procurement Authority): Tüm kamu ihalelerinin merkezi yayın platformudur. Tarımla ilgili ihaleler, devlet destekli tarım projeleri, uluslararası fonlu kalkınma programları (Dünya Bankası, AfDB) vb'dir. Tüm İhalelerin Takibi için [RPPA e-İhale Portalı](<https://www.umucyo.gov.rw>)

-Yerel Yönetimler (Districts) ve Kooperatifler: Bölgesel tarım projeleri (örn.: Musanze'de patates üretimi, Doğu Eyaleti'nde pirinç tarlaları), Kooperatif ihaleleri: Süt toplama merkezleri, depolama tesisleri gibi. İhaleler genellikle "Expression of Interest (EOI)" ve "Request for Proposal (RFP)" şeklinde yayımlanır. Dünya Bankası ve UNDP gibi kuruluşların Ruanda'daki tarım projelerini

[UNGM](<https://www.ungm.org>) ve [AfDB](<https://www.afdb.org>) sitelerinden takip edilebilir.

5.8. Sektörde Standartlar, Etiketleme ve Ambalajlama

Ruanda'da yaş sebze ve meyve sektöründe standartlar, etiketleme ve ambalajlama uygulamaları, ürün kalitesini artırmak, ihracat potansiyelini geliştirmek ve gıda güvenliğini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Ruanda tarım ürünlerinin kalite kontrolü ve standardizasyonu aşağıdaki kurumlar tarafından yönetilmektedir.

-Ruanda Standartlar Kurulu (RSB - Rwanda Standards Board): RSB, su ürünleri için teknik standartlar belirler ve bunların uygulanmasını denetler. Ruanda'da temel standartlar olarak: - Ruanda Ulusal Standartları (RS), -Doğu Afrika Topluluğu (EAC) Standartları, -Codex Alimentarius (Gıda Güvenliği Standartları) kullanılır. Önemli Tarım Standartları (RSB Kaynaklı) Örneğin, -RS 8:2015: Taze meyve ve sebzeler için genel standartlar, -RS 32:2016: Organik tarım ürünleri için kurallar, -RS EAS 38:2014: Tahıl ve bakliyat ambalajlama kuralları, -RS CAC/GL 1- 1979: Gıda katkı maddeleri yönetmeliği, -RS ISO 22000: Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi vb. vardır.

-Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanlığı (MINAGRI): Tarımsal üretimde iyi tarım uygulamaları (GAP - Good Agricultural Practices) teşvik edilmektedir. ISO 22000 (Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi) gibi uluslararası standartlara uyum zorunludur.

-İhracat Standartları: Avrupa Birliği (EU), USDA (ABD) ve Codex Alimentarius standartlarına uygunluk önemlidir. Özellikle kahve, çay ve baharatlar gibi ihraç ürünleri için yüksek kalite gereklidir.

Ruanda'da tarım ürünlerinin **etiketlenmesi**, tüketici bilgilendirmesi ve ihracat gereklilikleri için kritik öneme sahiptir. Zorunlu Etiket Bilgileri, ürün adı ve çeşidi, net ağırlık veya hacim, üretici ve dağıtıcı bilgileri (adres, iletişim), üretim ve son kullanma tarihi, menşe ülke (Ruanda için "Made in Rwanda" etiketi), RSB onay logosu (zorunlu değil, ancak tercih edilir), GDO içerip içermediği (GDO'lu ürünler yasaktır). Öte yandan Ruanda Organik Sertifikasyon Kurulu (ROCB) tarafından onaylanmış ürünlerde "Organik" logosu kullanılır. EU ve USDA Organik standartlarına uygunluk gereklidir. Temel etiket bilgileri İngilizce, Fransızca veya Kinyarwanda dillerinde olmalıdır. İhracat ürünlerinde hedef ülkenin dil gereklilikleri geçerlidir.

Ruanda'da tarım ürünlerinin **ambalajlanması**, ürünün korunması ve pazarlanabilirliği için önemlidir. Genel Ambalaj Standartları, RSB ve EAC tarafından belirlenen ambalaj materyalleri kullanılmalıdır. Ruanda, çevre koruma amaçlı olarak plastik poşetlerin kullanımını yasaklayan öncü ülkelerden biridir. Ülkede plastik poşet ithalatı, üretimi ve kullanımı yasaktır. Ayrıca Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin ticareti de yasaktır.

IATA ve UIC kurallarına uygun taşıma ambalajı gereklidir. Paletleme ve konteyner boyutları uluslararası standartlara uygun olmalıdır. RSB ve RICA (Ruanda Gıda ve İlaç Otoritesi) tarafından düzenli denetimler yapılmaktadır. HACCP, ISO 9001 ve GlobalGAP sertifikaları ihracatçılar için avantaj sağlar. Ruanda'da tarım ürünleri için standartlar, etiketleme ve ambalajlama kuralları, hem yerel tüketim hem de ihracat odaklıdır. Üreticilerin RSB, MINAGRI ve uluslararası standartlara uyum sağlaması gerekmektedir. Özellikle "Made in Rwanda" politikası kapsamında yüksek kaliteli ve standartlara uygun üretim teşvik edilmektedir.

Daha detaylı bilgi için Rwanda Standards Board (RSB) <https://www.rsb.gov.rw> ve MINAGRI <https://www.minagri.gov.rw> resmi sitelerini ziyaret edebilirsiniz.

5.9.Ülkenin, Ülkemiz Ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları

Ruanda’da son yıllarda yatırım ortamını iyileştirmek için önemli adımlar atılmaktadır. Özellikle 2008 yılından bu yana Ruanda hükümeti tarafından yatırım dostu bir dizi reforma gidilmiştir. Yenilebilir enerji, altyapı, tarım, madencilik, turizm, iletişim başlıca yatırım çeken alanların arasında yer almaktadır. Ülkede yolsuzluk oranının görece düşük olması, yabancı yatırımcıya yönelik elverişli politikalar geliştirilmesi, turizm ve hizmetler alanındaki yatırımlarda bölgesel merkez olma hedefi Ruanda’yı Afrika’daki potansiyel yatırım ülkelerinden birisi haline getirmektedir. İstikrarlı biçimde yakalanan yüksek büyüme oranı (geçtiğimiz 20 yılda ortalama büyüme hızı %7), yolsuzlukla mücadele konusunda gösterilen performans (Transparency Index’te dünyada 48., Afrika’da 4.), iş yapma kolaylığı (Doing Business Endeksine göre 2020 yılı itibarıyla dünya genelinde 38, Afrika’da ise Mauritius’un ardından 2.) Ruanda’yı Orta ve Doğu Afrika’da potansiyel taşıyan bir ülke haline getirmektedir.

Ruanda Hükümeti’nin öncelikli hedefleri arasında ülkeyi bölgesel ticaret ve finans, turizm ve IT hizmetleri açısından bir merkez haline getirmek yer almaktadır. Türkiye ile Ruanda arasında 03.11.2016 tarihinde imzalanan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması 4 Kasım 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TCMB verilerine göre ülkemizde hâlihazırda Ruanda yatırımı bulunmamaktadır. İki ülke arasında **kara taşımacılığı alanında** imzalanmış herhangi bir anlaşma bulunmamaktadır.

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	RG Tarih ve No’su
Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması	3 Kasım 2016	
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	3 Kasım 2016	24.04.2022-31819
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	1 Aralık 2018	25.09.2020

Yürürlükte Olan ve Müzakeresi Süren Anlaşmalar ve Protokoller ise aşağıdaki gibidir. İki ülke arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu esnasında imzalanmıştır. İç onay süreci devam etmektedir.

Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması Dışişleri Komisyonundan Genel Kurula sevk edilmiş olup, YTK Anlaşması 4 Kasım 2022 tarihinde ve ÇVÖ ise 21 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ÇVÖ’nün vergiler açısından uygulaması 1 Ocak 2021 tarihinde başlamıştır. Karma Ekonomik Komisyon (KEK) mekanizmasını kuran Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu esnasında imzalanmış olup, henüz yürürlüğe girmemesinden ötürü hâlihazırda iki ülke arasında KEK mekanizmasının ilk toplantısı gerçekleşmemiştir.) Türk-Ruanda İş Konseyi, 2012 yılında iki ülke arasındaki mevcut işbirliği potansiyelinin değerlendirilmesi, ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bir platform oluşturulması amacıyla kurulmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

EAC(East African Community)(Doğu Afrika Topluluğu)

COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa)

EAC(East African Community)(Doğu Afrika Topluluğu)

Ruanda, toplam nüfusu yaklaşık 300 milyonu aşan Burundi, Kenya, Uganda, Tanzanya, Güney Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve son olarak Somali'nin de katılımıyla üye sayısı 8'i bulan ve toplam GSYİH'sı 300 milyar doları geçen **Doğu Afrika Topluluğu'nun (EAC)** bir üyesidir.

Ruanda'da ve topluluk genelinde ithalat ve ihracat süreçleri, 2004 yılında yürürlüğe giren "The East African Community Customs Management Act" kanununa göre düzenlenmektedir.

Ruanda, EAC üyesi olarak diğer üye ülkelerle serbest ticaret anlaşmalarına uyar. Bu anlaşmalar, üye ülkeler arasında gümrük vergilerini kaldırarak (üye ülkeler arasında gümrük vergisi yoktur) ticareti kolaylaştırmaktadır.

COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa) (Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı)

Ruanda ayrıca 21 üye sayısı (*Burundi, Komorlar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Cibuti, Mısır, Eritre, Esvatini, Etiyopya, Kenya, Libya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Ruanda, Seyşeller, Somali, Sudan, Tunus, Uganda, Zambiya ve Zimbabve'nin oluşturduğu bir topluluk*), 800 milyar dolara yaklaşan GSYİH'sıyla ve yaklaşık 600 milyonluk nüfusuyla VE NEREDEYSE Afrikanın üçte ikisine yayılan ortak bir Pazar olan Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı'nın da (COMESA) bir üyesidir. Bölge menşeli mallar için nicel ve tarife dışı engellerin nihai olarak kaldırılması ile yakın gelecekte bir gümrük birliği planlanmaktadır. Ortak dış tarifeler de öngörülmektedir. Hem COMESA'ya hem de EAC tek pazarına üye olan bazı ülkelerin getirdiği teknik ve yasal zorluklar göz önüne alındığında, COMESA birliğinin koşullarının EAC'nin koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi muhtemeldir.

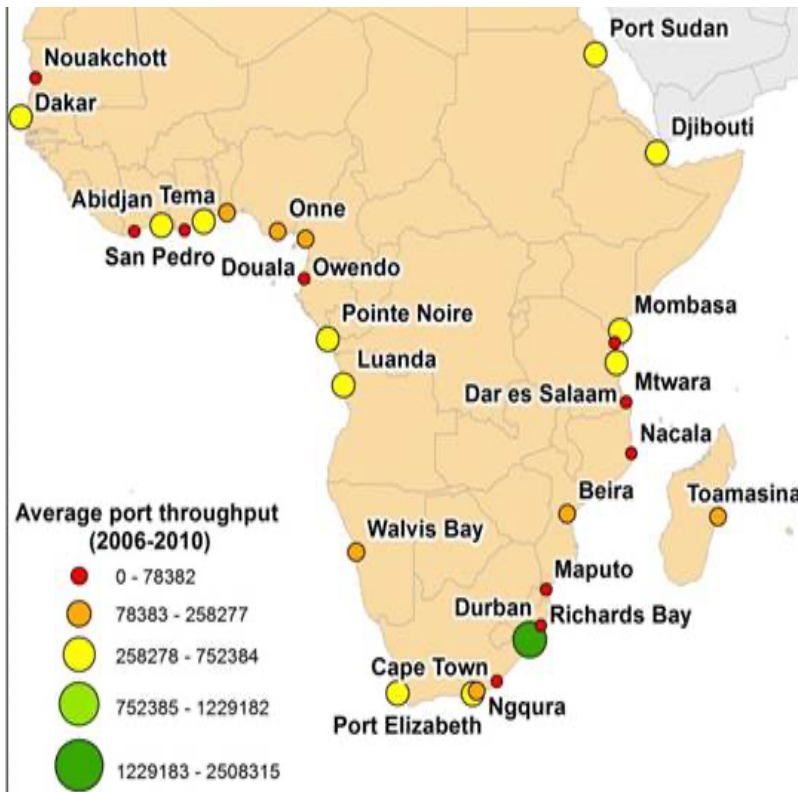

5.10.Sektörde Lojistik ve Dağıtım Kanalları

Doğal kaynaklar bakımından bölgesindeki diğer ülkelere göre **daha kısıtlı, denize çıkışı olmayan, küçük bir kara ülkesi** olan Ruanda'da **ticaret maliyetlerinin dünyanın en yüksekleri** arasında olmasına yol açmıştır. Ayrıca, ülkenin **bölgesel demiryolu ağlarına bağlantısının bulunmaması**, ticaretin tamamen kara ve hava yoluyla yapılması (bu anlamda Türk Hava Yollarının uçuş ve hava kargo ücretlerinin rakiplerine oranla çok yüksek olması) **ticaret potansiyelini kısıtlayıcı** etkide bulunmaktadır. Orta Afrika ve Doğu Afrika arasında **bir koridor rolü oynayabilmesi** ve ticaret maliyetlerini düşürebilmesi bakımından **lojistik sektörünün güçlendirilmesi** Ruanda'nın bölgesindeki **rekabet üstünlüğünü** ele geçirmesi bakımından kritik öneme sahiptir.

Ruanda, yukarıda da belirtildiği üzere coğrafi konumu itibarıyla denize çıkışı olmayan, kara ile çevrili bir ülke (landlocked) olduğu için ithal ettiği malları genellikle kara ve hava yolunu kullanarak ülkeye sokmaktadır. Bu kanallar, ülkenin lojistik altyapısı, ticaret ortakları ve coğrafi sınırlamalar nedeniyle birbirini tamamlayıcı şekilde kullanılır. Ruanda'nın ithalat için kullandığı başlıca dağıtım kanalları:

Deniz Yolu

Ana Giriş Limanları
Üzerinden Ruanda'nın denize kıyısı olmadığı için ithal mallar, önce komşu ülkelerdeki büyük limanlara deniz yoluyla ulaştırılır. Bu limanlardan kara yolu veya demir yoluyla Ruanda'ya taşınır. Ruanda'nın en çok kullandığı limanlar şunlardır:

-Mombasa Limanı (Kenya), Ruanda'nın en önemli deniz giriş kapısıdır. Mombasa Limanı, Hint Okyanusu'nda yer alır ve Ruanda'ya giden malların büyük bir kısmı bu liman üzerinden taşınır. Mallar, Mombasa'dan kara yoluyla Ruanda'ya ulaştırılır. Her türlü tonajda geminin yanaşmasına imkan verecek kapasiteye sahiptir. İkinci limanı ise henüz kullanımı çok yaygın olmayan Lamu Limanıdır.

Ülkemizden yüklenen ağır ve hacimli eşyaların Kenya'ya ulaşımı çoğunlukla deniz yolu ile gelmekte olup Süveyş Kanalı ve Kızıl Denizi aşan gemiler Hint Okyanusuna ulaşmaktadır. Ancak zaman zaman yapılan sevkiyatlar, Birleşik Arap Emirlikleri'ne uğradıktan sonra Mombasa Limanına gelmektedir.

Taşıyıcı şirket bulmakta zorluk çekilmemekte olup, her türden irili ufaklı birçok gemi taşıma şirketi Mombasa'ya yanaşmaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Yüklerin Kenya'ya ulaşmasında uzun yıllardan beri sıkıntı olan gemi kaçırma ve fidye isteme şeklinde yürütülen korsanlık problemi ve son günlerde Yemenli bazı grupların Kızıldeniz'de yük taşıyan gemilere yaptıkları saldırılar, maalesef Kenya'ya gemi trafiğini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'den Kenya'ya gelen yükler, Kızıldeniz'deki sorun başlamadan önce 30-45 gün arasında, 40 ft konteyner 4-5 bin USD'a gelmekteyken, Kızıldeniz sorunu ile beraber rota sıklıkla Güney Afrika Ümit Burnu'nu dolaşarak 80-90 günde gelme yönünde kaymış ve fiyatlar 9-10 bin USD'a yükselmiştir.

-Darüselam Limanı (Tanzanya), Ruanda'nın ikinci önemli deniz giriş kapısıdır. Darüselam Limanı, Hint Okyanusu'nda yer alır ve özellikle Tanzanya ile ticaret yapan şirketler için önemli bir lojistik merkezidir. Mallar, bu limandan kara yoluyla Ruanda'ya taşınır.

-Diğer Limanlar: Bazen, Djibouti Limanı veya Maputo Limanı (Mozambik) gibi alternatif limanlar da kullanılabilir, ancak bu nadiren kullanılmaktadır.

Kara Yolu

Ruanda, ithal mallarını komşu ülkelerden kara yoluyla taşımak için yoğun bir şekilde kara yolu ağını kullanır. Ülkenin ana kara yolu güzergahları ise şu şekildedir.

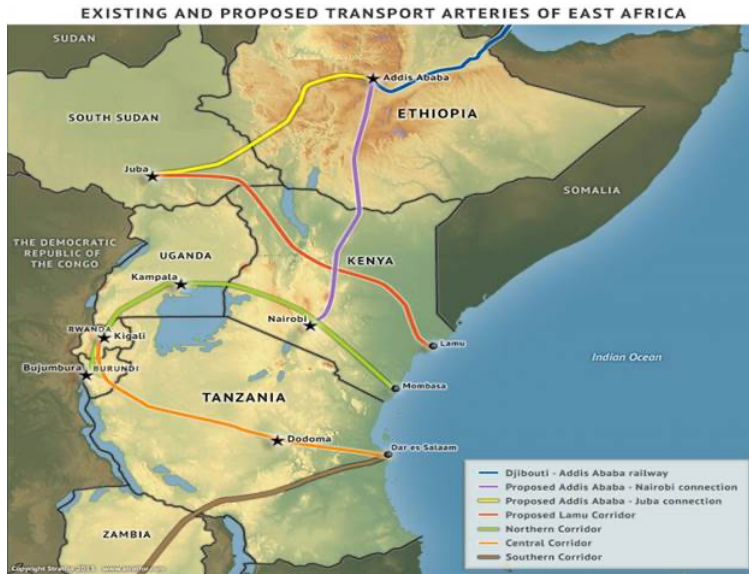
-Mombasa-Kigali Koridoru (Kenya üzerinden), Mombasa Limanı'ndan Ruanda'nın başkenti Kigali'ye uzanan bu koridor, Ruanda'nın en yoğun kullandığı ticaret yoludur. Mallar, Kenya'nın içinden geçerek Ruanda'ya ulaşır.

-Darüselam-Kigali Koridoru (Tanzanya üzerinden), Darüselam Limanı'ndan Ruanda'ya uzanan bu koridor, özellikle Tanzanya ile ticaret

yapan şirketler için önemlidir.

-Kampala-Kigali Koridoru (Uganda üzerinden), Uganda üzerinden Ruanda'ya ulaşan bu koridor, özellikle Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ülkeleri arasındaki ticaret için kullanılır.

Bu güzergâhlarda nakliye süresi genellikle **5-7 gün** arasında değişmektedir.

Demir Yolu

Ruanda, demir yolu taşımacılığı konusunda henüz tam olarak gelişmiş bir altyapıya sahip değildir, ancak bölgesel projelerle bu altyapıyı güçlendirme çabaları devam etmektedir. Özellikle

Mombasa-Nairobi-Kampala-Kigali
Demir Yolu Projesi, Ruanda'nın deniz limanlarına demir yoluyla bağlanmasını amaçlamaktadır. Bu proje tamamlandığında, ithal malların taşınmasında demir yolu daha fazla kullanılacaktır.

Hava Yolu

Ruanda, hızlı ve değerli ithal mallar (örneğin, elektronik eşyalar, ilaçlar, taze ürünler) için hava yolunu kullanır. Ülkenin ana hava kargo merkezi, başkent Kigali'deki Kigali Uluslararası Havalimanı (KGL)' dir. Bu havalimanı, uluslararası hava kargo taşımacılığı için önemli bir merkezdir ve özellikle zaman hassasiyeti olan ürünler için tercih edilir. Bu güzergâhlarda nakliye süresi genellikle **1-2 gün** arasında değişmektedir.

Ruanda, Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve Afrika Serbest Ticaret Anlaşması (AfCFTA) gibi bölgesel entegrasyon girişimleri sayesinde ithalat süreçlerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca, Ruanda Gelişim Kurulu (RDB), lojistik altyapıyı iyileştirme ve ticaret süreçlerini dijitalleştirme konusunda önemli adımlar atmıştır. Örneğin, Single Customs Territory (Tek Gümrük Bölgesi) uygulaması, ithalat süreçlerini hızlandırmış ve maliyetleri nispeten düşürmüştür.

Özetle, Ruanda, ithal ettiği malları deniz, kara ve hava yolu gibi çeşitli dağıtım kanallarıyla ülkeye sokmaktadır. Deniz yolu, özellikle Mombasa (Kenya) ve Darüsselam (Tanzanya) limanları üzerinden yoğun olarak kullanılırken, kara yolu bu limanlardan Ruanda'ya ulaşımın ana aracıdır. Hava yolu ise hızlı ve değerli ürünler için tercih edilir. Ruanda, lojistik altyapısını ve bölgesel entegrasyonunu sürekli geliştirerek ithalat süreçlerini daha verimli hale getirmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda’da mevcut gümrük kapıları ise özetle aşağıdaki gibidir.

Ruanda Gümrük Kapıları	
Ruanda- Uganda	
Gatuna (Katuna)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Kigali - Kampala ana yolu üzerinde bulunur. Birleşik Gümrük ve Göçmenlik Kontrolü (OSBP) uygulanmaktadır. Ticaret ve yolcu trafiği en yoğun geçiş noktasıdır. Tır ve otobüslerin yoğunlukla kullandığı sınır kapısıdır.
Kagitumba (Mirama Hills)	Doğu Ruanda ile Uganda arasında bir geçiş noktasıdır. Tarım ve ticaret ürünlerinin taşınmasında önemli rol oynar. EAC (Doğu Afrika Topluluğu) entegrasyonu çerçevesinde ticareti hızlandırır. Ruanda’nın doğusundaki Nyagatare ile Uganda’nın batısındaki Ntungamo arasında bulunur.
Cyanika (Kyanika)	Musanze (Ruanda) ve Kisoro (Uganda) şehirlerini birbirine bağlar. Turistler ve yerel halk tarafından yaygın olarak kullanılır. Ticari yük taşımacılığı açısından diğer iki sınır kadar yoğun değildir. Goril turizmine gelen ziyaretçiler tarafından kullanılır.
Ruanda-Tanzanya	
Rusumo	En büyük ve en yoğun sınır kapısıdır. Kigali ile Tanzanya’nın Dar es Salaam limanı arasındaki ana ticaret yolunun bir parçasıdır. EAC gümrük prosedürleri uygulanmaktadır. Büyük tır ve kamyonların sıklıkla kullandığı bir geçiş noktasıdır.
Kagitumba	Ruanda-Uganda-Tanzanya üçgeninde bulunur. Daha çok ticari geçişler ve mal taşımacılığı için kullanılır. Uganda üzerinden Tanzanya’ya geçmek isteyenler için alternatif bir sınır kapısıdır.
Ruanda-Burundi	
Nemba (Gasenyi)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Ruanda’nın Bugesera bölgesi ile Burundi’nin Kirundo bölgesini birbirine bağlar. Ticaret açısından yoğun kullanılan bir noktadır. OSBP sistemi ile gümrük işlemleri hızlandırılmıştır.
Ruhwa	Cyangugu (Ruanda) ile Cibitoke (Burundi) arasında yer alır. İkincil sınır kapısı olarak kullanılır. Daha çok küçük tüccarlar ve yerel halk tarafından kullanılır.
Kanyaru-Haut	Huye (Ruanda) ile Ngozi (Burundi) arasında yer alır. Alternatif bir sınır kapısıdır. Bölgesel ticaretin desteklenmesi açısından önemlidir.
Ruanda-Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC)	
La Corniche (Grande Barrière)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Gisenyi (Ruanda) ve Goma (DRC) arasında bulunur. Ticaret ve turizm açısından en yoğun kapılardan biridir. Büyük tır ve ticaret araçları için ana geçiş noktasıdır. EAC gümrük entegrasyonu ile hızlandırılmış işlemler uygulanmaktadır.
PetiteBarrière	Goma (DRC) ile Gisenyi (Ruanda) arasında küçük çaplı bir sınır kapısıdır. Günlük işçi, küçük tüccar ve yayalar tarafından kullanılır. Daha az yoğunluklu, ancak sürekli açıktır.
Rusizi I	Bukavu (DRC) ile Cyangugu (Ruanda) arasında bulunur. Yoğun ticaret ve taşımacılık yapılan bir sınır kapısıdır. Büyük kamyonlar ve ticaret malları için kritiktir.
Rusizi II	Daha küçük bir sınır kapısıdır. Daha çok yerel halk ve küçük tüccarlar tarafından kullanılır.

5.11.Sektörde Vergiler

Vergi konusuna geçmeden önce, Ruanda, tarım ve dolaylı olarak yaş sebze ve meyve sektörünü dijitalleştirme konusunda Afrika'da öncü ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. E-ticaret platformları, küçük çiftçilerin ekonomik olarak güçlenmesine ve tarımın modernize edilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu kapsamda, Ruanda hükümeti ve özel sektör, tarım sektörünün dijitalleşmesi ve modernizasyonunu yönlendiren temel dijital ve tarım ürünlerinin dijital platformlar üzerinden satışını teşvik etmek için çeşitli girişimler başlatmıştır. Kısaca değinecek olursak,

Management Information System (Yönetim Bilgi Sistemi) (MIS): Amaç, tarımla ilgili verileri toplamak, yönetmek ve analiz etmek için tasarlanmıştır; karar alma, politika oluşturma ve kaynak tahsisi süreçlerini desteklemektir. Tarımsal performansın izlenmesine, girdi ve çıktıların takibine ve sektör yönetiminin iyileştirilmesine yardımcı olur.

SMART Kungahara System (SKS): Amaç, kahve, çay, balık ve bahçecilik gibi nakit ürünlerin değer zincirini dijitalleştirmek; paydaş veritabanı oluşturmak ,girdileri takip etmek, üretimi izlemek ve işleme merkezlerini yönetmektir. Şeffaflık ve verimlilik sağlayarak çiftçilere daha iyi hizmet sunar, nakit ödemelerle yeşil ekonomiyi destekler ve tarım sigortası ile finansal hizmetlere erişimi kolaylaştırır.

Hayvan Kaynakları İzin Yönetim Sistemi (ARPMs): Amaç, hayvan ticareti ve hareketleri için izin süreçlerini dijitalleştirir. İdari engelleri azaltır, hayvan sağlığı ve güvenliği düzenlemelerine uyumu sağlar.

Entegre Hastalık Gözetim ve Müdahale Sistemi (e-IDSr): Amaç, hayvan hastalıklarının izlenmesini ve salgınlara hızlı müdahaleyi sağlamaktır. Hayvan sağlığını korur ve gıda güvenliğini destekler.

Online Export Services (Online İhracat Hizmetleri): Amaç, çiftçilerin ve tarım işletmelerinin ihracat belgelerini kolayca kaydetmesini ve yönetmesini sağlamaktır. İhracat sürecini basitleştirir, bürokratik engelleri azaltır ve uluslararası ticareti kolaylaştırır.

e-Soko: "Elektronik pazar" anlamına gelir. Ruanda'da çiftçiler ile alıcıları (toptancılar, ihracatçılar, perakendeciler) bir araya getiren çevrimiçi bir tarım pazar bilgi platformudur. Ruanda Hükümeti tarafından 2009 yılında başlatılmıştır ve tarım sektöründeki bilgi asimetrisini azaltarak çiftçilerin ürünlerini daha iyi fiyatlarla satabilmelerini amaçlar. **Amaç,** çiftçilere gerçek zamanlı pazar fiyatları, talep ve arz bilgileri sağlamak. **aracıların** neden olduğu fiyat istismarını azaltarak çiftçi kârını artırmak, ürünlerin doğru pazarlara ulaşmasını sağlayarak hasat sonrası kayıpları minimize etmek, tarım ürünlerinin şeffaf ve rekabetçi bir ortamda alınıp satılmasını teşvik etmektir.

Çiftçiler, belirli bir ürün kodunu SMS atarak veya mobil uygulamayı kullanarak güncel fiyat bilgilerine anında ulaşabilir. e-Soko'nun resmi internet sitesinde, farklı pazarlardaki fiyatlar, stok durumu ve alıcı-satıcı iletişim bilgileri paylaşılır.

Hükümet, pazar görevlileri aracılığıyla ülke genelindeki tarım ürünleri fiyatlarını ve stok durumlarını güncel olarak kaydeder.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Çiftçiler, ürünlerini hangi pazarda daha yüksek fiyata satabileceklerini görebilir. Platform, çiftçilerin doğrudan alıcılarla iletişime geçmesini kolaylaştırır. Tarım ürünlerindeki talep değişimleri hakkında analizler sunar. Çiftçilere modern tarım teknikleri hakkında bilgiler de verir.

e-Soko sayesinde çiftçiler, aracılar olmadan ürünlerini daha iyi fiyatlarla satabilmişlerdir. Ürünlerin doğru pazarlara yönlendirilmesi, israfı azaltmış ve stok yönetimini iyileştirmiştir. e-Soko, Ruanda'nın "Akıllı Tarım" (Smart Agriculture) hedeflerine ulaşmasında önemli bir adım olmuştur.

Sonuç olarak, e-Soko, Ruanda'nın tarım sektörünü dijitalleştirme ve çiftçilerin ekonomik olarak güçlenmesini sağlama yolunda önemli bir başarı hikayesidir. Benzer sistemler, Afrika'nın diğer ülkelerine de örnek olmaktadır. Detaylı bilgi için resmi web sitesi: [<https://www.e-soko.rw>] Öte yandan Mobil para sistemleri ile banka hesabı olmayan çiftçilerin online işlem yapabilmesine de imkan tanımaktadır. Ruanda'da para kullanımı, hem nakit hem de dijital ödeme yöntemleriyle oldukça çeşitlidir. Ülkenin resmi para birimi **Ruanda Frangı (RWF)**'dir. **Banknotlar:** 500, 1.000, 2.000, 5.000 RWF'dir. **Madeni Paralar ise** 25, 50 ve 100 RWF. 2025 yılı *Nisan* itibariyle yıllık ortalama döviz kurunun **1 Dolar=1.410 RWF** olduğu, bu döviz kurları resmi olarak duyurulan rakamlar olup serbest piyasada ise döviz kurları bu rakamlardan biraz daha yüksek olarak işlem görmektedir. Örneğin **1 Dolar=1.440 RWF** olarak işlem görmektedir. **Döviz Değişimi:** ABD Doları (USD) ve Euro (EUR) gibi yabancı para birimleri, büyük şehirlerdeki bankalar ve döviz bürolarında kolayca Ruanda Frangı'na çevrilebilir. Ancak küçük kasabalarda döviz bozdurmak zor olabilir.

Ruanda'da nakit, özellikle kırsal bölgelerde ve küçük işletmelerde yaygın olarak kullanılır. Büyük şehirlerde (Kigali gibi) nakit kullanımı hala yaygın olsa da, dijital ödeme yöntemleri giderek daha popüler hale gelmektedir. **Kredi Kartları:** Visa ve MasterCard, büyük oteller, restoranlar ve alışveriş merkezlerinde kabul edilir. Ancak küçük işletmelerde ve kırsal bölgelerde kredi kartı kullanımı yaygın değildir. **Banka Kartları:** Ruanda'da yerel bankaların ATM'leri, Ruanda Frangı çekmek için kullanılabilir. Uluslararası banka kartları da büyük şehirlerdeki ATM'lerde çalışır.

Ruanda, Afrika'da dijital ödeme sistemlerinin en gelişmiş olduğu ülkelerden biridir. Yaygın kullanılan dijital ödeme yöntemleri: *Mobile Money (Mobil Para)* Ruanda'da **Mobile Money** (Airtel Money, MTN Mobile Money) oldukça yaygındır. Mobil para cüzdanları, nakit yatırma, para transferi, fatura ödeme ve alışveriş yapma gibi işlemler için kullanılır. Özellikle kırsal bölgelerde banka hesabı olmayan kişiler için mobil para büyük bir kolaylık sağlar. *Online Bankacılık*, Ruanda'daki bankalar, online bankacılık ve mobil uygulamalar aracılığıyla para transferi, fatura ödeme ve hesap yönetimi gibi hizmetler sunar. **Nakit Taşıma:** Özellikle kırsal bölgelere seyahat ediliyorsa yeterli miktarda nakit bulundurmak gerekmektedir, küçük işletmelerde ve pazarlarda büyük banknotlarla ödeme yapmak zor olabilir. Bu nedenle küçük banknotlar (500, 1.000 RWF) taşımak önerilmektedir. **ATM'ler:** ATM'lerden para çekerken, uluslararası işlem ücretleri olabileceğini unutmamak gerekmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

5.11.1.Kurumlar Vergisi

Ruanda'da faaliyet gösteren tüm şirketler, yabancı şirketlerin daimi temsilcilikleri ve belirli yabancı kuruluşlar Kurumlar Vergisi ödemek zorundadırlar. Ruanda'da kurumlar vergisi oranları sektörlere ve şirket büyüklüklerine göre farklılık gösterir:

Kategori	Vergi Oranı	Açıklama
Standart Oran	%28 (%30'dan 2024 yılı sonunda düşürülmüştür)	Ticari şirketler, sanayi ve hizmet sektörleri için geçerlidir. Fakat, -Yıllık cirosu 12 milyon RWF'yi aşmayan küçük işletmeler (micro-enterprise) yıllık cirolarına göre sabit bir yıllık vergi (flat tax) öderler. 2 milyon-4 milyon arası 60.000 RWF, 4 milyon-7 milyon arası 120.000 RWF, 7 milyon-10 milyon arası 210.000 RWF, 10 milyon -12 milyon arası 300.000 RWF ödemek zorundadır. -Yıllık cirosu 12 milyon ile 20 milyon arası olan small business(KOBİler) ise yıllık cirosunun %3'ü kadar vergi ödemek zorundadır.
Tarım ve Hayvancılık	%0	Yıllık ciroları 12 milyon RWF'yi aşmadığı takdirde kurumlar vergisinden muaftır.
Turizm Sektörü	%15	Otel ve turizm tesisleri için geçerlidir.
Agro-İşleme	%15	Tarım ürünlerini işleyen şirketler için.
İhracat Odaklı Şirketler	%5	Gelirlerinin en az %50'sini ihracattan elde eden şirketler için %15, %30-%50 arasında ihracat yapanlar için %25.
Mikro Finans	%0	Yetkili makamlarca onaylanan mevduat kabul eden mikro finans kuruluşları 5 yıl boyunca %0 kurumlar vergisi ödemektedir.
Bölgesel veya Uluslararası Merkez Ofis Kuran.	%0	Ruanda'da bölgesel veya uluslararası merkez ofis kuran ve belirli yatırım şartlarını karşılayan şirketlere uygulanır.
50 milyon USD yatırım yapan	5-7 Yıl Vergi Tatili	Turizm, imalat, enerji, sağlık ve bilgi teknolojileri gibi öncelikli sektörlerde en az 50 milyon USD yatırım yapan şirketlere uygulanır.

Kurumlar Vergisi Matrahı: Şirketin net kârı (brüt gelir - işletme giderleri + vergiye tabi olmayan gelirler) şeklindedir. Makine, bina veya teknoloji yatırımları için %50'ye varan indirimler. Ar-Ge harcamaları ekstra vergi indirimi ile desteklenir. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketler 10 yıl vergi muafiyeti alabilir. Beyan Dönemi, mali yıl sonu itibarıyla'dır. (genellikle 31 Aralık). Beyanname, mali yılın bitiminden sonra 3 ay içinde sunulmalı ve vergi ödenmelidir.

RRA'nın e-tax platformu üzerinden online beyan ve ödeme yapılır. Yıllık cirosu 10 milyon RWF altındaki işletmeler, basitleştirilmiş Tek Vergi (Turnover Tax) sistemine tabidir.

Ruanda'da faaliyet gösteren yabancı şirketler, yerel kârları üzerinden %30 vergi öder. Çifte vergilendirmeyi önlemek için yurtdışında ödenen vergiler mahsup edilebilir. Ruanda, çifte vergilendirmeyi önlemek için Türkiye dahil 20'den fazla ülke ile anlaşma yapmıştır. Anlaşmalar kapsamında vergi oranları düşürülebilir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Örneğin, XYZ şirketinin yıllık brüt geliri 500 milyon RWF, indirilmesine izin verilen Giderler: 300 milyon RWF, amortisman ise 50 milyon RWF olsun.

Vergi Matrahı: 500 milyon (gelir) - (300 milyon + 50 milyon) = 150 milyon RWF,

Vergi Tutarı: 150 milyon x %30 = 45 milyon RWF`.

Ödeme: Tek seferde veya geçici ödemeler ile (4 çeyrek): 45 milyon x %25 = 11.25 milyon

-Yatırım İndirimi: Yeni makine alımında %50 amortisman (ilk yıl). Araştırma-Geliştirme: AR-GE harcamalarının %30'u ekstra düşülmektedir. İhracatçılar: İhracat gelirlerinin %5'i vergiden muaf. XYZ Ltd 20 milyon RWF AR-GE harcadıysa, 20 milyon x %30 = 6 milyon RWF ek matrah indirimi imkanı bulunmaktadır.

5.11.2.Katma Değer Vergisi (KDV)

Ruanda'da KDV, "VAT" (Value Added Tax) olarak adlandırılır. Ruanda'da, Katma Değer Vergisi, ülkenin vergi sisteminin önemli bir parçasıdır. KDV, Ruanda hükümetinin en önemli gelir kaynaklarından biridir ve toplam vergi gelirlerinin %25'ini oluşturmaktadır. Ruanda, KDV'yi 2001 yılında yürürlüğe koyarak geleneksel satış vergisi sistemini modernize etmiştir. Ruanda'da KDV oranları üç ana kategoride belirlenmiştir:

Standart Oran : %18, Çoğu mal ve hizmet için geçerlidir (örneğin, elektronik eşyalar, inşaat malzemeleri, otel hizmetleri).

Sıfır Oran (%0), Ruanda'dan ihraç edilen tüm mallar, yabancı ülkelere yapılan taşımacılık hizmetleri, tohumlar, gübreler ve tarım makineleri gibi tarımsal girdilerde oran sıfırdır.

İstisna ve Muafiyetler, Un, pirinç, mısır, fasulye gibi temel gıdalar, devlet tarafından sağlanan eğitim ve sağlık hizmetleri, bankacılık ve sigorta hizmetleri gibi finansal hizmetler, konut amaçlı kiralar, duruma göre KDV'den istisna ve KDV'den muafiyet vardır.

Yıllık cirosu 200 milyon RWF üzerinde olan işletmeler KDV kaydı yaptırmak zorundadır. Ciro su eşğin altında olan işletmeler de gönüllü olarak KDV kaydı yapabilir. KDV kaydı için eşik, herhangi bir yılda 20 milyon RWF veya bir takvim çeyreğinde 5 milyon RWF tutarında vergilendirilebilir cirodur. Standart KDV oranı %18 olup, KDV'den muaf olmayan veya sıfır oranlı olmayan mal ve hizmetlere uygulanır.

Mal ve hizmet ihracatı %0 KDV oranına tabidir. Diplomatik misyonların resmi amaçla ithal ettiği mallar, Ruanda hükümeti ile bağışçılar arasındaki özel düzenlemeler kapsamında yapılan teslimatlar ve özel teknik yardım anlaşmaları kapsamındaki teslimatlar veya ithalatlar da %0 KDV oranına tabidir. Bu tür teslimatlarda alıcılar, KDV ödeyip geri ödeme başvurusunda bulunabilir veya Ruanda Vergi İdaresi'nden KDV faturalarının damgalanmasını sağlayarak KDV'nin ödenmemesini temin edebilir.

Bazı teslimatlar KDV'den muaftır. Başlıca muafiyet kalemleri şunlardır: temiz su hizmetleri; sağlık amaçlı mal ve hizmetler; eğitim materyalleri ve hizmetleri; ulaşım hizmetleri; kitaplar, gazeteler ve dergiler; finans ve sigorta hizmetleri; konut amaçlı arazi ve bina kiralama; cenaze

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

hizmetleri; enerji temini; muaf malların kiralanması; işlenmemiş tarım ve hayvancılık ürünleri; tarımsal sigorta hizmetleri; şans oyunları faaliyetleri; özel ekonomik bölge mal ve hizmetleri; cep telefonları; bilişim ve iletişim ekipmanları; gümrüklerde satılan mallar; uçak ve yedek parçaları/bakım araçları; ithal elektrikli araçlar ve aksesuarlar.

KDV beyannameleri ve ilgili ödemeler, takip eden ayın 15'ine kadar Ruanda Vergi İdaresi'ne yapılmalıdır. Ancak yıllık cirosu 200 milyon RWF veya daha az olan mükellefler için KDV bildirimi üçer aylık dönemler halinde yapılabilir ve ödemeler çeyrek sonundan sonraki 15 gün içinde yapılmalıdır. Bu mükellefler dilerse aylık olarak da beyan verebilir.

KDV mükellefleri, vergiyi aylık olarak beyan eder ve öder. Ruanda Gelir İdaresi (RRA), e-tax platformu üzerinden online beyan ve ödeme imkanı sunar. Faturalarda KDV ayrıca gösterilmeli ve RRA formatına uygun olmalıdır. Detaylı bilgi için RRA resmi sitesi <https://www.rra.gov.rw> ziyaret edebilir.

5.11.3.Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)

Ruanda'da ÖTV, "Excise Duty" olarak adlandırılır ve lüks ürünler, alkollü içecekler, tütün ürünleri, benzin ve motorlu taşıtlar gibi belirli mallara uygulanır. Oranlar ürün türüne göre değişir:

- Doğal meyve veya sebze suları: %5
- Gazoz, limonata, yapay meyve suları: %39
- Bira: %30 - %60
- Şarap, brendi, likör, viski: %30 - %70
- Sigara: Paket başına %36 ve RWF 30
- Elektronik sigara: Adet başına RWF 30.000
- Puro ve türevleri: %160
- Elektronik sigara kartuşu: Adet başına RWF 24.400
- Telefon görüşmeleri: %10
- Benzin ve motorin: Sırasıyla litre başına RWF 183 ve RWF 150
- Yağlayıcılar: %37
- Şekerlemeler ve sakız: RWF 322/kg
- Çikolata: RWF 1.930/kg
- Toz süt: %10
- Motor hacmi 2500cc üzeri araçlar: %15
- 1500cc - 2500cc arası araçlar: %10
- 1500cc altı araçlar: %5

Muaf mallar:

- Hayır kurumlarına ait mallar,
- Ruanda'da monte edilen araçlar,
- Yurtdışı misyonlardan dönen diplomatlara ait araçlar,
- Kamyonlar, tek kabinli pikaplar, soğutuculu araçlar, turist araçları, ambulanslar, engelli dostu araçlar,
- İhraç amaçlı özel üretim ürünler,
- Gümrüksüz satış mağazalarına yapılan satışlar ve özel statülü kişiler.

5.11.4.İthalat Vergileri

Ruanda, Burundi, Kenya, Tanzania, Uganda, Güney Sudan ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti (DRC) ile birlikte Doğu Afrika Topluluğu (EAC) gümrük birliğinin bir üyesidir. Gümrük tarifeleri, menşe kuralları, ithalat yasakları ve ticaret düzenlemeleri EAC aracılığıyla uyumlu hale getirilmiştir. Ruanda, ithalatın C.İ.F (maliyet, sigorta ve navlun) değerine EAC ortak dış tarifesi (CET) uygulanmaktadır.

Ruanda, EAC ülkeleri dışından ithalat için dört çeşit bir vergi yapısı kullanmaktadır.

Ürün	Vergi Oranı
Capital Goods and Raw Materials (Sermaye Malları ve Hammadde)	0%
Intermediate Goods not available in the region (Bölgede bulunmayan ara mallar)	10%
Intermediate Goods available in the region (Bölgede bulunan ara mallar)	25%
Finished Goods (Mamul Mallar)	35%
Sensitive Goods (Hassas Mallar)	>35%

İthalat vergisine (CIF değerine uygulanır) ek olarak, CIF+ithalat vergisi+işlem ücretlerine uygulanan ÖTV (ürünlere bağlı olarak değişen oranlar), CIF+ithalat vergisi+işlem ücretlerine uygulanan KDV (%18), CIF değerine uygulanan stopaj vergisi (%1,5), CIF değerine uygulanan altyapı geliştirme vergisi (%1,5), yalnızca yakıt ve petrol ürünlerine uygulanan stratejik rezerv vergisi (%0,2) ve CIF değerine uygulanan Afrika Birliği Vergisi (%0,2) yer alır. Aşağıdaki link kullanılarak bu vergiler hızlıca hesaplanabilir. (<https://rwandatrade.rw/Tariffs?l=en>)

5.11.5.Kişisel Gelir Vergileri

Kazandığın Kadar Öde (PAYE – Pay As You Earn), gelir getiren bir işte çalışan bireyler için uygulanan gelir vergisi sistemidir. İş, istihdam, kira, temettü, faiz ve emekli maaşlarından elde edilen gelir üzerinden alınır ve Ruanda'da ikamet eden ve çalışan herkes tarafından ödenir.

Bir işveren olarak, 'kazandığın kadar öde' gelir vergisi (PAYE) kapsamında çalışanlardan kişisel gelir vergisi kesilmesi gerekmektedir. Serbest meslek sahipleri ise PAYE gelir vergilerini aylık olarak beyan etmeli ve ödemelidir. Ruanda' da ikamet eden Kenyalı olmayan bir firmanın yabancı çalışanı, tüm maaşları üzerinden vergiye tabidir.

Ruanda Gelir İdaresi, mükellef kaydından sonra vergi mükelleflerine bir Vergi Kayıt Sertifikası verir. Vergi beyannameleri çevrimiçi olarak verilebilir.

Gelir vergisinde, aşağıdaki gibi kademeli oranlama sistemi bulunmaktadır.

Yıllık Gelir	Vergi Oranı
0-720.000 RWF	0%
720.001 - 1.200.000	10%
1.200.001 - 2.400.000	20%
2.400.001 ve üzeri	30%

Detaylı bilgi için RRA resmi sitesi <https://www.rra.gov.rw> ziyaret edebilir

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

5.12.Özel Günler Bayramlar ve Yerel Saat

Ruanda’da mesai saatleri genellikle sabah 08:00 ile akşam 17:00 arasındadır. Ancak bu saatler sektöre, kuruma ve bireysel işletmelere göre değişiklik gösterebilir. Genel olarak Pazar günü çoğu resmi kurum ofis ve işletmeler kapalıdır. Fakat bazı bankalar, Cumartesi günleri yarım gün açıktır.

Tarih	Gün	Tatil Adı	Açıklama
01 Ocak	Perşembe	Yeni Yıl (New Year's Day)	Resmi Tatil
02 Ocak	Cuma	Yeni Yıl (New Year's Day)	Resmi Tatil
01 Şubat	Pazar	Kahramanlar Günü (National Heroes' Day)	Resmi Tatil
02 Şubat	Pazartesi	Kahramanlar Günü (National Heroes' Day)	Resmi Tatil
20 Mart	Cuma	Ramazan Bayramı (Eid al-Fitr)	Resmi Tatil
03 Nisan	Cuma	Good Friday (Kutsal Cuma)	Resmi Tatil
06 Nisan	Pazartesi	Paskalya Pazartesi (Easter Monday)	Resmi Tatil
07 Nisan	Salı	Tutsi Soykırımını Anma Günü (Memorial Day)	Resmi Tatil
01 Mayıs	Cuma	İşçi Bayramı (Worker's Day)	Resmi Tatil
28 Mayıs	Cuma	Kurban Bayramı (Eid al-Hajj)	Resmi Tatil
01 Temmuz	Salı	Bağımsızlık Günü (Independence Day)	Resmi Tatil
04 Temmuz	Cuma	Kurtuluş Günü (Liberation Day)	Resmi Tatil
05 Temmuz	Cumartesi	Kurtuluş Günü (Liberation Day)	Resmi Tatil
07 Ağustos	Cuma	Umuganura Günü (Umuganura Day)	Resmi Tatil
15 Ağustos	Cumartesi	Meryem Ana'nın Göğe Yükselişi (Assumption Day)	Resmi Tatil
25 Aralık	Cuma	Noel Christmas Day	Resmi Tatil
26 Aralık	Cuma	Noel Sonrası Tatil (Boxing Day)	Resmi Tatil

Ruanda 2026 yılı resmi tatilleri ise aşağıdaki tablodaki gibidir. Ruanda, Doğu Afrika Saati (EAT - East Africa Time) dilimini kullanır. Bu saat dilimi, UTC/GMT +2 olarak belirlenmiştir. Ruanda'da yaz saati uygulaması (daylight saving time) yoktur. Ruanda’da yerel saat, Türkiye’den 1 saat geridedir.

5.13.Sektörde Tüketici/Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

Ruanda'da nispeten **düşük ortalama gelir seviyesi** nedeniyle tüketiciler genellikle **fiyat hassasiyeti** gösterir. Bu durum, özellikle günlük tüketim ürünleri ve temel ihtiyaç mallarında **Çin ve Hindistan menşeli ucuz ürünlerin** pazarda hakimiyet kurmasına yol açmıştır.

Ancak, Ruanda'nın son yıllarda ekonomik büyüme ve orta sınıfın genişlemesiyle birlikte, **kaliteye öncelik veren tüketici grupları** da belirginleşmeye başlamıştır. Ruanda'da **Hindistan kökenli topluluk** Kenya'daki kadar büyük olmasa da, özellikle Kigali'deki küçük ölçekli işletmeler ve ticaret ağlarında Hindistanlı girişimciler etkindir.

Çin menşeli ürünler, düşük fiyat avantajıyla tekstil, elektronik ve inşaat malzemeleri gibi sektörlerde yaygın şekilde bulunur. Ayrıca, Çinli firmalar Ruanda'nın altyapı projelerinde aktif rol alarak (örneğin yol, hastane ve konut inşaatları) yerel pazarla entegre olmuştur.

Son yıllarda Ruanda hükümetinin "**Made in Rwanda**" girişimleriyle yerel üretimi teşvik etmesi ve tüketicilerin bilinçlenmesi, ucuz ürünlerin yanı sıra **uzun ömürlü ve kaliteli ürünlere** talep artışını beraberinde getirmiştir.

Özellikle dayanıklı tüketim malları (elektronik, mobilya) ve tarım makineleri gibi alanlarda **ABD ve Avrupa menşeli ürünler** "yüksek kalite" algısıyla tercih edilmektedir.

Ruanda pazarında **Türkiye menşeli ürünler**, **kalite-fiyat dengesi** sayesinde olumlu bir imaja sahiptir. Özellikle tekstil (hazır giyim, ev tekstili), inşaat malzemeleri ve tarım ekipmanları gibi sektörlerde Türk markaları, Çin ürünlerine kıyasla daha yüksek kalite standartlarıyla öne çıkmaktadır.

Özetle, Ruanda pazarında **fiyat hassasiyeti** ve **kalite arayışı** bir arada ilerlemektedir. Türkiye menşeli ürünler, bu ikili dinamikten yararlanarak pazarda daha güçlü bir konum elde edebilir.

Özellikle **yerel distribütörlerle iş birliği, hedef odaklı pazarlama** ve **hükümet destekli projelere katılım**, Türk firmaları için kritik başarı faktörleri olacaktır. Ruanda'da satışlar büyük oranda konvansiyonel mağazalarda gerçekleşmekte olup, çevrimiçi alışveriş imkan ve alışkanlığı henüz gelişme aşamasındadır.

Büyük perakendecilerin alımlarını sınırlı sayıda toptancı aracılığıyla gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Lojistik kısıtlar ve altyapı eksiklikleri perakende sektörünü zorlaştıran faktörler arasında yer almaktadır. Kigali gibi büyük şehirler dışındaki bölgelere ulaşabilmek için güçlü bir distribütör ağı oluşturulması gerekmektedir. Fiyata duyarlı olan pazarda maliyetlerin düşük tutulması satışları artırmada önemli bir rol oynayacaktır.

Öte yandan, pazarda Türk mallarına yönelik olumlu bir algı bulunmaktadır. Türk malı ve markalarının tanınırlığının artırılması ve fiyat-kalite dengesine vurgu yapan bir pazarlama stratejisinin benimsenmesi satışları olumlu yönde etkileyecektir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Ruanda'da tarım sektörü, hızlı kentleşme, dijitalleşme ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda dönüşüm geçiriyor. Tüketici ve alıcı tercihlerinde öne çıkan eğilimler şunlardır:

-Organik ve Doğal Ürünlere Artan Talep: "Made in Rwanda" politikasıyla yerel organik ürünler teşvik edilmektedir. ROCB sertifikalı organik kahve, çay ve bal gibi ürünler hem yerel pazarda hem de ihracatta öne çıkmaktadır. Tüketiciler, kimyasal kalıntı içermeyen pestisitsiz sebze-meyvelere yönelmektedir.

-Paketli ve İşlenmiş Gıdalara İlgi Artışı: Şehirleşmeyle birlikte hazır gıda tüketimi (konserve, paketli tahıllar) yükselmiştir. Yerel markaların katma değerli ürünleri (örneğin, Ruanda kahvesinden yapılan granola barlar) popülerleşmektedir. Okul beslenme programları için zenginleştirilmiş gıdalar talep görmektedir.

-Dijital Tarım ve E-Ticaret Yükselişi: Çiftçiden Tüketicieye (C2C) platformlar (eSoko) ile taze ürünler online satılmaktadır. Akıllı telefon uygulamaları (örneğin, Twigire Muhinzi) çiftçilere anlık pazar bilgisi sağlamaktadır. Süpermarket zincirlerinde paketli tarım ürünlerinin payı artıyor.

-Sürdürülebilir ve İklim Dostu Üretim: İklim dirençli tohumlar (kurağa dayanıklı fasulye çeşitleri) tercih edilmektedir. Plastik ambalaj alternatifleri, biyobozunur paketleme (muz yaprakları, geri dönüştürülmüş kâğıt) öne çıkmaktadır. Karbon ayak izi düşük ürünler (örneğin, güneş enerjisiyle kurutulmuş meyveler) ihracatta avantaj sağlamaktadır.

-İhracatta Öne Çıkan Ürünler ve Alıcı Tercihleri: Specialty kahve, ABD ve Avrupa'da yüksek kaliteli Ruanda kahvesi talep görmektedir. Vegan dostu ürünler, Quinoa ve chia tohumu gibi sağlıklı alternatifler bulunmaktadır. Geleneksel ürünler, Urwagwa (muz birası) ve Akabanga (acı biber sosu) turistlerin ilgisini çekmektedir. Organik sertifikalı ürünlerde ihracat potansiyeli bulunmaktadır. Küçük çiftçilerin modern tekniklere erişiminin kısıtlı olması ve İşlenmiş gıdalarda ithalat bağımlılığı ülkemiz açısından ihracat potansiyelimizi artırmaktadır.

Ruanda'da tarımın geleceği; teknoloji, sürdürülebilirlik ve katma değerli üretim ekseninde şekillenmektedir. Yatırımcılar için özellikle organik gıda ve dijital tarım çözümleri önemli fırsatlar sunmaktadır.

5.14. Varsa Sektöre Yönelik Genel Tarife Dışı Engeller

Ruanda'da yasaklanmış veya kısıtlanmış mallar, ülkenin güvenlik, sağlık, çevre ve kamu düzeni gibi çeşitli nedenlerle düzenlemeler getirdiği ürünleri kapsar. Ruanda'da genel olarak yasaklanmış veya kısıtlanmış malların bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

Silahlar ve Mühimmat: Ruanda'da silah ve mühimmat ithalatı, satışı ve taşınması sıkı bir şekilde kontrol edilir. Yalnızca yetkili kurumlar ve özel izin sahipleri bu tür ürünleri bulundurabilir.

Uyuşturucu Maddeler: Yasa dışı uyuşturucu maddelerin (eroin, kokain, esrar vb.) üretimi, satışı, taşınması ve kullanımı kesinlikle yasaktır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Tehlikeli Kimyasallar: Zehirli, patlayıcı veya çevreye zararlı kimyasalların ithalatı ve kullanımı sıkı düzenlemelere tabidir. Beyaz fosfor kullanılarak üretilmiş kibritler, cıva içeren tüm sabunlar ve kozmetik ürünler

Yasaklanmış İlaçlar: Ruanda'da ruhsatsız veya yasaklanmış ilaçların ithalatı ve satışı yasaktır. Tüm ilaçların Ruanda Sağlık Bakanlığı'ndan onay alması gerekmektedir.

Pornografik Materyaller: Pornografik içerikli materyallerin ülkeye girişi, dağıtımı ve satışı yasaktır.

Yasaklanmış Elektronik Cihazlar: Bazı elektronik cihazlar (örneğin, yasa dışı dinleme veya izleme cihazları) ülkeye sokulamaz.

Koruma Altındaki Hayvan ve Bitki Türleri: Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin ticareti yasaktır. malların ithalatı ve satışı yasaktır.

Sahte veya Kalitesiz Ürünler: Sahte markalı ürünler, kalitesiz veya standartlara uymayan

Yasaklanmış Yayınlar: Devlet güvenliğini tehdit eden veya nefret söylemi içeren yayınlar yasaktır.

Alkol ve Tütün Ürünleri: Alkol ve tütün ürünlerinin satışı ve kullanımı belirli düzenlemelere tabidir. Özellikle gençlere satışı yasaktır.

Plastik Poşetler: Ruanda, çevre koruma amaçlı olarak plastik poşetlerin kullanımını yasaklayan öncü ülkelerden biridir. Ülkede plastik poşet ithalatı, üretimi ve kullanımı yasaktır.

Tarım sektörü ile ilgili olarak ise, bazı mallar **yasaklanmıştır** (prohibited goods), -Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO'lar) (Ruanda Çevre Yönetimi Otoritesi (REMA) tarafından onaylanmadıkça yasaktır)

-Süresi geçmiş veya standartlara uymayan gıda ürünleri,

-Kuş gribi veya deli dana hastalığı görülen ülkelere kümes hayvanları ve et ürünleri,

-İşlenmemiş çiğ süt ithalatı

-Sağlığa zararlı esansiyel yağlar veya kimyasal ürünler içeren damıtılmış içkiler (thujone, star anise, benzoik aldehit, salisilik esterler, hyssop ve absinthe dahil). Ancak, %0,1'den fazla anason yağı içermeyen anason ve anisette likörleri ile pimpinella anisum veya allicium verum (star anise) damıtları bu kapsam dışındadır.

-Aşağıdaki tarım kimyasalları yasaklanmış mallar kapsamındadır:

- 2,4-T
- Aldrin
- Caplafol
- Chlordimeform/Chlorobenzilate/DDT

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

- Dieldrin
- 1,2-Dibromoethan (EDB)
- Flouroacetamide
- HCH
- Heptaklor
- Hekzaklorobenzen
- Lindan
- Cıva bileşikleri
- Monokrotophos (bazı formülasyonlar)
- Methamidophos
- Fosfamidon
- Metil-parathion
- Parathion

Tarım sektöründe bazı mallar ise *kısıtlanmıştır. (restricted goods)*

- İşlenmemiş taze balık (Nil Levreği ve Tilapya);
- Gübreler ve pestisitler, RSB ve REMA onayı zorunludur.
- Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler, veteriner onayı gerekir.
- Organik ürünler, ROCB sertifikası olmalıdır.
- Nesli tükenmekte olan bitki türleri,
- Büyük miktarda temel gıda ürünleri (mısır, fasulye, pirinç), gıda kıtlığı dönemlerinde MINAGRI ihracatı kısıtlayabilir.
- Orman ürünleri (kereste, odun kömürü), REMA onayı gerekir.
- Etiksiz veya yanıltıcı etiketli gıda ürünleri

Tüm liste için <https://www.rra.gov.rw/en/customs-services/importers/prohibited-and-restricted-goods> adresi ziyaret edilebilir.

İhlallerin cezaları ise şu şekildedir.

- Ağır para cezaları (10 milyon RWF veya daha fazlası),
- Mallara el konulması ve imha edilmesi,
- Tekrarlayan ihlallerde işletme lisansının iptali

Öte yandan, Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi (Rwanda FDA), 26 Mart 2025 tarihinde yaptığı açıklamada, işlenmiş gıda ithalatçılarına ve firmalarına, "yüksek riskli" gıda ürünleri için ithalat lisansı verileceğini bildirmiştir. Ayrıca, ithalat lisansı ücreti, gıda ürünlerinin değerinin %0,2'si oranında olacaktır.

Bu adım, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın (MINICOM) Ocak ayında, Ulusal Kalite Altyapısı kurumlarındaki hizmet süreçlerini basitleştirme kararının ardından geldi. Bazı ürünler için ithalat izinleri kaldırıldı, ancak Ruanda FDA, aşağıdaki "yüksek riskli gıda ürünlerinin" ülkeye girişinde ithalat lisansı zorunlu olacağını duyurmuştur.

İthalat Lisansı Gerektiren Yüksek Riskli Gıda Ürünleri

1. Zenginleştirilmiş Gıda Ürünleri

- Besin değeri artırılmış tüm gıdalar (örneğin vitamin ve mineral eklenmiş ürünler).

2. Süt ve Et Ürünleri

- Fermente süt, aromalı süt, pastörize süt, UHT süt, tatlandırılmış yoğunlaştırılmış süt, yoğurt, dondurma.
- Süt tozları, krema tozları, tereyağı, ghee, peynir ve işlenmiş peynir ürünleri.
- Sosisler ve konserve etler.

3. İşlenmiş Yumurta Ürünleri

- Yumurta tozu, pastörize sıvı yumurta, mayonez.

4. İşlenmiş Balık ve Deniz Ürünleri

- Balık sosisleri, balık unu, konserve balık, işlenmiş deniz ürünleri.

5. İçecekler

- Alkollü içecekler, şaraplar, bitki aromalı alkollü içecekler, muz veya tahıl bazlı alkollü içecekler, damıtılmış içkiler.
- İçme suyu, gazlı içecekler, meyve ve sebze suları, enerji içecekleri.

6. Özel Beslenme Amaçlı Gıdalar

- Bebek mamaları, tıbbi amaçlı formüller, büyüme destekleyici gıdalar, kilo kontrol ürünleri, terapötik gıdalar.

7. Gıda Takviyeleri ve Benzeri Ürünler

- Vitaminler, mineraller, amino asitler, probiyotikler, enzim takviyeleri.

8. Yağlar

- Zeytinyağı.

9. Kompozit Gıda Ürünleri

- Hem hayvansal hem de bitkisel işlenmiş ürünlerin karışımını içeren gıdalar.

10. İşlenmiş GDO'lu Gıda Ürünleri

- Genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) içeren işlenmiş gıdalar.

Ruanda FDA, ayrıca "Yüksek riskli gıda ürünleri listesini gerektiğinde güncelleme hakkını saklı tutacağını ithalatçıların, ilgili düzenlemelere uygun şekilde gereksinimleri yerine getirmesi gerekeceğini belirtmiştir. Daha da detaylı bilgi için;

- Rwanda Standards Board (RSB) <https://www.rsb.gov.rw> ve
- MINAGRI <https://www.minagri.gov.rw> resmi sitelerini ziyaret edebilirsiniz.

6. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN TEHDİTLER

Ruanda'nın yaş sebze ve meyve sektörü, ülkenin tarımsal ihracatının çeşitlendirilmesi, kırsal gelirlerin artırılması ve ithal ikamesi açısından önemli potansiyel taşımaktadır. Ülkenin farklı rakımlara sahip agro-ekolojik bölgeleri, uygun iklim koşulları, su kaynakları ve yıl boyunca üretim imkânı, horticulture sektörünü rekabetçi hale getirebilecek önemli avantajlardır. Ruanda'nın resmi kaynakları da sebze, meyve, sert kabuklu yemişler ve çiçekleri sektörün temel alt grupları olarak tanımlamakta ve sektörün hem bölgesel hem de uluslararası pazarlarda büyüme potansiyeline dikkat çekmektedir.

Fakat, sektörün mevcut üretim potansiyelinin ticari değere ve sürdürülebilir ihracata dönüştürülmesinin önünde önemli **yapısal kısıtlamalar** bulunmaktadır. Yukarıda incelenen 2023–2025 üretim verileri bu durumu açık şekilde ortaya koymaktadır. **Sebze üretimi** 2023 yılında yaklaşık **383.733 ton**, 2024 yılında **389.462 ton** ve 2025 yılında **398.804 ton** seviyesine yükselmiştir. **Meyve üretimi** ise aynı dönemde yaklaşık **48.640 tondan 52.469 tona ve 58.238 tona** çıkmıştır. Dolayısıyla üç yıllık dönemde sebze üretiminde yaklaşık **%4**, meyve üretiminde ise yaklaşık **%20** artış gerçekleşmiştir. Ancak üretimdeki bu artışın ihracata ve yüksek katma değerli ticarete aynı ölçüde yansıtılabilmesi için tedarik zincirinin üretim sonrası aşamalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

-Yaş sebze ve meyve sektöründeki **en temel tehdit**, **ürünlerin hasattan sonra yeterince hızlı soğutulamaması, uygun şekilde sınıflandırılmaması, paketlenememesi ve taşınamamasıdır**. Dünya Bankası'nın Ruanda değerlendirmesine göre sebze ve meyvelerde hasat sonrası kayıplar **%20–49** gibi yüksek seviyelere ulaşabilmekte; yetersiz soğuk depolama ve tedarik zinciri altyapısı sektörün temel darboğazları arasında bulunmaktadır.

2024/25 döneminde Kigali'deki NAEB packhouse tesisinde **3.922 ton** taze ürün işlenmiş; bunun **%66'sı** ihraç edilirken **%27'si** iç piyasada satılmış ve yaklaşık **%7'si atık olarak kaydedilmiştir**. Aynı dönemde kapasiteyi artırmak amacıyla 12 tonluk yeni bir soğutmalı kamyon devreye alınmıştır.

Bu veriler, üretim artışının tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Çiftlikte üretilen ürünün ihracat pazarına ulaşıncaya kadar sıcaklık kontrollü biçimde muhafaza edilememesi; ürün kalitesinin düşmesine, raf ömrünün kısılmasına ve ihracatçıların fiyat indirimi yapmak zorunda kalmasına yol açmaktadır. Ruanda bu sorunu çözmek amacıyla 2024 yılında ihracatçılara dokuz adet soğutmalı kamyonun teslim edilmesi gibi yatırımlar gerçekleştirmiştir. Ancak mevcut gelişmeler, ülke genelinde **çiftlik–toplama merkezi–packhouse–havaalanı–ithalatçı** bağlantısını kapsayan tam entegre bir soğuk zincirin hâlen geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu durum aynı zamanda önemli bir **ticari fırsat alanıdır**.

-Sektörün **ikinci önemli kısıtlaması**, üretimin büyük ölçüde **küçük ölçekli çiftçiler tarafından gerçekleştirilmesidir**. Küçük üreticilerin çok sayıda ve dağınık olması, ihracatçının aynı anda yeterli miktarda, aynı kalite standardında ve aynı hasat döneminde ürün tedarik etmesini zorlaştırmaktadır. Ruanda'nın resmi strateji belgelerinde de küçük ölçekli üreticilerin büyük hacimleri gerekli kalite standartlarında bir araya getirmekte zorlandığı ve uluslararası pazarlardaki SPS gerekliliklerini karşılamamanın önemli bir sorun olduğu belirtilmektedir. Bu durum özellikle Avrupa, Körfez ülkeleri veya yüksek standart talep eden diğer pazarlara ihracatta önem kazanmaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

-İhracat açısından **üçüncü önemli tehdit**, kalite ve gıda güvenliği standartlarının karşılanmasıdır. Yaş meyve ve sebzeler doğrudan tüketildiğinden; pestisit kalıntıları, mikrobiyolojik güvenlik, hijyen, izlenebilirlik, ambalajlama ve bitki sağlığı gereklilikleri büyük önem taşımaktadır.

NAEB, 2025 yılında avokado değer zincirindeki üretici, kooperatif, toplayıcı, taşıyıcı ve ihracatçıların hasat zamanı, sınıflandırma, ambalajlama, soğuk zincir, taşıma ve dokümantasyon kurallarına uymalarını sağlamak amacıyla ülke çapında bilgilendirme kampanyası yürütmüştür. Bu durum, kalite ve ihracat prosedürlerine uyumun sektörün öncelikli sorunlarından biri olmaya devam ettiğini göstermektedir.

2025 yılında Specialized Export Quality Infrastructure'nın (SEQI) kurulması ise önemli bir olumlu gelişmedir. Tesis, laboratuvar testleri, sertifikasyon ve uygunluk hizmetleri sağlayarak Rwanda'nın ihracat ürünlerinin uluslararası standartlara uyumunu artırmayı amaçlamaktadır.

Bununla birlikte Ruanda Standards Board'un 2026–2030 strateji belgesinde **GAP/organik sertifikasyon eksikliği, test kapasitesinin sınırlı olması, bazı sertifikasyon alanlarının kapsamının yetersizliği ve standartlara ilişkin özel sektör farkındalığının düşük olması** hâlen sorun olarak belirtilmektedir.

Bu durum özellikle küçük üreticiler için maliyet yaratmaktadır. Sertifikasyon, laboratuvar analizi, izlenebilirlik sistemi ve uygun ambalajlama gereklilikleri yerine getirilmediğinde ürün yüksek fiyatlı ihracat pazarlarına giremeyebilmekte veya indirimli fiyatla satılabilmektedir.

-Yaş sebze ve meyve sektöründeki önemli tehditlerden biri de **bitki hastalıkları ve zararlılardır**. 2026 yılında yayımlanan bir araştırmaya göre hastalıklar Rwanda horticulture sektörünün yeterince ele alınmamış önemli verimlilik kısıtlarından biri olup, bazı küçük üreticiler potansiyel verimlerinin önemli bir bölümünü kaybedebilmektedir. Bu durum üretim miktarındaki artışın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Örneğin sebze üretiminin 2023–2025 döneminde yaklaşık 384 bin tondan 399 bin tona yükselmesi olumlu olmakla birlikte, hastalıkların kontrol altına alınamaması halinde gelecekteki üretim artışları sınırlanabilir. Bu nedenle kaliteli tohum, biyolojik mücadele, entegre zararlı yönetimi, bitki besleme, toprak analizi, modern sulama ve tarımsal danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

-Ruanda yaş sebze ve meyve sektörü açısından bir diğer önemli tehdit **iklim değişikliğidir**. Üretimin önemli bölümünün yağışa bağlı olması; kuraklık, aşırı yağış, sel, erozyon ve sıcaklık değişimlerini üretim üzerinde doğrudan etkili hale getirmektedir. 2026 yılında yayımlanan bir değerlendirmeye göre Rwanda'nın tarımsal-gıda sistemi iklim değişkenliğine karşı yapısal olarak oldukça hassastır ve olası hava şoklarının horticulture sektörünü diğer birçok tarımsal alandan daha fazla etkileyebileceği belirtilmektedir.

Özellikle Doğu ve Güney bölgelerinde sulama altyapısının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kuraklık yalnızca üretim miktarını azaltmamakta, aynı zamanda ihracatçının müşterisine taahhüt ettiği miktarı zamanında sağlayamamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle **seracılık, damla sulama, yağmur suyu hasadı, iklim kontrollü üretim, dayanıklı tohum çeşitleri ve tarım sigortası gibi çözümler** sektörün geleceği açısından önem kazanmaktadır. Ruanda'nın 2026 yılında greenhouse crop insurance uygulamasını başlatması da bu riskin politika gündeminde olduğunu göstermektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

-Yaş sebze ve meyvenin en önemli özelliği **bozulabilir olmasıdır**. Bu nedenle ihracatta lojistik maliyetinin yanı sıra taşıma süresi de ürünün nihai fiyatını ve kalitesini belirlemektedir. Ruanda'nın denize kıyısı bulunmaması, uluslararası pazarlara erişimde ek lojistik maliyet yaratmaktadır. Özellikle uzak pazarlara yapılan taze ürün ihracatında hava kargo kapasitesi ve maliyeti kritik hale gelmektedir. Ruanda'nın yeni hava bağlantıları taze tarım ürünlerinin ihracatını desteklemiş olsa da post-harvest lojistik hâlen sektörün temel sorunları arasındadır. Bu nedenle ihracatın yalnızca Avrupa gibi uzak ve yüksek maliyetli pazarlara odaklanması yerine **DRC, Burundi, Uganda, Güney Sudan ve diğer Doğu Afrika pazarları** ile bölgesel ticaretin geliştirilmesi de önemlidir. Ruanda'nın resmi horticulture stratejisi de bölgesel pazarları ve işlenmiş horticulture ürünlerini önemli fırsat alanları olarak değerlendirmektedir.

Sonuç olarak Ruanda'nın yaş sebze ve meyve sektöründe temel problem **üretim kapasitesinin yetersizliğinden ziyade, üretimin ticari olarak kaliteli ve sürekli bir ürüne dönüştürülmesi ve pazara ulaştırılmasıdır**. 2023–2025 döneminde sebze üretiminin yaklaşık **383,7 bin tondan 398,8 bin tona**, meyve üretiminin ise **48,6 bin tondan 58,2 bin tona** yükselmesi sektörün üretim tarafında büyüme potansiyelini ortaya koymaktadır.

Ancak yüksek hasat sonrası kayıplar, soğuk zincir eksikliği, küçük ve parçalı üretim yapısı, hastalıklar, sertifikasyon maliyetleri, izlenebilirlik eksiklikleri, iklim riskleri ve lojistik maliyetleri bu büyümenin ihracat gelirine tam olarak dönüşmesini engelleyen temel unsurlardır.

Bu çerçevede **Türkiye açısından tehditlerden çok fırsatların öne çıktığı** değerlendirilmektedir. Rwanda'nın yaş meyve ve sebze sektörünün ihtiyaç duyduğu alanlar, Türk firmalarının güçlü olduğu **sulama sistemleri, tarım makineleri, seracılık teknolojileri, soğuk hava depoları, frigorifik taşıma, gıda işleme, paketleme, sınıflandırma, kurutma, tarımsal girdiler ve agro-processing** sektörleriyle doğrudan örtüşmektedir.

Özellikle Ruanda'da üretim miktarının artmasına rağmen ürünlerin önemli bölümünün düşük katma değerle pazarlanması, **üretimden ziyade değer zincirine yatırım yapılması gerektiğini** göstermektedir. Bu nedenle Türk firmaları açısından sadece yaş sebze ve meyve ticareti değil; üreticiden ihracatçıya kadar bütün zinciri kapsayan **teknoloji transferi, ekipman satışı, ortak yatırım, sözleşmeli üretim ve agro-processing projeleri** daha yüksek potansiyel taşımaktadır.

Dolayısıyla Rwanda yaş sebze ve meyve sektöründeki temel tehditler, doğru teknoloji ve yatırım politikalarıyla aynı zamanda **Türkiye açısından ticari fırsata dönüştürülebilecek yapısal eksiklikler** niteliğindedir.

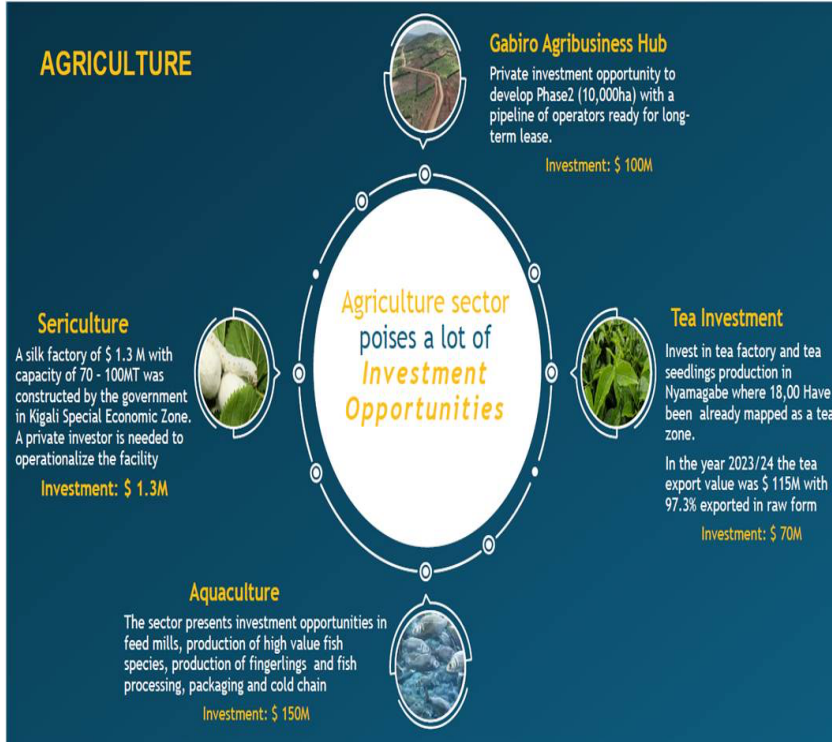
Özellikle Rwanda'nın ihracata dayalı, teknoloji yoğun ve katma değerli tarıma geçiş hedefi dikkate alındığında, önümüzdeki dönemde yaş meyve-sebze sektöründe **soğuk zincir, işleme, paketleme, sertifikasyon ve ihracat lojistiği** alanlarının en fazla yatırım çekmesi beklenen alt sektörler arasında yer alacağı değerlendirilmektedir.

7. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN FIRSATLAR VE ÖNERİLER

Ruanda'nın yaş sebze ve meyve sektöründe üretim kapasitesinin artması, buna karşın hasat sonrası kayıplar, soğuk zincir eksiklikleri, sınıflandırma ve paketleme altyapısının yetersizliği, sertifikasyon maliyetleri ve lojistik sorunların devam etmesi, **Türk ihracatçıları açısından önemli ticari fırsatlar** ortaya çıkarmaktadır. Özellikle üretimin 2023–2025 döneminde artış göstermesi, önümüzdeki dönemde yalnızca tarımsal ürün ticaretinin değil, üretimden ihracata kadar olan değer zincirine yönelik ekipman ve teknoloji talebinin de artabileceğine işaret etmektedir.

Somut fırsatlar ve öneriler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir.

-Gabiro Tarım İşletmeleri

Merkezi: 10.000 hektarlık 2.

Aşamanın geliştirilmesi için özel yatırım fırsatı vardır.. Uzun vadeli kiralama için hazır operatörlere ihtiyaç vardır.

Gerekli Yatırım: 100 Milyon \$

-Çay Yatırımı: Nyamagabo'da çay fabrikası ve çay fidanı üretimine yatırım yapın. Burada 18.000 hektarlık alan çay bölgesi olarak belirlenmiştir. 2023/24 yılında çay ihracat değeri 115 milyon \$ olup, %97,3'ü ham formda ihraç edilmiştir. **Gerekli Yatırım:70 Milyon \$**

-İpekçilik:Hükümet tarafından Kigali Özel Ekonomik

Bölgesi'nde 70-100 milyon kapasiteli 1,3 milyon \$ değerinde bir ipek fabrikası inşa edilmiştir.. Tesisi faaliyete geçirmek için özel bir yatırımcı aranmaktadır. **Gerekli Yatırım: 1,3 Milyon \$**

Su Ürünleri Yetiştiriciliği: Sektör, yem fabrikaları, yüksek değerli balık türlerinin üretimi, yavru balık üretimi, balık işleme, paketleme ve soğuk zincir alanlarında yatırım fırsatları sunmaktadır. **Gerekli Yatırım: 150 Milyon Dolar**

Maize Farm

In 2020, the domestic demand for maize was 677 MT while the domestic production can only supply up to 604 MT, highlighting the opportunity for private sector to invest and increase production for local market.

Potential Company & Project Overview

- Farms focusing on maize cultivation and production.
- The investor will possess the technology that can reduce the land-intensive nature of maize cultivation, while being able to transfer knowledge to farmers.

Key Products with Potential

Hybrid maize will be cultivated in suitable land with good farming practices to increase average maize production to 2.3 tonnes per Ha, compared to average production of local varieties of 1.7 tonnes per Ha.

Investment Required - 5,000,000,000 RWF

MISIR

Ruanda'da yerel mısır talebi 677 bin ton iken, yerel üretim ancak 604 bin ton seviyesinde kalmıştır. Bu durum, özel sektör için yerel pazarı beslemek amacıyla üretimi artırmaya yönelik yatırım fırsatları olduğunu göstermektedir. Mısır yetiştiriciliği ve üretimine odaklanan çiftlikler **Potansiyelli Ana Ürünler:** Uygun arazilerde ve iyi tarım uygulamalarıyla hibrit mısır yetiştiriciliği yapılarak, ortalama verim hektar başına 1.7 ton olan yerel çeşitlerin aksine, hektar başına 2.3 ton verim elde edilebilecektir. **Gerekli Yatırım Tutarı:5.000.000.000 RWF.**

Sorghum Farm

Despite sorghum being an important cereal in Rwanda, production of low yielding varieties of sorghum have failed to meet local demands, resulting in imports of the product amounting to USD 4.8 mil in 2019.

Potential Company & Project Overview

- Farms focusing on sorghum cultivation and production.
- The investor will possess the technology that can reduce the land-intensive nature of sorghum cultivation, while being able to transfer knowledge to farmers.

Key Products with Potential

Sorghum will be cultivated in suitable land with improved seeds and good farming practices to increase average sorghum production to 1.2 tonnes per Ha.

Investment Required - 4,000,000,000 RWF

DARI

Ruanda'da darı önemli bir tahıl olmasına rağmen yerel talebi karşılayamamıştır.

- Darı yetiştiriciliği ve üretimine odaklanan çiftlikler

•Potansiyelli Ana Ürünler:

Uygun arazilerde ve iyi tarım uygulamalarıyla darı yetiştiriciliği yapılarak, ortalama verim hektar başına 1.2 tona çıkarılabilecektir.**Gerekli Yatırım Tutarı:4.000.000.000 RWF**

Wheat Farm

In 2020, Rwanda spent over USD 44 million on importing more than 177,740 tonnes of wheat to satisfy local demand, highlighting the opportunity for private sector to invest and increase production for local market.

Potential Company & Project Overview

- Farms focusing on wheat cultivation and production.
- The investor will possess the technology that can reduce the land-intensive nature of wheat cultivation, while being able to transfer knowledge to farmers.

Key Products with Potential

Wheat will be cultivated in suitable land with good farming practices to increase average wheat production.

Investment Required - 4,200,000,000 RWF

BUĞDAY :Yatırım Detayları:

- Buğday yetiştiriciliği ve üretimi
- Teknoloji destekli verim artışı
- **Gerekli Yatırım: 4.200.000.000 RWF**

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Bean Farm

The global edible beans market size was valued at USD 15,873.28 million in 2020 and is projected to reach USD 19.866 billion by 2028, growing at a CAGR of 2.96% from 2021 to 2028

Potential Company & Project Overview

- Farms focusing on beans cultivation and production.
- The investor will possess the technology that can reduce the land-intensive nature of beans cultivation, while being able to transfer knowledge to farmers.

Key Products with Potential

Varieties of beans (e.g. bush beans, climbing beans) will be cultivated on suitable land with good farming practices with average production of 2 tonnes per Ha for bush beans and 3.5 tonnes per Ha for climbing beans

Investment Required - 7,465,000,000 RWF

FASULYE

Yatırım Detayları:

- Çalı fasulyesi (hektarda 2 ton)
- Tırmanıcı fasulye (hektarda 3,5 ton)

- **Gerekli Yatırım:**
7.465.000.000 RWF

Potato Production

Rwanda is the sixth largest producer of potatoes in Africa, with two types of potatoes being produced – sweet potatoes and regular potatoes. The export-import activities for potatoes has been fluctuating as evidenced by the vast range of its trade balances.

Potential Company & Project Overview

- Farm and production facility for potatoes and sweet potatoes, with the potential to be involved in value-adding activities such as potato crisps, potato fries, and animal feed.

Key Products with Potential

- Potatoes
- Sweet Potatoes
- Potato Crisps
- Potato Fries
- Animal Feed

Investment Required - 5,700,000,000 RWF

Potatoes could be a significant commercial opportunity, especially in value-added products.

PATATES

Ruanda Afrika'nın 6. büyük patates üreticisidir.

Yatırım Detayları:

- Patates ve tatlı patates üretimi
- Katma değerli ürünler (cips, kızartma, hayvan yemi)

- **Gerekli Yatırım:**
5.700.000.000 RWF

Avocado Farm

Rwanda has a distinct advantage in avocados due to its climate and existing large number of growers, however Small Holder Farmers (SHF) tend to grow local varieties that are not of export quality (Hass/Fuerte) thus limiting export potential and sales revenue.

Potential Company & Project Overview

- A large-scale avocado farm focusing on the production of Fuerte variety for local consumption and Hass variety for export to Europe.
- Potential locations are Gisagara, Huye, Nyagatare, Nyanza and Ruzizi Districts which have the suitable agronomic conditions for avocados.

Key Products with Potential

- **Fuerte variety:** Currently the dominant variety grown in Rwanda but is losing market share in the European market.
- **Hass variety:** Accounts for 80% of all avocados consumed around the world, including the European market.

Investment Required - 3,696,000,000 RWF

Over 15,000 hectares of SHF lands are used for avocados and with increasing global demand, Rwanda has the potential to expand the export of avocados.

AVOKADO

Yatırım Detayları:

İhracat kalitesinde Hass çeşidi

- Yerel tüketim için Fuerte çeşidi

- **Gerekli Yatırım: 3.696.000.000 RWF**

Rice Processing

Similar to dairy, rice is an important source of nutrition and a key resource for food security in Rwanda. However, its prioritisation as a key investment opportunity is due to the need for Rwanda to recapture its domestic market given its high import bill.

Potential Company & Project Overview

- The investor is recommended to be an innovative company with expertise in not only processing of rice, but food safety standards, among others.

Key Products with Potential

- Rice Processing
- Rice Straw
- Paddy Field

Investment Required - 7,000,000,000 RWF

Value-added activities in rice is a huge commercial opportunity that has yet to be tapped into its full potential.

PİRİNÇ İŞLEME

Ruanda yüksek miktarda pirinç ithal etmektedir.

Yatırım Detayları:

- Pirinç işleme tesisi
- Katma değerli ürünler

- Gerekli Yatırım: 7.000.000.000 RWF

Organic Fertiliser Production

In 2019, Rwanda's imports of fertiliser amounted to USD 49.6 million, highlighting the need to reduce import reliance by attracting private investments in producing fertiliser locally, as per MINAGRI National Fertiliser Policy.

Potential Company & Project Overview

- An organic fertiliser production plant
- The investor will possess the technology to produce organic fertilisers from organic waste that can increase the productivity of the agriculture sector while enhancing soil health.

Key Products with Potential

- Organic waste
- Organic fertiliser

The company will focus on converting organic waste (e.g. poultry feathers, animal bones, skins) into 20 mil liters of organic fertiliser per annum.

Investment Required - 25,690,000,000 RWF

Domestic production of fertiliser would enhance Rwanda's agricultural productivity, food security and reduce reliance on imported and chemical fertilisers.

ORGANİK GÜBRE ÜRETİMİ

2019'da 49,6 milyon \$ gübre ithalatı yapıldığı için için potansiyelli ürünler arasındadır.

Yatırım Detayları:

- Organik atıklardan gübre üretimi
- Yıllık 20 milyon litre kapasite

- Gerekli Yatırım: 25.690.000.000 RWF

Seed Multiplier Company

Agriculture in Rwanda still heavily relies on traditional seeds which contributes to lower yield per harvest and makes their produce vulnerable to diseases. Seed multipliers are crucial to scale up new disease-resistant crops that are also more productive. Additionally, more seed multipliers are required to liberalise the industry to ensure competitive pricing.

Potential Company & Project Overview

- A seed multiplier company focusing on scaling up seeds that are more resilient and productive for crops that are traditionally farmed and important for Rwandan food security.
- Crops to be focused on are staple crops and high value export crops.

Key Products with Potential

- Maize
- Cassava
- Peas
- Beans

Investment Required - 2,500,000,000 RWF

The market is vast for seed multiplier companies.

TOHUM ÇOĞALTMA

Pazar Analizi:
Geleneksel tohumlar verimi düşürüyor.

Yatırım Detayları:

- Hastalığa dayanıklı tohum üretimi
- Mısır, manyok, bezelye, fasulye

- Gerekli Yatırım: 2.500.000.000 RWF

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

Bu somut fırsat ve öneriler haricinde ihracatçılarımız açısından öne çıkan ilk fırsat alanı **soğuk zincir ve hasat sonrası teknolojileridir**. Ruanda'da yaş sebze ve meyvelerde hasat sonrası kayıpların yüksek olması ve çiftlikten ihracat noktasına kadar sıcaklık kontrollü lojistik altyapısının henüz tam olarak gelişmemiş bulunması; soğuk hava depoları, frigorifik araçlar, ön soğutma sistemleri, sıcaklık takip ekipmanları ve paketlenme çözümlerine yönelik talep yaratmaktadır. Türk firmalarının bu alanda yalnızca ürün satışı yerine **kurulum, teknik servis, bakım ve eğitim hizmetlerini birlikte sunmaları** pazara giriş açısından avantaj sağlayabilir.

İkinci önemli fırsat **seracılık, sulama ve iklim kontrollü üretim teknolojileridir**. İklim değişikliği, kuraklık ve düzensiz yağışların üretim üzerindeki etkisinin artması; damla sulama, yağmur suyu hasadı, sera sistemleri, dayanıklı tohum çeşitleri ve tarımsal verimliliği artıran teknolojilere olan ihtiyacı güçlendirmektedir. Bu kapsamda Türk firmalarının **sulama sistemleri, sera ekipmanları, tarım makineleri ve tarımsal teknoloji çözümlerini** Ruanda pazarında tanıtması ve yerel üreticilerle pilot projeler geliştirmesi değerlendirilebilecek seçenekler arasındadır.

Üçüncü fırsat alanı **işleme, paketlenme ve katma değerli tarımsal ürünlerdir**. Ruanda'nın temel sorunlarından biri, artan üretimin yüksek katma değerli ihracata yeterince dönüştürülememesidir. Bu nedenle meyve ve sebzelerin yalnızca taze olarak ihraç edilmesi yerine; kurutulmuş meyve-sebze, meyve suyu, püre, konserve ve diğer işlenmiş ürünlere dönüştürülmesi ihracat değerinin artırılmasına katkı sağlayabilir. Türk firmaları açısından **kurutma makineleri, sınıflandırma ve paketlenme hatları, gıda işleme ekipmanları ve agro-processing tesisleri** önemli iş birliği alanları oluşturabilir.

Diğer taraftan **sertifikasyon, laboratuvar ve izlenebilirlik hizmetleri** de ihracatçılarımız açısından değerlendirilebilecek bir alandır. Ruanda'da uluslararası pazarlara erişimde GAP ve organik sertifikasyon, laboratuvar kapasitesi, izlenebilirlik ve standartlara uyum konularında eksiklikler bulunmaktadır. Türk firmalarının bu alanda **laboratuvar ekipmanları, kalite kontrol sistemleri, izlenebilirlik yazılımları ve sertifikasyon süreçlerine yönelik teknik çözümler** sunması mümkün görünmektedir.

Pazar seçimi açısından ise ihracatçılarımızın yalnızca Avrupa gibi uzak ve yüksek maliyetli pazarlara odaklanmak yerine **Doğu ve Orta Afrika bölgesindeki yakın pazarlara** yönelik strateji geliştirmeleri önerilmektedir. DRC, Burundi, Uganda ve Güney Sudan gibi pazarlara yönelik bölgesel ticaretin geliştirilmesi, taşıma mesafesi ve lojistik maliyetlerin azaltılması açısından avantaj sağlayabilir.

Bu çerçevede Türk ihracatçıların Ruanda pazarına **tek seferlik ürün satışı yerine uzun vadeli iş ortaklığı modeliyle** yaklaşmaları önem taşımaktadır. Yerel distribütörlerle iş birliği yapılması, üretici kooperatifleriyle doğrudan temas kurulması, ortak yatırım ve sözleşmeli üretim modellerinin değerlendirilmesi ve teknik servis ağlarının oluşturulması pazarda kalıcılığı artırabilir.

Sonuç olarak, Ruanda yaş sebze ve meyve sektöründe ihracatçılarımız açısından fırsatlar ağırlıklı olarak **soğuk zincir, sulama ve seracılık, tarım makineleri, paketlenme, gıda işleme, kurutma, kalite kontrol, sertifikasyon ve agro-processing alanlarında** yoğunlaşmaktadır. Üretim kapasitesindeki artışın devam etmesi halinde bu alanlarda ekipman ve teknoloji talebinin de artması beklenmektedir. Bu nedenle Türk firmalarının pazara yalnızca mal ihracatı perspektifiyle değil, **teknoloji transferi, proje bazlı satış, ortak yatırım ve değer zincirinin tamamına yönelik çözümler** sunma yaklaşımıyla girmeleri önerilmektedir.

8. FAYDALI LINKLER VE KAYNAKÇA

- [1].Rwanda Development Board (RDB), Invest in Remarkable Rwanda.
[Home - Official Rwanda Development Board \(RDB\) Website](#)
- [2].GIZ, Partnership Ready Rwanda: Food- and Agro-processing
[giz2021_en_Partnership_Ready_Rwanda_Food_Processing.pdf](#)
- [3].Rwanda Agriculture Board (RAB) [rab.gov.rw](#)
- [4].Ministry of Agriculture and Forestry (MINAGRI). <https://www.minagri.gov.rw>
- [5].National Institute of Statistics of Rwanda, National Accounts (2024)
<https://statistics.gov.rw/datasource/formal-external-trade-goods-report>
- [6].Ruanda İhracat Geliştirme Kurulu (NAEB - National Agricultural Export Development Board)
<https://www.naeb.gov.rw/publications/reports>
- [7]. Ruanda Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MINICOM). www.minicom.gov.rw
- [8].NISR, Agricultural household survey, annual report 2020 [Rwanda - Agricultural Household Survey 2020 - Overview](#)
- [09].NISR, Labour force survey, annual report 2023 [Labour Force Survey | National Institute of Statistics Rwanda](#)
- [10].NISR Labour force survey annual report 2024 [Labour Force Survey | National Institute of Statistics Rwanda](#)
- [11].The future of work in African agriculture: Trends and drivers of change, ILO, December 2017
- [12].Ministry of Trade and Industry(<https://www.minicom.gov.rw/>)
- [13].Rwanda Standards Board(<https://www.rsb.gov.rw/>)
- [14].MINAGRI, Strategic Plan for Agriculture Transformation (2018-24), June 2018
- [15].Ruanda Özel Sektör Federasyonu (PSF - Private Sector Federation Rwanda) www.psf.org.rw
- [16].Ruanda Ulusal Tarım İhracat Geliştirme Kurulu (NAEB - National Agricultural Export Development Board) www.naeb.gov.rw
- [17].PSF, [Microsoft Word - 20220412 Agro-processing sector Report Final Report March 2022.docx](#)
- [18].Ruanda Merkez Bankası <https://www.bnr.rw>
- [19].Doğu Afrika Birliği Ortak Gümrük Tarifesi <https://kra.go.ke/images/publications/EAC-CET-2022-VERSION-30TH-JUNE-Fn.pdf>
- [20].Ruanda Tarım Sektörü Raporuna <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/ruanda/raporlar>
- [21].Vizeler, <https://www.migration.gov.rw/visa/>
- [22].Kigali Büyükelçiliği, <https://kigali-emb.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/390832>
- [23].Seyahat Sağlığı, <http://www.seyahatsagligi.gov.tr>
- [24].Dünya Sağlık Örgütü, <http://www.who.int/csr/disease/yellowfev/en/>

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

- [25].Ruanda İş Süreçleri, <https://businessprocedures.rdb.rw/>
- [26].Ruanda İşgücü Anketi ([Labour Force Survey Annual Report 2023 | National Institute of Statistics Rwanda](#))
- [27].RRA(Rwanda Revenue Authority) resmi sitesi <https://www.rra.gov.rw>
- [28].Ruanda Tarifler, (<https://rwandatrade.rw/Tariffs?l=en>)
- [29].Ruanda Sosyal Güvenlik Kurumu, <https://www.rssb.rw>
- [30].Rwanda Public Procurement Authority (RPPA), <https://www.rppa.gov.rw>
- [31]. World Investment Report 2024 <https://unctad.org/wir>
- [32]. UNCTAD FDI/MNE database. <https://unctad.org/fdistatistics>
- [33]. World Investment Report 2023, <https://unctad.org/publication/world-investment-report>
- [34]. Rwanda Development Board (RDB), <https://www.rdb.rw>
- [35]. Ruanda Yargı Portalı <https://www.judiciary.gov.rw>
- [36]. Visit Rwanda [Visit Rwanda](#)
- [37]. Şirket Kurma Prosedürleri, [Business Procedures](#)
- [38]. Ruanda Hükümeti, [Government Portal](#)
- [39]. Göç İdaresi, [Rwanda Directorate General of immigration and Emigration](#)
- [40]. Ruanda Standartlar Kurulu, [Rwanda Standard Board](#)
- [41]. Temizlik ve Su Kurumu, [Water and Sanitation Corporation](#)
- [42]. Ruanda Enerji Kurumu, [Rwanda Energy Group](#)
- [43]. Ruanda Convention Büro, [Rwanda Convention Bureau](#)
- [44]. Kigali Uluslararası Finans Merkezi, [Kigali International Financial Center](#)
- [45]. Ruanda Savunma Bakanlığı, [Ministry of Defence \(MOD\)](#) <https://www.mod.gov.rw/>
- [46]. Ruanda Eğitim Bakanlığı, <https://www.mineduc.gov.rw/>
- [47]. Ruanda Çevre Bakanlığı, <https://www.environment.gov.rw/>
- [48]. Ruanda Sosyal Güvenlik Kurumu, <https://rssb.rw/>
- [49]. Rwanda Ulusal İstatistik Kurumu, <https://statistics.gov.rw/>
- [50]. Ruanda Dışişleri Bakanlığı, <https://www.minaffet.gov.rw/>
- [51]. Ruanda Sağlık Bakanlığı, <https://www.moh.gov.rw/>
- [52]. Ruanda Bilgi Teknolojileri ve Yenilik Bakanlığı, <https://www.minict.gov.rw/>
- [53]. Ruanda Altyapı Bakanlığı, Ministry of Infrastructure <https://www.mininfra.gov.rw/>
- [56]. Ruanda Yerel Hükümet Bakanlığı, <https://www.minaloc.gov.rw/>
- [57]. Ruanda Başkanlık Ofisi, www.presidency.gov.rw
- [58].Ruanda Kooperatifler Ajansı, <https://www.rca.gov.rw/>

Kigali, Ekipanet Mubashiriz

EK: 1: AGRO PROCESSING SECTOR COMPANY LIST

Sıra	Firma İsmi	Ürün	Telefon	Web Adresi İletişim
1	AgroPy Ltd	Liquid and powder organic pyrethrum	(+250)788384856	www.agropyld.com
2	Asil Natural oils	Moringa oil	(+250)788382999	www.asilioils.com
3	Azania Group	Wheat	(+250)763605775	www.azaniagroup.com
4	Bakressa GrainMill (AZAM)	Wheat flour	(+250)783 001 968	www.bakhresa.com
5	Bralirwa ltd	Beer and Soft beverages	+250252 587200	www.bralirwa.com
6	BRIOCHE	Premium frozen bakery-pastry goods	(+250)723124380	
7	Green Harvest	Chili sauce	(+250)788455362	www.sabana.info
8	H2O Ventures	Gorilla Honey		www.h2ovp.com
9	Horizon Sopyrwa	Refined pyrethrum products	(+250) 788219181	www.sopyrwa.com
10	ICM Agribusiness Sarl	Rice	(+250) 788300180	www.luckirice.com
11	Ikirezi Natural	Geranium, Patchouli, Lemongrass, Eucalyptus and targeted oil	(+250)788305593	www.ikirezi.com
12	Inyange Industries	Mineral water, juice and milk products	(+250)788161900	www.inyangeindustries.com
13	Kinazi Cassava Plant	Cassava flour	(+250)788612993	www.kcp.rw
14	Minoterie import and export (MINIMEX sa)	Maize flour	(+250) 7863 400 19, (+250)78 8304626	www.minimex.co.rw
15	Multisector Investment Group	Honey	(+250) 788308112	www.mig-rw.com
16	Rwanda Honey	beeswax candles	(+250)786131 022/	www.rwandahoney.com
17	Shekina	Foodstuffs	(+250) 788592198	www.akezashekina.rw
18	Skol brewery Ltd	Beer and soft drinks	(+250) 788381640	www.skolinterantional.com

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

19	Sosoma Industries Limited	Soya, Maize and Sorghum flour	(+250) 788384189	www.sosoma.rw
20	Speranza Group Ltd	Gin, Coffee rum, Waragi, Vodka, Golden Sherry	+250788 301623	www.speranzarwanda.com
21	Stevia life	Stevie dry leaves	(+250)788619800	www.stevalife.com
22	The Apiary	Natural Honey	info@theapiary.sg	https://www.theapiary.sg/
23	Urwibutso Enterprise	Juice, Wine, bakery and pepper products	(+250)0788302999	www.sinarwanda.com

EK:2 SEBZE MEYVE COMPANY LIST				
Sıra	Name	Product	Contact Information	E-Mail
1	ABCD GREAT LIFE Ltd	Chilli	Tel: (+250)788441094	mahoroannie@gmail.com
2	ACC EXPORT Ltd	Flowers	Tel; (+250)788501601	accexpress.rwanda@gmail.com
3	Agrilec Limited	French Beans	Tel: (+250) 788353011	agrilecltd@gmail.com
4	Agri Solution Ltd	Avocado, Passion fruits	Tel: (+250) 785743444	tujoel.joel@gmail.com
5	ALMOND GREEN FARM Ltd	Pepper	Tel: (+250)781165894	rukundorob@gmail.com
6	AN Hinga ltd	French Beans, Chilli	Tel: (+250) 781467148	ruti.gass1@gmail.com
7	Bahage Food Ltd	Hot pepper (chilli), French beans, CookingBanana	Tel: (+250) 789723549	rangelrwanda@gmail.com
8	BRIGHT HARVEST	Fresh Cut Flowers	Tel: (+250)788312306	jozemuganga@gmail.com
9	CF PREMIUM COMPANY LTD	chili	Tel: (+250) 788309306	christinerukera@yahoo.com.au
10	Crinnod Ltd	Hot pepper, Green Chilli	Tel: (+250) 785174220	crinnod@gmail.com
11	DALSO INVESTMENT & DALSO CLEARING AGENCY	Flowers	Tel: (+250) 788501601	alidam06@yahoo.fr
12	Diversity Ventures	Chilli, hot pepper	Tel: (+250)782428178	diversitylimited@gmail.com
13	Effective M and N Limited	French beans, Green chilli,	Tel: (+250) 788308155	effectivelimited@gmail.com
14	Esline Food Ltd	Avocado, passion fruits	Tel: (+250) 788500210	besperance@gmail.com
15	Excella Produce Limited	French beans, chilli	Tel: (+250) 782424639	excellaproduce@gmail.com

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

16	FLORAMATT LTD	Fresh Cut Flowers	Tel: (+250)736698032	paul.mwangi@yahoo.com
17	Floris	Pepper, banana dessert, Avocado, hot pepper	Tel: (+250) 788534846	florisorwanda@yahoo.fr
18	Fluflo Co Ltd	Avocado, passion fruits	Tel: (+250) 788573161	clauka11@yahoo.com
19	Fluveg	Chilli, French beans, cooking banana	Tel: (+250) 786420690	fruveguklimited@gmail.com
20	Freshpak international	Eggplant, pepper and Banana	Tel: (+250) 788300047	kaberavianney@yahoo.com
21	Garden Fresh ltd	French beans, broccoli, baby corn	Tel: (+250) 782424639	www.gardenfreshrwanda.com
22	Gashora Farm	Chilli (Processed & Fresh Chilli)	Tel: (+250) 788793329	twahirwadiago@gmail.com
23	Global Farmers Ltd	Mango	Tel: (+250) 788874444	gardenfreshrwanda@gmail.com
24	KAB Fresh	Chilli	Tel: (+250) 788310153	info@kabfresh
25	KIGALI FARMS LTD	Mushrooms	Tel: (+250) 784 444 062	www.kigalifarms.com
26	KK Foods	Sugar Snaps, Karella and French Beans	Tel: (+250) 784676161	www.kkfoods.com
27	LA PERVENCHE	Hibiscus	Tel: (+250) 788606046	lapervenche19@gmail.com
28	Le Geant Business Group Ltd	Onion, carrots	Tel: (+250) 788688886	alexnyiriminega@gmail.com
29	Lotec Rwanda Ltd	Sugar Snaps, French beans	Tel: (+250)789490372	petergatheru@ymail.com
30	MACRO KIGALI TRADING COMPANY LTD	Fresh Cut Flowers	Tel: (+250)788459280	
31	NATURE CLOUDS FRESH PRODUCE Ltd	Moringa leaves and seeds	Tel: (+250)788308307	kannbea@yahoo.com
32	NATURE FRESH FOODS LTD	Fresh Vegetables	Tel: (+250)781181460	blessedmindm5@gmail.com
33	Oasis Growers	French beans	Tel: (+250) 787012376	oasisgrowers.rwanda@gmail.com
34	PEBEC	Bird eye chilies	Tel: (+250)788301519	furahapascal@yahoo.fr
35	Proxi fresh	Extra fine beans, snow peas, sugar snaps and passion fruits	Tel: (+250) 784868997	info@proxifresh.com www.proxifresh.com

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

36	Safi Price Ltd	Tamarillo, Avocado, Apple banana	Tel: (+250) 788305548	nkundajah@gmail.com
37	SOUK Investment	French beans, Chilli	Tel: (+250) 788552317	
38	Sun Fresh Ltd	Chillis, French beans, baby corn broccoli	Tel: (+250)788300240	nshimiye70@gmail.com
39	TEAM AFRICA Limited	Hot Pepper	Tel: (+250)78950016	sylvestev@teamafrica.rw
40	The STEP Company	Onions, carrots	Tel: (+250) 783010110	nzabikiramop@gmail.com
41	TRANSCOM Ltd	Chili	Tel: (+250)788300240	fmutalikanwa@yahoo.fr
42	Veggie Fresh	Chilli	Tel: (+250) 788825739	veggiefreshltd@gmail.com
43	Virunga Biotech Limited	Green chilli	Tel: (+250) 781931756	md@virungabio.com
44	WOMEN IMPORT AND EXPORT NETWORK	fruits, vegetables	Tel: (+250) 785101075	ilka2862013@gmail.com
45	KINVEST FARM COMPANY LTD	Avocado, Passion fruits, French bean, Chilli	Tel: (+250) 0781469566	jesse@kinvestglobal.com

EK:3 SUPERMARKET COMPANY LIST

Sıra	Şirket Adı	Ürün	Telefon	İletişim Bilgileri
1	Murukali	E-TİCARET	250 738 120 577	https://murukali.com/cart
2	Rwanda Mart	E-TİCARET	250 791 945 679	https://rwandamart.rw/
3	Simba Supermarket	Supermarket	250 252 570 566	https://simbasupermarket.rw/
4	Sharma Supermarket	Supermarket	250 788 442 279	sharmasupermarket.com
5	Sawa Citi (SPAR) Supermarket	Supermarket	250 788 316 000	www.sawaciti.com
6	Patel Grocers Supermarket	Supermarket	250 783 335 971	

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

EK:4 GÜBRE TOHUM YEM COMPANY LIST				
Sıra	Company Name	Phone	Company Email	Ürün
1	Ministry of Agriculture and Animal Resources(MINAGRI)	(+250)78841274	info@minagri.gov.rw/	Initiate, develop, and manage sustainable agriculture and livestock programmes.
2	Rwanda Agriculture and Animal Resources Development Board(RAB)	(+250)788385312/4675	info@rab.gov.rw	RAB promotes the use of modern agricultural machinery and technologies
3	Bella Inc Rwanda	(+250) 784442711	marketing@bellaflowers.rw	High-quality roses
4	Rwanda Fertilizer Company Ltd	(+250) 799373114	a.khanchoufi@ocpafrika.com	Production and distribution of fertilizers.
5	One Acre Fund	(+250)783 625236	liliane.umutoni@oneacrefund.org	Provides seeds, fertilizers
6	Agro Processing Trust Corporation	(+250) 789303811	info@aptc.rw	Supplies seeds, fertilizers, and other agricultural inputs.
7	Holland Greentech Rwanda	(+250) 781449656	rwanda@hollandgreentech.com	Supplies seeds, fertilizers, and greenhouse technologies.
8	AGRA-Sustainably Growing Africa's Food S.		info@agra.org	Growing Africa's agriculture(Non-Governmental Organization (NGO))
9	EAST AFRICAN SEED LTD	(+250)789920635	info.rwanda@easeed.com	Production and distribution of high-quality seeds.
10	Prodev Rwanda	(+250)783 426024	info@prodevrwanda.co.rw	Animal Feeds
11	Gorilla Feed Co., Ltd	(+250) 784 442356	gorillafeedltd@gmail.com	Animal Feeds
12	HUYE FEEDS LTD	Tel:(+250)788848812	Mail:huyefeeds@gmail.com	Receiving of raw materials, raw material preparation, storage, batching, grinding
13	Avipro Rwanda	(+250)788714191	pcavalot@eclosia.com	AgriFarm

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Yaş Sebze ve Meyve Sektör Raporu 2026

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Kigali Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da oraya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz

Hukuki ve mali danışmanlık şirketleri dahil Türk ihracatçı ve yatırımcılarımızın Ruanda ile ilgili her türlü ihtiyaçlarını, Kigali Ticaret Müşavirliği ofisine sorarak ve danışarak hareket etmesinde fayda görülmekte olup Ticaret Bakanlığımızın sistemi olan Müşavire Danışın uygulamasından soruların iletilmesi mümkündür (<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>).

KIGALI

T.C. KİGALİ BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Emrah UZUN

Kigali Ticaret Müşaviri

E-posta: kigali@ticaret.gov.tr

Adres: KG 2 No:25 Kimihurura Kigali Ruanda

Telefon: IP Telefon: 8380

Cep Telefonu: +250 796 169 476

+90 506 859 98 01 (Whatsapp only)